

BOUSSINGAULT

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΤΟ ΜΗΛΟ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ'—1933
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1933

ΤΕΥΧΟΣ 163

ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ ΦΑΣΜΑ

(ΣΤΙΧΟΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΣ)

Ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἀνέτειλ' ὦρα·
ἀνθὸς μοσκοβολᾷ καὶ δρόσο στάζει
ἢ φύσις, στή μορφιά της ὅλα τώρα,
ποῦ νιότης καὶ ζωῆς γιορτὴ γιορτάζει.
Λαλοῦνε τὰ πουλάκια στὰ κλωνάρια·
νεράϊδες φανερὲς στεφάνια πλέκουν·
καὶ τρέχουν κοπελῆδες καὶ παλληκάρια,
κι οἱ ἔρωτες σιμά τους παραστέκουν.
Δὲ μένει σ' ὄλο αὐτὸ τὸ θεῖον ἄσμα
στὴν ἁρμονία ὅλη ἓνα χάσμα.

Ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἀνέτειλ' ὦρα·
καὶ σὺ, γλωμῆ, ξανθὴ καὶ μαυροφόρα,
τὸ πρόσωπό σου, νεκρικὴ λαμπάδα,
μ' ἐπιταφίου μαρμάρου τὴν ἀσπράδα,
τὸ πρόσωπό σου, κρίνο παραμένο,
πῶς ἔφεξε κ' ἐσώθη τὸ θλιμμένο!
Τὰ μάτια σου, μελανογυρισμένα,
βαθειὰ στὸ βοῦρκο λάμπουν βουτημένα.
Δὲν εἶσαι πλεῖα τὸ θεῖο ἐκεῖνο πλάσμα,
κι ἀπόμεινες γλυκὴ κι ὠραῖο φάσμα.

Ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἀνέτειλ' ὦρα·
νεράϊδες φανεραὶς στεφάνια πλέκουν·
γιὰ σὲ ἡ Πρωτομαγιά 'ναὶ μαυροφόρα
καὶ τὰ λουλούδια λυπημένα στέκουν.
Γιὰ σέναν' ἡ ζωὴ φέτος δὲ λάμπει·
ὁ οὐρανὸς ἀπάνω 'ναὶ μολύβι,

Θλιμμέν' ἡ γῆ κ' ἐρημικοὶ οἱ κάμποι
κ' ἡ ἀνοιξὶς τοὺς θησαυροὺς τῆς κρύβει.
Βορείας φυσάει σὰ θλιμμένο ἄσμα,
τῆ νειότη σου θρηνεῖ, ὠραῖο φάσμα.

Ἀγάπης καὶ χαρᾶς γλυκεῖα ὥρα
σ' ἐπόνεσ' ἡ ψυχὴ μου, ὦ μαυροφόρα!
μὴ μὲ κυττάζης πλειά, μὴ μὲ πειράζης,
μὲ τῆ ματιὰ σου πᾶψε νὰ μὲ σφάζης.
Κάλλιο εἶχα σκλάβος νάμουνα σιμά σου
παρὰ νὰ ἐβασίλευα μακρὰ σου
δίπλα σου κάλλιον νάπεφτα στὸ χῶμα
παρὰ ν' ἀνέβω στ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα.
Ἄχ! ναί, γλυκὴ μου μαραμένο πλάσμα
σ' ἐπόνεσ' ἡ ψυχὴ μου, ὠραῖο φάσμα!

30 Ἀπριλίου 1892

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

[Τὸ ποίημα τοῦτο μᾶς ἀνεκοίνωσε ὁ κ. Γ. Κατσιμπαλῆς, ὁ ὁποῖος τὸ συνώδεσε μὲ τὸ ἀκόλουθο σημεῖωμα :

«Ὁ Παπαδιαμάντης, ὅπως εἶναι γνωστὸ, παράπλευρα στὸ διηγηματικὸ του ἔργο, ἔγραφε καμμιὰ φορά καὶ στίχους ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐλάχιστοι μᾶς ἔχουν διασωθεῖ καὶ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι περίφημοι καὶ ἔχουν ἐπανεπισημάντως ἀνατυπωθεῖ σὲ ἀνθολογίαις κλπ., ὅπως λ. χ. τὸ Ἑλεγεῖο του στὸ θάνατο τῆς βασιλοπούλας Ἀλεξάνδρας, ἢ τὸ «Εἰκόνα ἀχειροποίητη...» καὶ ἄλλα. Τὸ παραπάνω ποίημα «Τὸ Ὠραῖον Φάσμα», εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο καὶ πρώτη φορά ἀνατυπώνεται ἀπὸ τὴν «Ἀκρόπολη» τῆς 1ης Μαΐου τοῦ 1892 ὅπου πρωτοδημοσιεύθηκε. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ μιὰ σημαντικώτατη προσθήκη εἰς τὰ μέχρι σήμερα γνωστὰ ποιήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, πλουτίζοντάς τα μ' ἓνα ἄλλο ἀκόμα κομμάτι, ἔχει ξεχωριστὴ σημασίαν γιατί εἶναι τὸ πρῶτο καθαρὰ ὑποκειμενικὸ ποίημα τοῦ Σκιαθίτη διηγηματογράφου ποὺ μᾶς γίνεται γνωστὸ, καὶ μάλιστα ἐρωτικὸ, ποὺ ἀποτείνεται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ γυναῖκα καὶ προδίδει κάποιο πᾶθος ἄγνωστο στὸ ἄλλο ἔργο τοῦ συγγραφέα καὶ στὴ ζωὴ του, ὅπως μᾶς τὴν ἔχουν παρουσιάσει οἱ βιογράφοι του — ἄσπιλη, λευκὴ, ἀνερότευτη...»]

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

“... LA CURIOSITÉ DU PUBLIC,”

Ὁ καημένος ὁ Ἀλέξανδρος! Καινούργιες ἀνησυχίες θὰ εἶχε πάλι ἡ ἀσκητικὴ του ψυχὴ μὲ τὴ συρροὴ τῶσαν ξένων καὶ δικῶν μας μουσαφίρων στὸ ταπεινὸ του σπιτάκι τοῦ ὠραίου νησιοῦ. Ἴδὼν ἐτρόμαζε τόσο πολὺ «ἡ περιέργεια τοῦ Κοινοῦ».

Εἶχα διηγηθῆ ἄλλοτε τὴν ἀνησυχία του αὐτῆ, δταν πῆγα, κλέφτικα, μὲ χίλιες προφάσεις, νὰ τὸν φωτογραφίσω ἀπάνω στὸ καφε-νεδάκι τῆς Δεξαμενῆς. Δὲν ὑπῆρχε ἔως τότε φωτογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη. Καὶ συλλογίζομαι ὅτι ἀπ' τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη μποροῦσε νὰ πεθάνῃ ὁ μεγάλος Σκιαθίτης, καὶ μαζί του νὰ σθύσῃ γιὰ πάντα ἡ εὐαία μορφή του. Καὶ πότε αὐτό; Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ δὲν ὑπάρχει ἀσημδιότητα ποὺ νὰ μὴν ἔχει λάθει τις τιμὲς τοῦ φωτογραφικοῦ φακοῦ. Καὶ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ δικαιολογηθεῖ μιὰ τέτοια παράλειψη τῆς γενεᾶς μας σ' ἐκείνους ποὺ θὰ ρλοῦν κατόπι μας νὰ συνεχίσουν τὸ θαυμασμὸ μας γιὰ τὸν ἀπαράμιλλο λυρικό ψυχογράφο τῶν καλῶν καὶ τῶν ταπεινῶν καὶ τὸν ἀγνότατο ποιητὴ τῶν νησιωτικῶν γυαλῶν; Ἄλλὰ ὁ ἄγνος αὐτὸς χριστιανὸς, μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀναχωρητῆ, δὲν ἐννοοῦσε, μὲ κανένα τρόπο, νὰ ἐπιτρέψῃ στὸν ἑαυτὸ του μιὰ τέτοια εἰδωλολατρικὴ ματαιότηθα. «Ὁὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα» ἦταν ἡ ἀρνησίη του καὶ ἡ ἀπολογία του. Ἀποφάσισα ὅμως νὰ πάρω τὴν ἁμαρτία του στὸ λαιμὸ μου. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ μακαρία ψυχὴ του ὡς μοῦ συχωρέσουν τὸ κρῖμα μου. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὑπαιότερους τίτλους ποὺ ἀναγνωρίζω στὴ ζωὴ μου, εἶναι ὅτι παρέδωκα στοὺς μεταγενέστερους τὴ μορφή τοῦ Παπαδιαμάντη.

Μὲ τί δόλια καὶ ἁμαρτωλὰ μέσα ἐπραγματοποίησα τὸν ἄλλο μου αὐτὸ, τὰ διηγήθηκα, ὅπως εἶπα, ἄλλοῦ. Ἐκεῖνο ποὺ μοῦ θυμι-

ζουν ζωνηρότερα τώρα οἱ εὐλαθητικὲς γιορτὲς τῆς Σκιαθίου, εἶναι ἡ ἀνησυχία του τῆ στιγμῆ ποὺ τὸν ἀποτράδηξα ὡς τὴν προσήλια γωνίτσα τοῦ μικροῦ καφενεῖου, γιὰ νὰ ποζάρῃ, μπροστὰ στὸ φακὸ μου. Νὰ «ποζάρῃ» εἶναι ἓνας λεχτικὸς τρόπος. Εἶχε πάρει μόνος του τὴ φυσικὴ του στάση ἀπάνω σὲ μιὰ πρόστυχη καρέκλα, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, στάση βυζαντινοῦ ὁγίου, σὰν ξεσηκωμένη ἀπὸ κάποιο καπνισμένο παλιὸ τέμπλο ἐρημοκλησιοῦ τοῦ νησιοῦ του. Αὐτὴ δὲν ἦταν στάση γιὰ μιὰ πεζὴ φωτογραφία. Ἦταν μιὰ καλλιτεχνικὴ σύνθεση, καὶ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἓνα ἔργο τοῦ Πανσελήνου ἢ τοῦ Θεοδοκοπούλου. Ἀμφιβάλλω ἂν φωτογραφικὸς φακὸς ἔλαβε ποτὲ μιὰ τέτοια εὐτυχία.

Ἄλλὰ ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν βιαστικὸς νὰ τελειώνουσε. Γιατί; Μοῦ τὸ ψιθύρισε, ἀνησυχὰ, στὸ αὐτί, καὶ ἦταν ἡ πρώτη φορά ποὺ τὸν εἶχα ἀκούσει — οὔτε φαντάζομαι πῶς θὰ τὸν ἄκουσε ποτὲ κανένας ἄλλος — νὰ μιλεῖ γαλλικὰ :

— Nous excitons la curiosité du public.

Ἀκούσατε; Ἐρεθίζαμε τὴν περιέργεια τοῦ... Κοινοῦ! Ποιοῦ Κοινοῦ; Δὲν ἦταν ἐκεῖ κοντὰ μας παρὰ ἓνα κοιμισμένο γκαρσόνι τοῦ καφενεῖου, ἓνας γεροντάκος ποὺ λιαζότανε στὴν ἄλλη γωνιά τοῦ μαγαζιοῦ, καὶ δυὸ λουστράκια ποὺ παίζανε παράμερα. Αὐτὸ ἦταν τὸ Κοινόν, ποὺ ἀνησυχόουσε τὸν Παπαδιαμάντη ἢ «περιέργειά» του. Κι' αὐτὴ ἦταν ἡ διαπόμπεισή του, ποὺ βιαζότανε νὰ τῆς δώσῃ ἓνα τέλος.

— Ἡ φιλιὰ ἐνίκησε τὸ ζορμπαλίκι... μοῦ εἶπε — ἀντιγράφω τὰ ἴδια του τὰ λόγια — στὸ τέλος τοῦ μαρτυρίου του.

Μήπως δὲν ἦταν, στ' ἀλήθεια, μιὰ πραγματική θυσία πού εἶχε κάνει στὴ φιλία μου; Μιὰ θυσία τῆς ἀγιότητάς του στὴν εἰδωλοκρατική ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων.

Καὶ συλλογίζομαι τώρα τίς ἑκατοντάδες τῶν Ἰάλλων προσκυνητῶν τῆς ἑταιρείας Μπυντέ, καὶ τῶν δικῶν μας τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ Συγδέσμου», πού πέρασαν τὸ κατώφλι τοῦ ταπεινοῦ τοῦ ἐρημητηρίου, ὅπου πλανᾶται τώρα ἡ σκιά του στὰ γνώριμα καὶ ἀγαπητά της κατατόπια τῆς ζωῆς του καὶ τῆς ἐργασίας του. Συλλογίζομαι τὴν παράταξη τῶν ναυτικῶν ἀγγυμάτων, πού παρουσίασαν ὅπλα μπροστά στὸ μνημεῖο του. Συλλογίζομαι τίς στολές, τὰ ξίφη, τίς χρυσές ἐπιμήδες πού ἐλαμπαν κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο τοῦ νησιοῦ του, γιὰ τὴ δόξα του. Συλλογίζομαι τοὺς λόγους τῶν ἐπισήμων, τοὺς ἐθνικοὺς ὕμνους, τὰ στεφάνια τῆς δάφνης, τίς πανηγυρικές κωδιονοκρουσίες, πού ἐπλεξαν μὲ ἤχους καὶ χρώματα τὸ ἐγκώμιό των. Συλλο-

γίζομαι ὅλο αὐτὸ τὸ δοξαστικὸ πανηγύρι, καὶ ἡ σκέψη μου πετάει στὸ «Κοινὸν» τοῦ ἐρημικοῦ καφενεῖου τῆς Δεξαμενῆς — ἓνα γκαρσόνι, ἓνας γεροντάκος, δυὸ λουστράκια — πού ἀνησυχούσε, τὴ μακρυνή ἐκείνη μέρα, ἔμπαρτίτης μήπως «ἐρεθίσῃ τὴν περιέργειά των». Ἴτι ἀνησυχία θὰ εἶχε νοιώσει τώρα, στὰ βάρη τοῦ ταπεινοῦ τάφου ὅπου «ἀναπαύεται ἐν Χριστῷ» ὁ χριστιανὸς ποιητῆς τῶν ταπεινῶν, ἀπὸ τὸ δοξαστικὸ αὐτὸ θόρυβο; Καὶ πόσο θὰ βιαζότανε πάλι νὰ τελειώσῃ; Ἄν σάλεψαν, ἀπὸ μυστικές αὔρες, αὐτὴ τὴ στιγμή, τὰ κυπαρίσσια τοῦ τάφου του, ἓνας στεναγμὸς θὰ βγήκε ἀπὸ τὸ θρόισμά τους. Ἐνας ἤχος, πού θὰ ξαναφιθύριζε τὰ παλιὰ του ἐκεῖνα ἀνήσυχια καὶ πόσο συμπαθητικὰ λόγια, σὲ μιὰ γλώσσα πού τὴν ἐννοοῦσαν τώρα, γιὰτὶ ἦταν δική τους, οἱ εὐλαθητικοὶ προσκυνητῆς του τῆς γαλλικῆς γῆς:

— Nous excitons la curiosité du public.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ

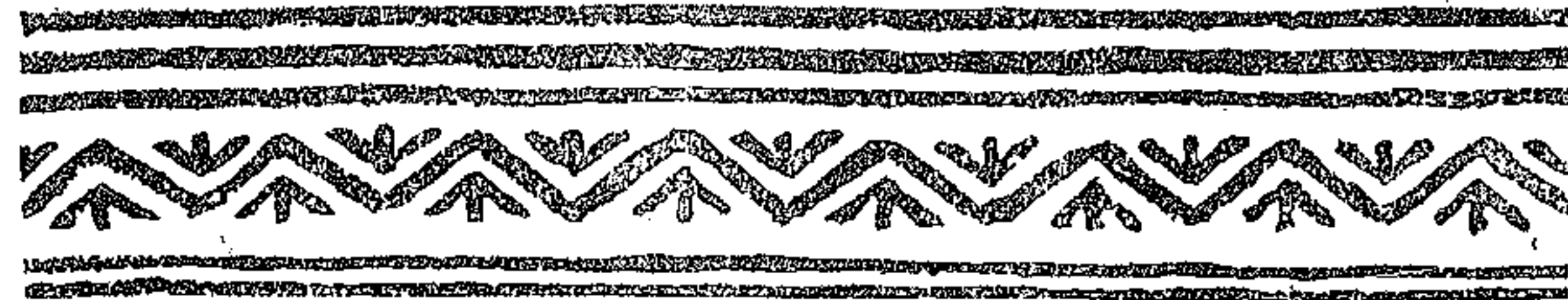
Ἡ πραγματικὴ ὑπεροχὴ δὲ γίνεται ποτὲ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀποθεώσεως τοῦ πλήθους· μᾶλλον, ἡ ἀποθέωση τοῦ πλήθους δημιουργεῖ ἓνα σωρὸ προσσωρῆς ἀξίες, πού φαντάζονται, γιὰ μιὰ στιγμή, στὰ μάτια, καὶ ξαναβήνουν μὲ τὴν ἴδια εὐκολία πού ἔγιναν «ἀξίες», μόλις ἡ μέθη τοῦ κοινοῦ κοπάσει. Ἄν δέ, κάποτε, συμβαίνει ὥστε μιὰ πραγματικὴ ἀξία νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ πλήθους, πρέπει νὰ πιστεύουμε, καὶ πάλι, ὅτι αὐτὴ δὲ στρέφεται στὸ κύριο σημεῖο τῆς πραγματικῆς ὑπεροχῆς, ἀλλὰ σὲ κάποιο ἄλλο δευτερεύον, ἐπεισοδιακὸ καὶ παρεμπύριον — ὅταν δὲν ὀφείλεται σὲ κάποια παρεξήγησιν, ὅπως συμβαίνει πρὸς συνηθισμένα...

Ἐνας ἄνθρωπος πού κατακτᾶται εὐκολα, καὶ μπαίνει εὐκολα σὲ μιὰ καινούρια πίστη, βγαίνει, ἐπίσης, μὲ τὴν ἴδιαν εὐκολία. Ἐνας, ὅμως, πού προχωρεῖ ἀργά, μένει ἐκεῖ, τὸ σινηθέστερο, γιὰ πάντα. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ χρειάζεται τὸν ἴδιο κόπο καὶ τὴν ἴδια δυσκολία γιὰ νὰ μπορέσει, πάλι, νὰ μετακινήθῃ. Κ' ἓνας ἄνθρωπος τόσο πολὺ δυσκίνητος, δὲν ἔχει μήτε τὸν καιρὸ, μήτε τὴν ὁρξὴ, στὸ διάστημα τῆς σύντομης ζωῆς του, ν' ἀποφασίσῃ νὰ ὑποβληθῇ σὲ δυὸ τέτοιους κόπους, στὴ σειρά...

Οἱ πρὸ πολὺ ἀντιπαθητικοὶ γιὰ μᾶς, ἀπ' ὅσους πολεμοῦν τίς πεποιθήσεις μας, εἰν' ἐκεῖνοι πού ὑποτιεῦμαστε πὸς ἴσους, κατὰ βῆθος, νᾶχουν δίκιο...

Εἶναι δυὸ εἶδη ἄνθρωποι «μὲ πνεῦμα»: αὐτοὶ πού κάνουν διαρκῶς — κι' αὐτοὶ πού ἔχουν.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ^(*)

Β. Ἡ ὀρθογραφικὴ θέσις τῆς Ἀκαδημίας.
Ὁ ἱστορισμὸς τῆς.

Πῶς θὰ εἶχαμε νὰ κρίνωμε τὴν ὀρθογραφία τῆς Ἀκαδημίας μέσα στὴν ὀρθογραφικὴ ἀνέλιξη καὶ κίνησιν πού εἶδαμε; Καὶ ποιά εἶναι πρῶτα-πρῶτα ἡ θέσις πού θὰ πάρῃ στὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας, πού εἰκονίστηκε ἀναλυτικὰ στὴν περσινὴ μου μελέτη, μὲ ὅλες τίς μεγάλους σχολικὲς δυσκολίες πού γεννᾷ; Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τίς βλέπῃ! Ἢ βοήθησιν νὰ παραμεριστοῦν γιὰ τὸ καλὸ ὄλων μας, γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἐρχόμενων γενεῶν;

Καθὼς δὲ ἦταν εὐκόλο νὰ τὸ προμαντέψῃ κανεὶς, τὸ Διάγραμμα τῆς Ἀκαδημίας συνεχίζει σὰ νέα τροποποιημένη ἐκδοσὴ (βλ. παρακάτω τὸ Συσχετιστικὸ πῖνακα) τὰ Διαγράμματα καὶ ἔχει καὶ αὐτὸ βᾶσιν καὶ ἀφετηρία τὸν ἀρχαῖστοικὸ ἱστορισμὸ, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου, καθὼς θὰ δοῦμε, τὸν ἀπαρνῆθηκε. Τώρα μάλιστα διακηρύσσεται ἐπισημότερα ἢ προσηλωσθῆναι σ' αὐτόν, μὲ ὕψος καιριαζοῦμενο σὲ Ἀκαδημία, πού εἶναι «πιστὸς τηρητῆς τῆς ὀρθογραφικῆς παραδόσεως» (Ν. Ἐστία δ. π. σ. 689).

Τὰ παλιὰ Διαγράμματα τοῦ Λεξικοῦ καὶ τῆς Ἀκαδημίας τὰ συνεχίζει τὸ νέο Διάγραμμα καὶ μὲ τὴν διάταξή του καὶ μὲ τ' ἀναφερόμενα παραδείγματα. Μόνον πού ἐδῶ τώρα γίνεται ἓνα δικαιολογημένο ξεδιάλεγμα, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ μιὰ πρότυπη σχολικὴ γλώσσα (ἀποφεύγονται λ. χ., σωστά, λέξεις καθὼς φειδιόρης) καὶ ἀναγράφονται τυποὶ κοινότεροι (ἀγαπιέμαι ἀντὶς ἀγαπιόμαι).

Πολὺ στραβὰ ὅμως γίνεται καὶ κάτι ἄλλο. Δημοτικοὶ τύποι πάγκοινοι, πού κινουῦνταν

πρὶν ἐλεύθεροι μέσα στὸ Λεξικὸ τῆς νέας μας γλώσσας, καθὼς χίτριο, φτωχαίνω, πόλι, πίστι, πρᾶξι, ἔφρεσι, ἀναίρεσι, παρακράτησι [δηλαδὴ πόλη, πίστη, πράξι, ἔφρεσι, ἀναίρεσι, παρακράτησι] κτλ. γίνονται τώρα κτίριον, πτωχαίνω, βούση, σκόνη. Ἦ ἄλλα, τὸ χίτριο, τὰ πόλη, πίστη, πράξι, ἔφρεσι κτλ. «ἀποτελοῦν» τώρα «βιασμέν τῆς γλώσσης», εἶναι ἀντίθετα στὴ «φυσικὴν καὶ ἀνεπιτήδευτον ὀμιλουμένην» καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ 1933 «δὲν δύναται νὰ ἐγκρίνῃ» (Ν. Ἐστία δ. π. σ. 689).

Ὡραὶ ὅλα αὐτὰ, πού διακηρύσσονται μὲ τόση σοβαροφάνεια. Περιμένομε νὰ μᾶς ἐξηγηθῇ στὴ Γραμματικὴ, γιὰτὶ τὸ σύννεφο μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὸ λέμε ἔτσι, χωρὶς νὰ τοῦ κολλήσωμε ἓνα ν, καὶ ἀνήκει στὴ «φυσικὴν καὶ ἀνεπιτήδευτον κοινὴν ὀμιλουμένην», καὶ τὸ χίτριο ἢ τὸ κτίριο ὄχι, καὶ πῶς σχηματίζονται στὴν «κοινὴ» νεοελληνικὴ τῆς Ἀκαδημίας οἱ μὴ ἀκαδημαϊκοὶ τύποι τῶν μὴ ἀκαδημαϊκῶν ἐλλήνων κουφάθηρες, μὲ ξεκούφρατες, κουφάσου, δταν στὴ θέσι τοῦ χυδαϊότατου ου βάλωμε τὸ εὐγενικὸ ω τῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ ἀρχαῖστοικὸς ὀρθογραφικὸς ἱστορισμὸς τῆς Ἀκαδημίας φανερόνεται διττὰ: Θετικὰ σὲ γραφές πού συσταίνει — μερικὰ εἰδῶλα ὀρθογραφικά, πού γίνεται προσπάθεια νὰ φυλαχτοῦν ἢ νὰ ξαναέρθουν σὲ κοινὴ χρῆσιν. Καὶ ἀρνητικὰ, σὲ γραφές πού αἰσθάνεται μιὰ ἀνάγκη ἀδικαιολόγητη ν' ἀποκηρύξῃ.

Ἐἰδῶλα ὀρθογραφικὰ εἶναι λ. χ. οἱ γραφές τραυῶ τραύα (τί περιεργα ἀλήθεια, αὐτὰ τὰ τονισμένα σύμφωνα, καθὼς τὸ υ=β τοῦ τραύα), λειανὸς λειανίζω μὲ ει, οἱ ὑπογραμμένης στὸ ζῆσο, λησιτῆς, ληστοφυγῶδης, σᾶζω, κωμορῶδια κτλ., καὶ ἀκόμη τὸ ἐνωτικὸ σημάδακι ὕφεν, πού πρέπει ἀπαράτητα κατὰ τὴν Ἀκαδημία νὰ φανερώνη τὴ συνεκφώνησιν τοῦ μισέφωνου ἰ μὲ τὸ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ τεῦχος 161.

συνακόλουθο φωνῆεν σὲ λέξεις λ. χ. καθὼς παιδιά, ποιός, βραδύ (γρ. βραδυά). Γιὰ τὴν παραλείψω ὅλους τοὺς ἄλλους ἀπὸ καιρὸ εἰπωμένους λόγους, ποὺ κάνουν περιττὸ νὰ βαραινῶμε τὴν καθημερινή, γρήση μ' ἓνα πλήθος ἀνώφελα τέτοια σημαδέκια καὶ μπιχλιμπιδία, καὶ ἀπὸ τυπογραφικῆ τεχνικῆ ἀκόμη ἀποψη καταντᾷ αὐτὸ ἄστοχο, ἀφοῦ ἡ τυπογραφικὴ χάσα δὲν ἔχει τὰ στοιχεῖα αὐτά, καὶ τῆ στιγμῆ ἀκόμη ποὺ τυπώνονται οἱ γραφῆς τῆς Ἀκαδημίας χρησιμοποιοῦνται ἀναποδογυρισμένα τὰ συνηθισμένα ψηφίαι ι, υ, μὲ περισπωμένη: διὰβολος, γιαιρός, βραδυά⁽²⁵⁾.

Ἐδῶ θὰ λογάριάζω ἀκόμη τὴν ἐξαφνη προτίμησιν τῆς Ἀκαδημίας, τὴν ὥρα ποὺ ἀποφάσισε νὰ κάμῃ ἀπλοποιήσεις, γιὰ τὶς περισπωμένες σὲ οὐσιαστικά σὲ -ας, γαλατᾶς, κοσκινᾶς κτλ., ἐνῶ μόλις ἐδῶ καὶ τρία χρόνια ἡ ἴδια Ἀκαδημία, μὲ τὴν τρίτη ἐκδοσὴ τοῦ ὀρθογραφικοῦ κανονισμοῦ τοῦ Λεξικοῦ τῆς, ἔγραφε τὸ βασιλεῖς πολὺ πῶς ἀπλά, μὲ ὀξεῖα. Τότε ὅμως, μὲ ἄλλο τρόπο πιστῆ στὴν «ἱστορικὴ» ἀρχή, ἀποφάσισε πῶς αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γράφεται σύμφωνα μὲ τὴ «γενετικὴ» ἀρχὴ βασιλεῖς, πᾶμα ποὺ δὲν ἀποκλείεται οὔτε τώρα νὰ μᾶς τὸ πῆ σὲ νέο, πέμπτο Διάγραμμα, ἀφοῦ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲ γίνεται λόγος στὸν κρινόμενον ὀρθογραφικὸ κανονισμό, οὔτε οἱ συχνῆς ἀλλοιογνώμιες στὸ ζήτημα τῶν γραφῶν αὐτῶν στοὺς περασμένους κανονισμούς, μὲ τὶς κυμαινόμενες, συχνὰ ἀντίθετες κάθε φορὰ κατευθύνσεις, μᾶς ἀφήνουν νὰ συμπεράνωμε θετικὰ τί θὰ μπορούσε νὰ ἔχη ἀποφασιστῆ ἢ ν' ἀποφασιστῆ τώρα.

Στὴ σειρά τῶν ὀρθογραφικῶν εἰδώλων τῆς Ἀκαδημίας δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξεχάσωμε ἓνα ἀπὸ τὰ πῶς ἀξιοπεριέργα, γνωστὸ βέβαια καὶ ἀπ' ἄλλου, ποὺ τώρα ὅμως θεοποιήθηκε πρώτη φορὰ καὶ πῆρε καὶ τ' ὄνομά του. Ἴσως ἢ «ἱστορικὴ λατινικὴ ὀρθογραφία», ἀπὸ τὰ πῶς ἀναχρονιστικὰ καὶ περιττὰ, στὰ χρόνια ποὺ ὄλοι ζητοῦν κάποια ἀπλοποίηση. Δὲ μᾶς ἔφτανε λοιπὸν ἡ ἱστο-

ρικὴ μας ὀρθογραφία, ἐφαρμοσμένη στὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς λέξεις, ἀλλὰ θὰ μᾶς ὑποχρεώσῃ τώρα ἡ Ἀκαδημία, μόλις ἀνακατεῦτηκε μὲ τὴ γλῶσσα μας, νὰ καθιερώσωμε καὶ τὴ λατινικὴ ἱστορικὴ ὀρθογραφία: Ἴσως αὐτὸ ζῶη;

Τὸ πᾶμα δὲν εἶναι ἄλλωστε τόσο ἀσήμαντο, ὅσο παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Κανονισμό στὸν ἀνυποψίαστο ἀναγνώστη. Δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὸ κελλί, κελλάρι (Α 10), ἢ τὸ ἀκουμπῶ - ἀκουμπῶ (Α 13), ποὺ θὰ εἴχαμε νὰ γράφωμε ἔτσι, ἀν κρινῶμε ἀπὸ τὰ δύο μοναδικὰ παραδείγματα, ποὺ μὲ ξεχωριστοὺς ἀριθμοὺς ἀναφέρει ἡ Ἀκαδημία. Πίσω ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἔρθουν ὀλόκληρη σειρά λέξεις λατινικῆς καταγωγῆς, ποὺ θὰ ἔπρεπε, μαζὶ μὲ τὸ κελλί καὶ τὸ ἀκουμπῶ, νὰ γράφονται χωρὶς λόγο σοβαρὸ μὲ διπλὰ σύμφωνα. Μόνο μὲ λλ θὰ εἴχαμε νὰ γράφωμε, ἀδιάφορο ἀν ἐγκρίνη ὅλες αὐτὲς τὶς λέξεις ἢ Ἀκαδημία ἢ ὄχι, βούλλα βουλλάρι, καβάλλα καβυλλάρι, κάγκελλο, κολλίος, μακελλεῖο, μαξιλλάρι, μαξιλλοσθῆρη, μαξιλλάριον, σέλλα σελλάρι, τροῦλλος — ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πουλί ποὺ τὸ ἀφήνει ἢ Ἀκαδημία μ' ἓνα λ — καὶ ἔπειτα, μὲ ἄλλα διπλά, βούκα, παννί, κάππα, κούππα, κάρρο, κλασσικός, μισοεύω, σαῖτια, φουσαῖτο, ὀφφίλιο, ὀφφισοῦχος (τῆς ἐκκλησίας) κτλ.

Καὶ ἔρχεται ἔπειτα, μαζὶ μὲ τὴν κατάληξη -ίσιος (βουνίσιος, ποταμίσιος, ἀφρίσιος), ποὺ ἡ Ἀκαδημία τὴ θέλει -ήσιος, ἢ ἀτελειωτῆ σειρά τῶν παραγῶγων σὲ -ίσιος, -άσιος, -ήσιος, ποὺ ἡ Ἀκαδημία νομίζει, στ' ὄνομα πάντα τῆς ἀρκετὰ συζητήσιμης ἱστορικῆς λατινικῆς ὀρθογραφίας, πῶς πρέπει νὰ παίρνουν περισπωμένη. Ἴσως ὅμως, καθὼς θὰ δοῦμε (βλ. παρακ. § 1), ὄχι μόνο πολλαπλασιάζωμε τὶς περισπωμένες ἀσκοπα ἀλλὰ καὶ μεγαλώνωμε τὶς πραχτικὲς δυσκολίες τῆς γλώσσας μας.

Θὰ ἔμενε νὰ προσθέσωμε κάτι γιὰ τὸ ἀκουμπῶ - ἀκουμπῶ, ποὺ ἀπ' αὐτὸ φαίνεται ὅς νὰ πρόκειται νὰ ἐπισημοποιηθῆ στὸ ὄνομα τῆς «ἱστορικῆς» πάντα «λατινικῆς ὀρθογραφίας» καὶ τὸ φούνδα, φουνδαῖος — καθὼς ἀπαίτησε τὸ Διάγραμμα τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας στὰ 1930 νὰ γράφωμε τὴ φούντα μας, τὸ φουνταῖος, τὸ φουνταῖον — καὶ, πῶς ξέρετε, ἴσως καὶ τὰ παρόμοια, κάλανδα, κινδῆλα, τένδα, τενδῶνιο, μανδάτο.

Ἀρνητικὰ ἔχομε τὸν ἴδιο ἀρχαιστικὸ ἱστορισμὸ σὲ διάφορες γραφῆς, ποὺ ὡς τώρα λογαριάζονταν ἀπὸ μερικοὺς φιλολόγους καὶ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία (Διάγραμμα τοῦ 1930) ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ τώρα ἐξαφνα κρύβονταν περριτῆς. Ἡ Ἀκαδημία προτιμᾷ καὶ ουσταίνει νὰ γράφωμε: τὴ σκάλα μὲ ὀξεῖα, τὴ δικτατορία μὲ ο, Βασίλης, Ἀντώνης, νοικοκύρης, βαυκάριος, φιλί, φαγί, ἀνώγι, κατώγι, γαλατομάτης, κανένας, κάποιος, κάτι, γύρω, τώρα κτλ., καὶ νὰ μὴ γράφωμε — προσοχή! — σκάλα, δικτατορία, Βασίλειος μὲ ι, Ἀντώνιος μὲ ι, βαρκάριος, νοικοκύριος μὲ ι, τὸ φιλεῖ, τὸ φαγεῖ, τὸ ἀνώγει, τὸ κατώγει μὲ ι, τὸ κάποιος, τὸ κανέεις, τὸ κάτι μὲ κορωνίδα, τὸ τῶρι καὶ τὸ γύρω μὲ ὑπογραμμένες. (Δ 5, 6, 17, Ε γ), τὸ γαλατομάτης καὶ τὸ μαυρομμάτης μὲ δυὸ μι (Δ 12). Καὶ μάλιστα τόσο ἀνησυχεῖ μήπως χαθῆ καιρὸς πολῦτιμος καὶ δὲν ἐφαρμοστοῦν οἱ σωτήριες αὐτὲς ἀπλοποιήσεις, ποὺ κρίνει «ἐπείγουσαν ἀνάγκην» νὰ τὶς «εἰσηγηθῆ» (Δ) γιὰ νὰ μὴν ἀδικοβασνίζονται μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀναφέροντάς τις μαζὶ μὲ ἄλλες «ἐπείγουσες» (καὶ πρώτη πρώτη τὸ νὰ γράφωμε, λέγει, τὸ ὀρεινῆ, ὀρεζανί, χωρὶς δασεῖα στὸ ο, ἢ λιῖδι, διὰδὶ χωρὶς ὑπογραμμένες).

Αὐτὰ ὅμως μοιάζουν σὰν εἰρωνία! Γιατὶ τὶς γραφῆς αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ περισσότεροὶ μᾶς οὔτε τὶς μεταχειρίζομασθε οὔτε καλὰ καλὰ τὶς ξέρομε ἢ τὶς φανταστήκαμε, καὶ ἔξω ἀπὸ μερικοὺς, ἐλάχιστους, φιλολόγους καὶ λόγιους, ποὺ νόμισαν πῶς ἔτσι εἶναι σωστὸ νὰ γράφωμε, καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκαδημίας, εἶναι ἀπὸ πάντα ἀγνωστες σὲ ὅλα τὰ ἑκατομμύρια ἑλληνες ποὺ ἔγραψαν καὶ γράφουν καθημερινὰ τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα, ἀγνωστες καὶ στὴ σημερινὴ πράξη τῆς δημοτικῆς, λογοτεχνικῆ καὶ ἐκπαιδευτικῆ. Πῶς θὰ ἦταν δυνατό νὰ καθιέρωνε ὁ δημοτικισμὸς τέτοιες γραφῆς! Χρειάζεται γι' αὐτὸ ἀρκετὴ ἀφέλεια καὶ πρέπει νὰ ζῆ κανεὶς μέσα στὸ σύννεφο — ὡς εἶναι καὶ μὲ ν — τῆς φιλολογίας, ἔξω ἀπὸ κάθε πραγματικότητά. Τὸ ἴπουργεῖο ρωτᾷ «πρὸς καθοδήγησιν τῶν συγγραφέων τῆς δημοτικῆς»: Νομίζετε πῶς μπορούμε ν' ἀπλοποιήσωμε τὴν ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς ἀκόμη, καὶ νὰ εὐκολύνωμε ἔτσι τὰ παιδιὰ; Ἴι προτείνετε; Νὰ μεταρρυθμίσωμε τὸ τογικὸ μᾶς σύστημα; Καὶ ἡ Ἀκα-

δημία ἀπαντᾷ, «συμμορφουμένη» κτλ., μὲ τὸ ἱστορικὸ τῆς πῶς Διάγραμμα: Μάλιστα, καὶ νὰ μὴ χάνεται καιρὸς πολῦτιμος, εἶναι πολὺ βιαστικὸ, «ἐπείγουσα ἀνάγκη», ἀλλιῶς θὰ εἴχαμε «σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μικρῶν ἰδῶ μαθητῶν», πρέπει νὰ παύσετε νὰ γράφετε τὸ Βασίλειος μὲ ι, τὸ Ἀντώνιος μὲ ι, τὸ Γιώργιος μὲ ι, τὸ φιλεῖ, τοῦ φιλεῖοῦ μὲ ι κτλ. κτλ.

Αὐτὰ εἶναι πόλεμος μὲ ἀνεμόμυλους, ποὺ δείχνει ἀπὸ πῶς ἀπόμακρη σκοπιὰ ἀντικρίζει ἡ Ἀκαδημία τὴν πραγματικότητα ποὺ ἀξιώνει νὰ καθοδηγήσῃ καὶ νὰ ἐπηρεάσῃ, παραπλανημένη ἀπὸ τοὺς πολὺ εἰδικούς τῆς συμβούλους. Ψυχολογικὰ καταλαβαίνει βέβαια κανεὶς εὐκολα τέτοιες ἀναχρονιστικὲς συστάσεις καὶ τὶς συγχωρεῖ, οὐσιαστικὰ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ θέση τους σ' ἓνα Σχολικὸ Ὀδηγὸ, ὡς εἶναι καὶ τῆς Ἀκαδημίας, σήμερα, στὰ 1933, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ 15 χρόνια ἀρκετὰ ἀπλοποιημένης σχολικῆς δημοτικῆς. Τὶς δεχόμεσθε μόνο σὰν ἐσωακαδημαϊκὴ συζήτηση, ἀφοῦ ἡ Ἀκαδημία εἶναι τὸ μόνο κρατικὸ ἴδρυμα, καὶ μάλιστα ἐκπαιδευτικὸ, ποὺ υἱοθέτησε ἀσυλλόγιστα γιὰ τὸ Λεξικὸ τῆς γραφῆς καθὼς γέρος, Βασίλειος, καὶ ποὺ καὶ τὸ Λεξικὸ δὲν κατέρησε νὰ τὶς ξεφορτωθῆ μέσα σὲ εἴκοσι χρόνια μὲ ὅλες τὶς ἀπανωτὲς τροποποιήσεις, ἐκδόσεις καὶ ξανκεκδόσεις τοῦ κανονισμοῦ τῆς ὀρθογραφίας του.

Ἴι αὐτὸ θὰ ἦταν πολὺ πῶς χρήσιμο καὶ δικαιοδογημένο, ἀν ἡ Ἀκαδημία ἐνδιαφέρεται γιὰ ζητήματα ὀρθογραφικά, ἀντὶ ν' ἀνακατῶνεται, ἀκαιρα καὶ κακά, σὲ ζητήματα τῆς σχολικῆς ὀρθογραφίας, νὰ ἔκανε στὶς ὑπηρεσίες τοῦ Λεξικοῦ τῆς τὴ σύσταση — καὶ μάλιστα γρήγορα καὶ βιαστικὰ (ἐδῶ εἶναι ἡ βία στὴ θέση τῆς) — πρὶν προχωρήσῃ τὸ τύπωμα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Λεξικοῦ, ν' ἀναθεωρηθῆ μὲ νέο Διάγραμμα ἢ ὀρθογραφία του, σύμφωνα μὲ τὶς νεοαποχτημένες νεωτεριστικώτερες ὀρθογραφικὲς ἀντιλήψεις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ 1933, ἔτσι ποὺ νὰ τυπωθῆ ἀπὸ ἐδῶ καὶ μπρὸς τουλάχιστο μὲ περισσότερο συγχρονισμένη ὀρθογραφία ἀπὸ ἐκείνη ποὺ τοῦ δόθηκε ἐξαρχῆς ἢ ἀργότερα.

6. Ἀναγνωρίζονται τὰ βασικά αἰτήματα τοῦ δημοτικισμοῦ

Ἐξω ὅσο ἀπὸ τὶς γραφῆς αὐτὲς, ἔπου τὸ Διάγραμμα συνεχίζει τὸν παλιὸ ἀρχαῖ-

(25) Ὁ ὀρθογραφικὸς κανονισμὸς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ 1930, προβλεπτικώτερος σὲ πολλὰ ἀπὸ τὸν τελευταῖον, ἔριξε πῶς «πρὸς παράστασιν τῆς συνηθισμένης θὰ μεταχειρίζομεθα τὰ γράμματα ε, ι, υ, μὲ τὴν περισπωμένην δηλαδὴ κάτωθεν», φυσικὰ ὅμως καὶ αὐτὰ ἀναποδογυρισμένα (σ. 24).

ΣΧΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ 1917

Τὸ σύστημα τῆς μεταρρυθμισμένης ὀρθογραφίας, καθὼς διατυπώθηκε στὰ 1931 (Μ. Τριανταφυλλίδης, Ἡ Ὄρθογραφία μας)

Α. Λέξεις νεωτερικῆς καὶ ἔρχονται ἀπὸ τ' ἀρχαία ἀλλὰ πού μεταμορφώθηκαν σὲ μεσαιωνικούς ἢ νεότερους χρόνους (ῥοκίος) καὶ πού ἢ φωνητικὴ τους ἀλλοίωση κρύβει τὴ σχέση τους μὲ τοὺς προγενέστερους τύπους (ἀγρί-ἄωρος) ἢ πού δὲ σχετίζονται ἀπὸ τοὺς σημερινούς ὁμογλώσσους ἄμεσα μὲ τοὺς προγενέστερους τύπους, ἄγνωστους στὰ κλασικά κείμενα, μποροῦν νὰ γραφοῦν μὲ τὸν ἀπλούστερο τρόπο: ἴοκίος (ἡσίκιος), γλιτώνω (γλυτιώνω), κόκαλο (κόκκαλο), κουκί (κουκλί), κουκούται (κουκκούται), κουλούρι (κουλλούρι), κουλός (κουλλός), λειανός (λειανός), πούλια (πούλεια), τραβῶ (τραυῶ), φειάνω (φειάνω), τίς (τοίς) [ἄρθρο αὐτ. κληθ.] (κανόνικας 5).

Β. . . Δὲν ἐμφερμόζω τὴ διδασκαλία πού γράφει: διάκως, Βασιλείς, Δημήτρις, φιλεῖ (σ. 45).

Τὰ θηλυκὰ σὲ -ι γράφονται ὅλα μὲ η: νίκη, πλύση, ἄνοιξη, λέξη, πήχη, ἑκατοστή (καν. 18).

φιλλί, φαγί, [ζελλί] μὲ ι (καν. 21)

Ὁ πληθυντικὸς τῶν ἀρσενικῶν σὲ -ίδες, τονισμένος καὶ ἄτονος, γράφεται μὲ η: περιβόλαρηδες, καβαλάρηδες, κερειτζήδες (20).

Γράφονται τὰ θηλυκὰ . . . βαρειά, γλυκειά, μακριά . . . (19) [στὴ σχολικὴ γλώσσα γράφθηκαν μὲ -ια: βαριά, μακριά].

βουσινής, σταχτής (29), σταχτί, βουσινί (21).

Οἱ ρηματικοὶ τύποι σὲ -ιοῦμαι ἢ -ιέμαι, -ίεσαι, -ιέται κτλ. γράφονται μὲ ι: ἀγαπιέμαι, φιλοῦμαι, φιλιέστε (25).

[φτωχάινω, ζεσταίνω] [ἀφίηνω]

Τὰ ἐπιρρηματὰ σὲ -ια γράφονται μὲ ι: φαρδιά, πλατιά (27).

[γύρω]

Γ. Γράφομε: φταῖτε, τρώμε, φταῖτε, ἀκοῦστε, ξυπνήστε, δῶστε, μαθῆτε, (μὲ περισπωμένη) (31).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΛΕΞΙΚΟΥ (ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ)

Διάγραμμα Α' 1916 — Διάγραμμα Β' 1920

Α. Ὄρθογραφία τῶν ἐλληνικῶν λέξεων εἶναι ἢ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς 1).

τραυῶ
χτήριω
ξυπόροιστο

ἀνεβοκατεβαίνω, πηγαινοερχομός

Β. Ἡ ἱστορικὴ γενετικὴ ἀρχὴ καθορίζει καὶ τῶν καταλήξεων ἐν γένει τὴν ὀρθογραφίαν (21).

Βασιλείς, Γεώργις, Δημήτρις

ἢ πῆχυν
ἢ θέσι [τῆς θέσις] — Λογίαις προελεύσεως νεοελληνικαὶ λέξεις *ἔφρεσι, ἀναίρεσι, παρακράτησι ('Επίμετρο Κανονισμοῦ 1920, σ. 14, ἀρ. 7).

τὸ φιλεῖ [τοῦ φιλειοῦ], τὸ ἀχέλλη

ἀγαπειῶμαι, τρανειῶμαι

φτωχέινω, κοιτέινω ἀλλὰ ζεσταίνω ἀφίηνω

Γ. Ἡ αὐτὴ ἱστορικὴ ἀρχὴ καθορίζει τὸν τονισμόν (3).

τρώτε (= τρώγετε)

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Γ', Λεξικοῦ, 1930

Α(Ζ). Ὄρθογραφία τῶν λέξεων, ἐλληνικῶν καὶ ξένων, εἶναι ἢ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς (1).

τραυῶ
χτήριω
ξινός, κικκιά, τὰ περιττώματα (3)
μῦγα (3)
κόττα, λειανός, πούλεια (3)

Τὸ τελικὸν -ω διατηρεῖται ἐν τῇ συνθέσει: ἀνεβοκατεβαίνω, πηγαινοερχομός, ἀνοιγακλειῶ (15')

Τὰ ἔχοντα ὡς δεύτερον συνθετικὸν τὸ μάι, γράφονται διὰ διπλοῦ μ: ἀγριομμάτης, μαυρομμάτης (15')

Β. Ἡ ἱστορικὴ γενετικὴ ἀρχὴ καθορίζει καὶ τῶν καταλήξεων ἐν γένει τὴν ὀρθογραφίαν (2). γέρωσι, Γερωγιάννης, δρόκιος (3)

Πάντα τὰ εἰς -ιος μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ο γράφονται διὰ τοῦ ι' γραπτέον λοιπὸν Ἀντώνις, Δημήτρις, κύβις ἀλλὰ Βασιλείς (215')

ἢ πῆχυν (3)
Γράφε δὲ καὶ ἢ πόλι, ἢ πῆλι, ἢ πῆξι, ἢ μῦτι [ἢ μῦτη] (3). Λέξεις . . . ἐκ τῆς λογίας εἰσελθούσαι, φέρουσαι δὲ τὸν χαρακτηριστὸν λογίων κοινὸν ἔφρεσι, ἀναίρεσι, παρακράτησι ('Επίμετρο σ. 15).

φαγεῖ, φιλεῖ (3)

Τὰ εἰς -αρις γραπτέα πάντα διὰ τοῦ ι καὶ ὁ πληθυντ. -αριδες: καβαλάρηδες, κερειτζήδες (21')

ἢ βαθειά, παχειά, κακειά.

-ις, χροῖματος δηλωτικὰ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις: γοιβίς, μαβίς, σταχτίς (21')

ἀγαπειῶμαι, μλειῶμαι (215')

κοιτέινω, φτωχέινω, στέινω, ἀλλὰ ζεσταίνω (20') ἀπίνω (3)
ἐπιρρ. βυρεά, ταχεά, μακροά

γῦρο (3)
μεσουράνης, μεσοστριπῆς — μεσημερίς — ἀποβραδός (215', κ')

Γ. Ἡ ἱστορικὴ ἀρχὴ καθορίζει καὶ τὸν τονισμόν (5).

τρώτε (5)

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Δ', Γραμματικῆς, 1933

Α. Αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς νεοελληνικῆς, οἱ φωνητικῶς καὶ μορφολογικῶς ἀλλοιωθέντες, νὰ γράφονται κατὰ τὸ ἔτυμον αὐτῶν (3).

τραυῶ (ταυρῆζω), φειάνω φκειάνω (εὐθειάζω), κτήριον, μονολότι ἢ ὀρθῆ) γραφῆ εἶναι κτήριον . . . ὄθεν καὶ κτιριολογία (Δ 10)
μῦγα (Δ1)
ἡσίκιος (κατὰ τὸ ἦλιος)

μαυρομμάτης γαλανομάτης (Δ 12)

Β. Βασιλείς, Ἀντώνις, Γεωργίος, Παπαδάκης (Δ5)

βρόση, σκόνη (ἀλλὰ συζήτησις, ἄχι -ση) (Δ4)

φιλλί, φαγί, ἀνωγι, κατώγι, χάριν ὁμοιομορφίας καὶ ἀπλοποιήσεως . . . (ἀντὶ τῶν ὀρθῶν φαγεῖ, φιλεῖ κτλ.) (Δ 6)

σταχτός, σταχτό, τριανταφυλλό . . . συμφώνως πρὸς τὰ πρότυπα κατὰ τὰ ὁποῖα ἐρρυθμίσθησαν καὶ μετεσχηματίσθησαν (Γ)

ἀγαπιέμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται (ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον . . . ἂν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆν ἱστορικὴν ὑπερέλθουν νὰ γράφονται ἀγαπειέμαι . . .) (Δ15)

πτωχάινω, μισθαίνω, ζεσταίνω (Δ 14)
ἀφίηνω (3)

γύρω (ἀντὶ γύρω [καὶ ἀντὶ γῦρο]) (Δ 16)

Γ. [τρώτε] (Δ)

ἀγαπᾶσαι [ἢ ἀγαπᾶσαι] (Δ)

ΣΧΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ 1917

Το σύστημα της μεταρρυθμισμένης ὀρθογραφίας, καθὼς διατυπώθηκε στὰ 1913 (Μ. Τριζυγαρολλίδου, Π' Ὀρθογραφία μας)

Ἡ τονισμένη λήγουσα παίρνει ὀξεῖα σὲ ἄρσεν, ἄνόματα σὲ -ης, -ος, -ας: μαθη- τής, καφετζής, παραλής, θαλασσής, βασιλεύς, ἀλευ- ράς (30).

Ἡ τονισμένη παραλήγουσα παίρ- νει ἄξεϊα:

α) στὰ ὀνόματα... σὲ -άδες: παιδάδες, ψωμιάδες, προσινάδες, λιμπιάδες, κυριάδες.

β) στὰ ὀνόματα σὲ -άδος, -άτος, ἄτος, -άτω, -άνας, -άτος: κουριάδος, γεμιάτος, τρεχάτος, κομι- τιάτω, προισκουσιάτος, ραβίτος...

γ) στὰ οὐδέτερα σὲ -ι: παριμιῖθι, ποιήθι, φα- σοῦλι, φρούθι.

ε) στὰ ἀριθμητικά σὲ -άρια, ἦρια: τριάρια, παρῶνια, πενήρια, ἐξήρια (32).

Ἡ τονισμένη λήγουσα παίρνει περι- πτωμένη... σὲ ὅλους τοὺς ρηματικούς τύπους: πηδάς, ἀγγεῖς, τρώς, ἀκούς, φταῖς, πῶς (29).

Σὲ μερικὲς λέξεις ὁρίσθηζ με διαφορετική ἔννοια μεταχειριζόμεστε δύο διαφορετικούς τό- νους... γιὰ νὰ καταλαβαῖν ὁ ἀναγνώστης εὐκολότερα τὴ σημασία τους... Ἔτσι ξεχω- ρίζομε τὸ πῶς, ποῦ (ἐρωτηματικά), ἀπὸ τὸ πώς, πού, τὸ γιὰ καὶ γιὰτί, τὸ μὰ καὶ μὰ, τὸ γιὰ καὶ γιὰ, τὸ νὰ καὶ νὰ (36).

Δ. Ἡ ὑπογραμμὴ δὲ σημειώνεται, καὶ ἀντὶς α,η,ρ, θὰ γράφομε α,η,ω: να λῶσης, νὰ πῆ, θὰ γιλά, ἀγαπᾶ, ἄδης, δαδί, λάδι, ἀθῶος, κω- μῶδια (10).

Ε. Μὲ διπλὸ ρ γράφονται ὅσες λέξεις, ὁπλὲς ἢ σύνθετες, κληρονομήθηκαν ἔτσι γραμμένες ἀπὸ τ' ἀρχαῖα: θάρρος, ἄριστος, αἰμορρογία... Μὲ ἀπλὸ ρ γράφονται α) ὅλα τὰ νεωτερικά σύνθε- τα: ἀρχιραβίτος, ἀσπρόρουχο, γερογαμελιώτης, κακορίζικος, ξενοράβω, συχνορωτιῶ... (7).

Γράφομε [με ἰ καὶ ὄχι με ἰ, αι]: μηλιά, νιάτα, γριά, ἐλιά, παλιῶ, βασιλεύς. Ὅσο γιὰ τὶς ἐτυμολο- γικὲς φωνεῖς ἐλαῖά, μηλεῖ, γριῖά... δὲν ἔχουν πρᾶγματ' ἄλλο λόγο (3).

Τὸ σημεῖο γιὰ τὴ συνίξηση, τὸ «ῥέν» ~, δὲ σημειώνεται παρὰ ὅπου εἶναι ἀπαραίτητο γὰ δηλώσομε πῶς τὰ δύο φωνήεντα θὰ προφερθοῦν μαζί. [Χωρὶς ῥέν:] αἰῶς, παλιῶ, παιδιά - εἶναι ἐντελῶς περιττό (15).

Σὲ περιπτώσεις ὅπου τυχαίνει νὰ μὴ γίνετα ἢ κανονικὴ συνίξηση, (λ. χ. σὲ στίχους με ἀρ- χαϊκούς τύπους ἢ στὶς λόγιες λέξεις), χρησι- μοποιούμε, ἂν θέλωμε, τὰ διαλυτικά [··] (15).

Ἀπόστροφὸ δὲ σημειώσομε σὲ σύνδε- σμο κι: κι ἔπειτα, κι ὡστόσο (12).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΛΕΞΙΚΟΥ (ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ)

Διάγραμμα Δ' 1916 - Διάγραμμα Β' 1920

ποιήθι (3)

βόδι (3)

ἀκούς, τρώς (3)

Ε. ἀθῶος, ξενορωτιῶ (1)

Καὶ οἱ ἐν συνίξήσει φθόγγοι γρά- φονται κατ' ἀρχὴν ἐτυμολογικὴν μετὰ τοῦ ῥφ' ἐν (6), παλαιῶς, ἀραιῶς, μηλεῖ, νεῖη, βασιλεύς, γλυκεῖά, θεῖος, θεῶς, ποῖος

ἰατρῶος, ὑαλίξω, ἀλλὰ γεροῖθ, γεροῖξω (6)

Ἐν τοῖς συμπλέγμασι ια, ιω, ιου, ιω πικρα- λείπεται τὸ ῥφ' ἐν: λόγια, παιδιά, παιδιοῦ

Ὅπου προίφεται τὸ ἰ ὡς φωνῆεν γράφεται ἰ: γριῖά, ἀποκριῖ

Γραπτέον κι αὐτός, κι ἐγώ, ἄνευ τοῦ ῥφ' ἐν

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Γ', Λεξικοῦ, 1930

Εἰς τὰ εἰς -άς τίθεται περισπωμένη μόνον ἐν τῇ γενικῇ, ὡς ὁ βασιλεύς, τοῦ βασιλεῖ, τὸ βασιλεύ, ὃ βασιλεύ (25')

ραφιῖδες, μινῖδες (18')

ποιήθι (5)

βόδι (3)

ἀκούς, τρώς (5)

ποῦ (= ὅπου, ἀναφορικόν) (3)

πῶς (= ὅτι) (3)

Δ. τῶρα, ζῶο (3)

Γραπτέον ἀγαπᾶ (18')

Ε. Αἰ ἐκ τοῦ ρ ἀρχόμενα λέξεις διπλασιάζουν τοῦτο ἐν συνθέσει, προηγουμένου βραχέος φω- νήεντος: ἀσπρόρουχο, ἐμπορορωγίτης (11')

Γραπτέον... μηλεῖ, βασιλεύς, νεῖος,

παλαιῶς, γριῖά, (7).

Οἱ ἐν συνίξήσει φθόγγοι γράφονται διὰ τοῦ 2: δόλιος, ζοδόρο, ἄδεια, καιῖά (8)

Ὅπου τὸ ἰ προίφεται ὡς τέλειον φωνῆεν γράφεται ἰ ἀπλοῦν: δόλιος, ἄδεια (8)

Γράφε πάντοτε κι' ἄλλος, κι' ὄλος, κι' ἐγώ, κι' ὄσσορα, καὶ τὰ ὅμοια.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Δ', Γραμματικῆς, 1933

[παιῖδες, ημιῖδες, βασιλιῖδες ἀλλὰ γιὰ τὰ θη- λυκά] ὀκάδες, προσιῖδες κατὰ τὰ ἀρχαῖα κλη- ρονομηθέντα (Δ 13)

Νά περισπῶνται τὰ εἰς -ι(οι) οὐδέτερα τὰ ἔχοντα μακρὴν τὴν παραλήγουσαν: ἀλεῖθι, ἀσῆ- μι, παραμῖθι... (σὺχί ἀλεύθι, κατὰ τὴν ἱστορι- κὴν ὀρθογραφίαν) (Δ 3)

Νά περισπῶνται ἐπίσης τὰ ὁριθμητικά πε- ρῆτα, ἐξῆρια κ.λ. (ἀντὶ πενήρια, ἐξήρια κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν).

ποῦ, ὡς ἀναφορικὴ ἀντιοφασία, ὀξοτονούμε- νον (Εα)

πῶς, ὡς εἰδικὸς σύνδεσμος Εβ)

Δ. Ἄνευ ὑπογεγραμμένης τὸ β' καὶ τὸ γ' ἐν. πρόσ. τῶν συνηρημ. ρηματιῶν: ἀγαπᾶς ἀγαπᾶ καὶ τὸ β' καὶ γ' ἐν. πρόσ. τῆς ὑποτακτικῆς: νὰ γίνης, νὰ γίνῃ. Θεωρεῖ δὲ διατηρητέαν, κατ' ἀρχὴν, τὴν ὑπογεγραμμένην ἐν ἀρχῇ καὶ μέσῳ λέξεως: ἴσσομα, ἴσσορα, ἴσσοος, ἴσσοφρονικός... Λέξεις δημοδέστεραι, τὸ λάδι, τὸ δαδί κ.λ. προ- τίνει νὰ γράφονται ἄνευ... (ἀντὶ τῶν ὀρθῶν ἱστορικῶς: λάδι, δαδί (Δ 2), τῶρα, γῶο (Δ 17)

Ε. Τὰ νέα καὶ δημοδέστερα σύνθετα, ὧν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἀρχίζει ἀπὸ ρ, τὸ δὲ πρῶ- τον συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν, νὰ γράφονται δι' ἑνὸς ρ: ἀσπρόρουχο, συχνορωτιῶ, κακοραμμένος, κακορίζικος (Δ 16)

Γράφε πάντοτε κι' ἄλλος, κι' ὄλος, κι' ἐγώ (28)

ΣΧΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ 1917

Τὸ σύστημα τῆς μεταρρυθμισμένης ὀρθογραφίας, καθὼς διατυπώθηκε στὰ 1913 (Μ. Τριανταφυλλίδης, Π' Ὀρθογραφία μας)

Δυὸ λέξεις ποὺ ἔλαθαν στ' ἀρχαῖα ἢ ἀργότερα συναλοιφή καὶ σήμερα ἀποτελοῦν μιὰ λέξη (κράση) δὲν παίρνουν κ ο ρ ω ν ἰ δ α : κὰν, κὰνεις, κὰμιά, κὰποιος, τουλάχιστο. . . (13)

Ζ. Οἱ ξένες λέξεις τῆς γλώσσας μας μεταγράφονται φωνητικά, δηλαδή ὅπως προφέρονται στὴ δική τους γλώσσα, καὶ ὄχι σύμφωνα με τὴν ἔτυμολογία τους καὶ με τὴ γραφή τους : α) με ἀπλά σύμφωνα καὶ ὄχι με διπλά : ββ δδ κκ λλ μμ νν ππ ρρ σο ττ φφ, β) με β καὶ ὄχι με ν (πλάβος), γ) με γκ καὶ ὄχι με γγ, (ξίγκι οὐγκιά...) δ) με ε, ι, ο καὶ ὄχι με αι, η, υ, ω, (τρένο, τάλιρο, κολέγας, κοπέλα κοσιτζω, μόλος, ρομαντικός, σαβιτισμός), ε) με ὅσο τὸ δυνατό ἀπλούστερο τονισμό καὶ με ψιλὴ.

Μεταγράφονται φωνητικά οἱ ξένες καταλήξεις . . . -ίσιος, -ίσιο (ἀντί -ήσιος, -ήσιο) : ἀλογίσιος, ἀρνίσιο(ς), -όνι : μακαρόνι, παγόνι, -όνος : βαρόνος, μασόνος, -όνιο (ἀντίς -ώτιο) : τσιράτιο, -όρος : λιμαδόρος, λιμοκοντόρος (4).

. . . Με ὀξεῖα ἀντίς περισπωμένη : -άδος : κουριάδος, -άτος : μεγαλοσιάνος, πρωτενοσιάνος, Ρουμάνος, Πρεβεζάνος, -άτος : ἀφράτος, γεμάτος, . . χορτάτος, -άτο -άτα : μαντολάτο . . . τρεχάτα, -ίρα : καρίνα, . . λυγίνα, . . Κατερίνα, -ίνο : κομαδίνο, μαροκίνο, -ίνος, ἀρλεκίνος. . . ραβίνας, φίνος (4).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΛΕΞΙΚΟΥ (ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ)

Διάγραμμα Α' 1916 — Διάγραμμα Β' 1920

Ἔς τὸ χωριό, ἔς τὴν αὐλή

Γραπτεῖα : γαμβρός, ἄνδρας (5).

Ζ. Τῶν ξένων λέξεων τὴν ὀρθογραφίαν δὲν κανονίζουν λόγοι ἔτυμολογικοί. . . μὲν αἱ ἐκ τῆς λατινικῆς δάνειοι λέξεις διατηροῦσι τὴν παραδεδομένην ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν (σ. 24).

κολλήγας, φούνδα, ρουνδοτός

ἀφράτος (3)

ἀλαφίνα (3)

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Γ', Λεξικοῦ, 1930

κὰν, κὰνεις, κὰποιος, κὰτι (3)

Ζ. (βλ. παραπ. στήλη Β, Α)
ἀββιζάρω, ἀββοκάτος, πιάττο
κολλήγας, σιλλέττο, φουρνέλλο
κοπέλλο, μωρονδέλλο

- ὄζος [γκαζώζα], - ὠρος, - ούλλα, - ούλλης - ούλλι, μικρούλλα, βαρκούλλα, μικρούλλης, μικρούλλι
- ουλλός, βαδουλλός, νερουλλός (κζ')

- άτος εἴτε λατινικῆς εἴτε ἰταλικῆς προελεύσεως, ὡς μεγαλοσιάνος, ἀλλὰ Μουσουλιάνος, σουλιάνος, χαγάνος, διότι πρόκειται οὐχὶ κατάληξις -άτος, ἀλλὰ -ος, τοῦ ἀν' ἀνήκοντος εἰς τὸ θέμα.

- άτος εἴτε λατινικῆς εἴτε ἰταλικῆς προελεύσεως, βαρβάτος, βρακάτος (2 δ')

- ίνα εἴτε λατινικῆς εἴτε ἰταλικῆς προελεύσεως, κρεβατίνα, Μαρίνα, προβατίνα, ὁμοίως ἐλαφίνα, ἀλλὰ ἀξίνα, Ἀρτιτίνα καὶ τὰ λοιπὰ εἰς -ίνα σλαβικὰ τοπωνύμια (ιζ')

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Δ', Γραμματικῆς, 1933

Ἄνευ κορωνίδος θὰ γράφονται τὰ ἑξῆς : κὰνεις, κὰποιος, κὰποτε, κὰτι (Ε γ')

Ζ. Τὰ ἐκ τῶν νεοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν θὰ γράφονται ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλούστερον (ἤτοι ἄνευ πιστῆς ἀποδόσεως τῆς ξένης ὀρθογραφίας των) : κοπέλα, κὰπέλο, κορδέλα (Δ18)

Κατὰ παρέκκλιαν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν λατινικὴν ὀρθογραφίαν θὰ γράφονται κοσιτζω, σκάλο, δικτάτορος ἀντὶ κοσιτζω, σκάλα, δικτάτορος (Λ13)

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν θὰ γράφονται ἐν γένει καὶ τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς εἰλημμένα, καὶ δὴ τὰ εἰς -άτος τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ ἐκ τῶν Νεολατινικῶν γλωσσῶν προερχόμενα, ἔτι δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματισθέντα μεσαιωνικὰ καὶ νεοελληνικὰ ὀνόματα : ἀφράτος, γεμάτος, . . ἀβουλάτα, ἀδελφάτορ. . . Τὰ ἐπώνυμα εἰς -άτος : Λιβιεράτος. . . Τὰ τοπωνύμια εἰς -άτα, . . Κοιτογουράτα Κοιτοπᾶτα, Μαζαρακάτα. . . (Λ 7). Τὰ εἰς -άτος τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ τὰ ἀλλοθεν εἰλημμένα καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματισθέντα : Καταλάτος, Μουσουλιάνος, Πρεβεζιάνος, Σουλιάνος, καπειάνος, μεγαλοσιάνος (Α 8).

Τὰ εἰς -ίνας : θὰ γράφονται κατὰ τὰ ἀρχαῖα εἰς -ίνας. . . καθὼς καὶ τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς ὁμοίως λήγοντα. . . ὡς καὶ ὄλα τὰ εἰς -ίνας, -ίνα, -ίνον νεοελληνικὰ ὀνόματα : Φραγκολεβανίνας, ἀραπίνα, ἐλαφίνα. . . ὑπουργίνα, Περικλίνα, κουζίνα, κινίνο(ν), μανιολίνο(ν) κ.λ. (ἀλλὰ ὁ καρκίνος, ὅπως καὶ παρ' ἀρχαίους) (Λ 2)

Ἐπεξήγησις. — Τὰ κείμενα εἶναι παρμένα κατὰ λέξιν ἀπὸ τὰ μνημονευόμενα ἔργα με μέρος ἀπὸ τὰ παραδείγματα — Με μαῦρα ψηφία τυπώθηκαν οἱ νεωτερισμοὶ τῶν ὀρθογραφικῶν Διαγραμμάτων τῆς Ἀκαδημίας, σχετικὰ με τὰ μνημονευόμενα παλιότερα παραδείγματα — Οἱ παραπομπὲς σὲ παρένθεσιν ἀναφέρονται σὲ κανόνες τῆς «Ὀρθογραφίας» ἢ σὲ κεφάλαια καὶ ἐδά-

φια τῶν Διαγραμμάτων. Σὲ ὀρθογῶνιες ἀγκύλες κλείσθηκαν οἱ ἐπεξηγηματικὲς προσθήκαι — Γιὰ νὰ γίνῃ εὐκολώτερος ὁ συσχετισμὸς χωρίσθηκε ὁ πίνακας ὀριζόντια σὲ πέντε μέρη, ὅπου κατατάχθηκαν χωριστὰ ὅσα σχετίζονται με τὴν ἑλληνικὴν ῥίζην (Α), τὴν καταλήξειν (Β), τὸν τονισμόν (Γ), τὴν ὑπογραμμένην (Δ), γενικὰ γραφικὰ ζητήματα (Ε) καὶ τὴν ξένων λέξεων καὶ καταλήξειν (Ζ).

στικὸ ἱστορισμό, ἔχομε καὶ ἄλλες, ποὺ δεῖχνουν πὼς κατ' ἀρχὴν ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχτηκε τὰ βασικὰ αἰτήματα τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ μιᾶς ἀπλοποιημένης ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. Αὐτὰ εἶναι, καθὼς εἶδαμε (βλ. παρ. 5 ἡ): Φυλάγεται ἡ βία τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς, λογαριάζονται ὅμως ὅσο εἶναι δυνατό οἱ πρακτικὲς ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες γιὰ μιὰ εὐκολομάθητη ὀρθογραφία, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ διδάχτῃ καὶ νὰ ἐφαρμοστῇ μὲ κανόνες σχετικὰ εὐκόλους.

Γιατὶ ἡ Ἀκαδημία, τὴν ἄρχην δέχεται νὰ παρατήσῃ τὴν πιστὴν τήρησιν τοῦ ἱστορισμοῦ, καθὼς ὡς τώρα κηρύχθηκε ἀπὸ τὸ Χατζιδάκι καὶ ἐφαρμόστηκε λίγο πολὺ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἄλλους τοὺς φιλόλογους, καὶ ἀκολουθεῖ, σὲ δευτερώτερα ζητήματα, τὴν ἀπλούστερες γραφῆς τῶν δημοτικιστῶν. Καὶ συγχρόνως, πρῶτη ἴσως παρὰ ὕστερ' ἀπὸ τὸ Χατζιδάκι τὴν κατηγορηματικὴν ἀρνήσιν ν' ἀναγνωρίσῃ λόγους πρακτικῆς σκοπιμότητος στὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας, γίνεται αὐτὸ ἀπὸ τοὺς νέους συναδέλφους τοῦ σήμερον στὴν Ἀκαδημία.

Ἔτσι τὴν Ἀκαδημία ἀναγνωρίζει πὼς ἡ «ἀπαρέγκλιτος τήρησις» τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς «ἰὰ καθίστα τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν εἰς ἄκρον δύσκαλον καὶ δύσχρηστον, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῶν πολλῶν(;) καὶ ποικίλων(;) σημερινῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀνγκυῶν» καὶ πὼς μερικὲς ἱστορικὲς γραφῆς «ἰὰ ἐπέφερον σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μικρῶν ἰδίως μαθητῶν» (Διάγραμμα Δ). Γιὰ αὐτὰ ἔλα καταλήγει νὰ προτείνῃ «ἀκλοποιήσεις μὴ ἀποτελοῦσας πλήρη καὶ ριζικὴν διακοπὴν τῆς ὀρθογραφικῆς τοῦ ἔθνους παραδόσεως».

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀποφῆ αὐτὴ γίνεται δεχτὸ νὰ γράφονται πῶς ἀπλὰ τ' ἀκόλουθα, ὅπως ἀπὸ καιρὸ γράφονται ἀπὸ πολλοὺς μας, καθὼς τὰ ὄρισα ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε χρόνια γενικώτατα (1909) καὶ ἔπειτα στὴν Ὀρθογραφία μου (1913), καὶ ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ 1917 καθιερωμένα στὴ σχολικὴ δημοτικὴ (βλ. συσχετιστικὸν πῖνακα).

Δὲ σημειώνεται δασεία στὸ ἀρχικὸ ρ (Δ 1): ράφτης, ρεταίνα, ρακί.

Δὲ σημειώνεται ὀπογραμμὲν ἡ στίς καταλήξεις τῶν ῥημάτων (ἀγαπᾶς, νὰ γίνῃ), στὴ ρίζα τῶν νέων λέξεων (λάδι, δαδί), στὸ γύρω, τὴν ἄρα (Δ 2, 17). (Στὴ σχολικὴ γλῶσ-

σα καταργήθηκε ἐλότελα ἢ ὑπογραμμὲν καὶ στὴ ρίζα τῶν λέξεων. Ὁ Ἄ. Βλάχος ἀντίθετα στὸ Λεξικὸν τοῦ τίς εἶχε καταργήσει μόνον στίς ρίζας).

Γράφονται μὲ ἡ στὸ τέλος ὄλα τὰ ἠηλυκὰ σὲ (ι): βροῦση, σκόνη (ἀπὸ τὸ κόμης), πέραση, κίππαρη (Δ 4).

Γράφονται μὲ ι οἱ ῥηματικὲς καταλήξεις -ιέμαι -ιέσαι, καὶ ὄχι μὲ ει (Δ 15): ἀγαπιέμαι ἀγαπιέσαι κτλ., στενοχωριέμαι.

Γράφονται μὲ ἀπλὸ ἐσωτερικὸ ρ τὰ νεώτερα σύνθετα ἀσπρόρουχα, συγχροσιῶν κτλ. (Δ 16).

Οἱ πληθυντικὰ σὲ -άδες τῶν ἠηλυκῶν παίρνουν ὄξεια: θαάδες, μαννάδες [γρ. μαράδες] (Δ 13).

Τὸ ἀναφορικὸ ποὺ καὶ τὸ εἰδικὸ πὼς παίρνουν ὄξεια (Ε α, β).

Οἱ νεοευρωπαϊκὲς ξένες λέξεις ὀρθογραφοῦνται φωνητικὰ (Δ 18). Ἄς ποῦμε κανέλα (ἀντὶ καντέλλα), κουρέλι (κουρέλλι), τρένο, σοβιετισμός.

Ἡ ἔγκλιση δὲ σημειώνεται παρὰ ἔταν ἔχη πραγματικὴ φωνητικὴ σημασία (Δ 9): φέρετέ μας ἀλλὰ ὁ κῆπος μου. (Αὐτὸ γίνονταν ἐξαρχῆς καὶ στὸ Λεξικόν).

Γράφονται μὲ μιὰ λέξη τὰ ἐνω, ἀφου, δηλαδή κτλ. (Ε γ).

Γράφονται μὲ ι καὶ ὄξεια τὸ φίδι, ξίδι, ταξίδι (Δ 7).

Γράφονται μὲ αι ὄχι μόνον τὰ ῥήματα σὲ -αίω τοῦ τύπου ζεσταίω, κουβαίνομαι, πκρά καὶ τὰ φτωχαίω, κονταίω (Ε 15) κτλ. — Ἔτσι καὶ μερικὰ ἄλλα.

Οἱ ἀπλοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ εἴδους αὐτοῦ δὲ σημαίνουν βέβαια ἀπλοποίηση γιὰ τὴν σχολικὴν γλῶσσαν οὕτε καὶ γιὰ τὴν χρῆσιν τῆς στὴν κοινωνία, ἀφου καὶ ἐκεῖ ἀπὸ καιρὸ λίγο πολὺ συνηθίζονται αὐτὲς οἱ γραφῆς. Κάποτε μάλιστα τονίζεται καὶ στὸ Διάγραμμα, πὼς ἀντὶ τὸ σωστὸ — «ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ», «μολονότι ἢ ὀρθῆ γραφῆ εἶναι...», «ἀν καὶ οἱ τύποι αὗτοι ὀφείλουσαν νὰ γράφονται...» — ὅμως «ὅπως ἐπεκράτησεν ἤδη», «συμφώνως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἤδη καθιερωμένην γραφῆν» κτλ., ὡς γράφωμε ἔτσι καὶ ἔτσι. (Α 14, Δ 10, 15). Γιὰ τὴν καθιερωμένη ὡστόσο ὀρθογραφία τῆς σχολικῆς γλῶσσης, τὸ καθεστὼς ποὺ πρόκειται ἴσως ἴσως νὰ ρυθμιστῇ καλύτερα, ἂν ἡδύνηταν δυνατό, οὕτε λόγος.

Ὅπως καὶ νὰ εἶναι ὅμως σημαίνουν αὐτὰ ἀσφάλεια καὶ ἀπλοποίηση στὸ ἀρχαῖστικὸ σύστημα ποὺ ἐφαρμόζονταν ὡς τώρα ἀπὸ τοὺς ἀρχαῖστὲς στὸ Λεξικόν, καὶ βλέπομε ἐδῶ, ὅστερ' ἀπὸ ὅσα παρατηρήθηκαν παραπάνω γιὰ τὸ γλωσσικὸ συγχρονισμὸ τῆς Ἀκαδημίας (§ 3), ἕνα παράλληλο φαινόμενο, διπλᾶ καὶ αὐτὸ εὐχάριστο, μὲ τὴν προσπάθειά της νὰ συγχρονιστῇ καὶ ἡ ὀρθογραφία.

Δίκαιο νὰ θυμηθοῦμε πάλι πὼς ἔχομε κι ἐδῶ μιὰ εἰκαλίωση τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ νὰ θυμίσωμε σὲ ὄσους ἔξεχασαν τὴν χτεσινὴν ἱστορίαν πόσο πολεμήθη καὶ ἡ παραμικρὸτερη ἀπλοποίηση ἀπὸ τοὺς ἀντιδραστικοὺς καὶ προπάγτων ἀπὸ τὸ Χατζιδάκι. Καὶ νὰ μὴν ξεχνῶμε πὼς αὐτὰ γίνονταν σ' ἐποχὴν ποὺ ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας ἀναθε ἢ γίνονταν προσπάθεια νὰ ξανανάψῃ. Τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὰ γραφόμενα τότε ἐπιχειρήματα, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται σήμερον ἀούστατο ἢ μικρῆς σημασίας, ἔπαιρνε τὴν σημασίαν του ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ διατυπώνονταν, τὸ κύρος ἐκεῖνου ποὺ τὸ ἔλεγε, καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ βρεθοῦν ὅπως ὅπως ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ ξαναγυρίσωμε στὸ μεσαιῶνα. Ἀκόμη, στὰ 1924 ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μὲ τὸν εἰσηγητὴ της, ἀκαδημαϊκὸ ἀργότερα, ἔδινε νὰ καταλάβῃ στὸ συντάχτη τῶν γραμμῶν αὐτῶν, ὑποψήφισα τότε καθηγητῆ, πὼς γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπάρκεια ὀρθογραφία νεωτεριστικὴ μὲ τέτοιες γραφῆς λογαριάζονταν γιὰ corpus delicti⁽²⁶⁾. Δὲν πέρασαν οὕτε δέκα χρόνια καὶ προτείνουν τὴν ὥρα οἱ ἴδιοι ἀκαδημαϊκοὶ καθηγητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὀρθογραφίας ποὺ ὡς τώρα τίς καταδίκασαν στοὺς ὑποψήφους γιὰ τὴν καθηγεσία.

Μακαρίζομε τὴν Ἀκαδημία, ποὺ μπορεῖ μὲ τόση αὐτοπεποθῆσιν καὶ τόσο ἀπερίσπαστα νὰ προχωρήσῃ στὸ ἔργο της. Ἀπαιτεῖ ἀπὸ μᾶς νὰ γράφωμε πράγματα ποὺ ὄλοι ἀπὸ καιρὸ τὰ γράφωμε — λάδι, τὴν ἄρα, χωρὶς ὑπογραμμένες, ρεῖνια, χωρὶς δασεία στὸ ρ, τὴν βροῦση καὶ τὴν σκόνη μὲ -η, οκιάλα (Α 14) προαινάδες (Δ 13) μὲ ὄξεια — ἢ ποὺ κανεὶς δὲ θὰ εἶχε τὴν παραμικρὴν ἀντίρρηση ν' ἀποδεχτῇ

(26) βλ. Τριανταφυλλίδη, Ἐπιστήμη καὶ ἔθος 1924, σ. 92. Εἰσηγητῆς ἦταν ὁ κ. Σ. Μεναράδος.

— ἑλληνορομμαιικὸς, φραγκορῶφτης μ' ἕνα ρ, σοβιετισμὸς μὲ ο, Κέτη μὲ ε, τρένο μὲ ε (ἂν ὑποθέσωμε πὼς εἶναι καὶ αὐτὰ λέξεις «τῆς καθ' ἡμέραν συνηθείας»). — Καὶ μὴ καὶ δῆλωσε μὲ τόση ἀξιοπρέπεια τὴν πίστην της στὰ ὀρθογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ θέματα καὶ ὑμνήσῃ τὴν ὀρθογραφικὴν «τάξιν καὶ εὐκοσμίαν», δὲ φοβάται μὴν τῆς ξανακηρύξῃ κανεὶς καινούριος κέρθερος τοῦ ἱστορισμοῦ καὶ τῶν πατρῶν τὸ παλιὸ χιλιεπιωμένο τραγούδι δυὸ γενεῶν, πὼς τέτοια ὀρθογραφία «οὐδεμίαν ἀκολουθίαν ἔχει»⁽²⁷⁾, πὼς αὐτὰ εἶναι «θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἀπαράδεκτα», πὼς «ἀνευ λόγου ἐπισκοτεῖται τὸ ἔτυμον», πὼς «ἀπερισκέπτως θέλωμεν νὰ ἀποβάλλωμεν ὅσα αἰῶνες ἐκύρωσαν ἵνα τοῦ λοιποῦ Δίνος βασιλεῦς ἐξελάσας τὸν Δία», πὼς ἔτσι γινόμεσθε «ἀνακόλουθοι» καὶ «ἀνεπιστήμονες», πὼς ἡ «ἀνακολούθια καὶ ταραχὴ εἶναι ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἀσχρόν καὶ φευκτέον» κτλ. κτλ. (28).

(27) Ἡ κατηγορία ποὺ ἔκαμε γιὰ τ' ἀναγνωστικὰ τῆς δημοτικῆς ἢ περιφημῆ Ἐπιτροπεία. βλ. Ἐκθέσις δ. π. σ. 41.

(28) Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπὸ διάφορες καὶ κριτικὲς καὶ πολεμικὲς τοῦ Χατζιδάκι. (βλ. Χατζιδάκι, Βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου μου Ichinwörter stis Indogerm. Forschungen καὶ συγχρόνως στὴν Ἀθηνᾶ 23 (1911) σ. 152-163). Γιὰ τὰ παλιότερα βλ. Τριανταφυλλίδη, Ἡ ὀρθογραφία μας, ἰδίως στίς σημειώσεις. Μνημονεύονται ἐδῶ χωρὶς τὰ μερικὰ ἀπ' ὅσα εἶπε ὁ Χατζιδάκις στὰ τελευταῖα χρόνια καταδικάζοντας ἀσήμαντους νεωτερισμοὺς τῆς σχολικῆς κυρίως γλῶσσης, ἀπὸ καινοὺς ἀκριβοῦς ποὺ τὴν ἄρα παραλάβῃ καὶ ἡ Ἀκαδημία. Ἔτσι Χατζιδάκι, Ἐκθέσις τοῦ Σεβαστοπούλου Διαγωνισμοῦ. Ἀθῆνα 1914, σ. 112: «Ἐθνην τὴν ἀρχὴν, καὶ ἦν προκειμένου περὶ τῆς ὀρθογραφίας ἀπλοὶ θεωρητικοί, τ. ἐ. ἐτυμολογικοὶ λόγοι οὔτε πρῶτοι οὔτε δεῦτεροι ὀφείλουσαν νὰ εἶναι οὗτ' ἐν λόγῳ οὗτ' ἐν ἀριθμῷ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους Μεγαρεῖς, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἢ πρακτικὴ εὐκολία... Οὕτω λ.χ. ἄλλος παραλείπει τὸ ὑπογεγραμμένον λεγόμενον ἰῶτα ἐν ταῖς ρίζαις τῶν λέξεων, ληστής, ψῶν, ἄλλος καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσιν αὐτῶν [Ἐγὼ παντοῦ, ἢ Ἀκαδημία μόνον στίς καταλήξεις (Δ 2)]... Οἱ τὴν ἀπλοότητα καὶ εὐκολίαν ταύτην ὡς δόγμα κηρύττοντες προτείνουσι διάφορον τονισμόν κατὰ λόγον τῆς διαφόρου σημασίας τοῦ ἰῶ [ἔτσι ἐγὼ], τοῦ ποῦ, τοῦ πὼς [ἔτσι ὁ Στὰματιᾶδης, ἀργότερα ἐγὼ, ἀπὸ τὰ 1913, ἀπὸ τὰ 1933 καὶ ἡ Ἀκαδημία (Ε β)] κτλ. . . Ὅτι κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦτους τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, καὶ ὄν τρόπον ὁ Ἀθῆνησιν Ἀρειὸς Πάγος τὸ πάλαι φαίνεται συντηρητικὸν καὶ δὲν δύναται νὰ συνταχθῇ μετὰ τῶν καινοτόμων τούτων καὶ ἀσπασθῇ ἀνεξέταστος τὰς καινοτομίας αὐτῶν... Χατζιδάκι, Ἐκθέσις Σεβαστοπούλου

7. Τόλμησον φρονεῖν!

Σημειώθηκαν ὡς ἐδώκεν περιπτώσεις ἔπου τὸ τελευτικὸν ἀκέραιον, περὶ τὸν τὴν ἱστορικὴν ἀλυγίαν τῶν περισπόμενων, προτείνει νὰ γράφονται ὅσα εἶναι καθιερωμένα ἤδη ἐν τῇ σχολικῇ δημοτικῇ. Ἔναι ὅμως ἀφύητοι οἱ περιπτώσεις, ἔπου ἀντίθετα ἐπιμένει ἡ Ἀκαδημία ἐν τῇ παλαιᾷ συντηρητικότητι καὶ ἀπειλεῖ νὰ ξαναδημιουργήσῃ ἐν τῇ σχολικῇ γλώσσῃ δυσκολίας ἀπὸ κενρὸν πρὸς ἀγνωστες σ' αὐτῇ.

λέλου διαγωνισμοῦ 1918 σ. 13: «Βιολόγοι πλημμελεῖς κενρὸν ὀρθογραφίας οἰον φραγῆς, φρονιάς, [ἔτσι ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀκαδημία μετὰ τὸ Λεξικὸν τῆς σ. 1930], χωριάτες, κρηματευσιάνες, [ἔτσι ἐγὼ], κουβαλά, πειά, νὰ βλεπῆ [ἔτσι ἐγὼ ἀπὸ τὰ 1913 καὶ τώρα καὶ ἡ Ἀκαδημία (Δ 2)]. . . Τραυτὴ δὲ εἶναι ἡ ἀποστραφῆ αὐτῶν πρὸς πᾶν ἀπαθῆς. . .»

Ἐχωριστὰ πρέπει νὰ προσέξωμε τὴν γραφὴν βρῦση κτλ. μετὰ τῶν ἀρχαίων τριτοκλίτων ποῦ συνημοιωθήσαν ἐν τῇ κλίσει μετὰ τὰ ἀρχαῖα πρωτοκλίτα. Οἱ γραφῆς αὐτῆς, μετὰ ἡ, εἶχαν πολυετηθῆ ἔξαρξῆς ἀπὸ τοῦ ἀπαθῆος τοῦ ἀρχαίου, ποῦ ἔγραψαν ἐν τῇ ἀπιστομονικῇ τῶν μελέτων ἡ βουάι, ἡ ἀκόνι, ἡ ἀύλι, ἀνιάμωσι, τῆς πόλις, τῆς δύναις, τῆς θέσις, τῆς λύσις κτλ. Οἱ γραφῆς μετὰ ἡ ἔγιναν, μποροῦμε νὰ ποῖμε, αἰμῶλο ὀρθογραφικὸν τοῦ δημοτικισμοῦ, ποῦ εἰκονίζου τὴν πραγματικὴν ἀποβῆν ποῦ πάντοτε τόνισεν καὶ ἔτσι χαιρέται κανεὶς διπλὰ ποῦ δέχτηκε νὰ τὴν ἐπισημοποιήσῃ καὶ ἡ Ἀκαδημία, ἀφῆφοντες τοῦς κλίσεις φιλιππικῶς καὶ τὴν ἱεραμιάδης τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Χατζιδάκι. Γιατὶ γι' αὐτὸν οἱ γραφῆς πόλις ἀντὶ πόλις, ἀήχη ἀντὶ πῆχη, Ἀνωκίως ἀντὶ Ἀνωκίως κτλ. εἶναι «ὀρθογραφικὰ παιγνία», ποῦ γεννοῦν δυσκολίας καὶ σύγχυση, καὶ ἀνακοροῦθες ἀδικαιολόγητες καὶ μποροῦν νὰ τὸ φανταζῶνται «ἀπλοῦν καὶ εἰκόλον» νὰ γράφωμε, μετὰ -η, ἡ πόλις, ἡ πῆχη καὶ ἐπειτα, σι' ἀρχαῖα, ἡ πόλις, ὁ πῆχης, μόνο «οἰμακρῶν τοῦ ἀληθοῦς βίου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσῃς καὶ τῶν Ἑλλήνων ζῶντες» καὶ εἶναι «παγχάλεπον καὶ ἀντικρῶς τῶν ἀδυνάτων» καὶ «οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐπικρατήσῃ τις τάξις καὶ ἐν τῇ σύστησι» [ἡ Ἀκαδημία ἴατα ἴατα τώρα, καταλέγει τὴν γραφὴν ἡ βουάι μετὰ ἡ σις «ἐπέλθουσες» μεταρρυθμίσεις, ποῦ πρέπει νὰ γίνουν σι' ὄνομα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ὀρθογραφικῆς τάξης. Αὐτοὶ ὅμως οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τέλος πάντων ὅπως θέλουσιν τὰ γυρίζουσιν τὰ ἐπιχειρήματα]. Γιατὶ τὸ Χατζιδάκι δὲν πειράζει οἱ «δυναπᾶται. . . ἡ ἐνότις τῆς κλίσεως» μετὰ τὴν διαφορετικῆς γραφῆς νίκη-πόλι καὶ τὸ κκεὶ εἶναι «πολύ μικρότερον τῆς ἐπιστήμης καὶ πολλὰς πλήρους καὶ τελείας ἐφαρμογῆς τοῦ ἐτύμου». Γιατὶ δὲ αὐτὰ βλ. Χατζιδάκι ἐν τῇ Ἀθηναίᾳ 11 (1899) σ. 386α., 12 (1900) σ. 300, 13 (1901) σ. 231α (=Μεσαιωνικά I σ. 617α), 13 (1900) σ. 216 εἶτε συνοπτικώτερα Τριανταφυλλίδης, Ὀρθογρ. σ. 142α., σ. 78. Τὴν γραφῆν -η, ἀσπράουχο μετὰ ἑνα ρ, κατακρινε καὶ ὁ Σκιαδῆς, ἐν τῇ Ἐπετηρίδι 1916 δ. π.σ. 126, κ. 123.

Ἔτσι δέχτηκε νὰ ἐξύνωνται ὅλα τὰ θηλυκὰ σὲ -άδες — ὅχι μόνο οἱ ἀγελάδες (ἀρχ. -άς) καὶ οἱ λεμονάδες, πρᾶσινάδες φροσιμάδες (ἰταλ. -άδα), ποῦ ὅλοι μας τὰ γράφωμε ἔτσι μετὰ περισπώμενη, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνάδες, καὶ τότε βέβαια καὶ οἱ ζαλάδες, τυφάδες κτλ. Ἀπὸ τὸ ὅλοι ὅμως μέρος φοβᾶται τὸν παλιὸν Ἡρωδιανὸν καὶ περισσότερο τὸν κατ' ἀποκοπῆ σημερινὸν ἱστορικὸν τὸν στήν Ἑλλάδα, καὶ δίνει ἔτσι περισσότερα δικαιώματα στοὺς ἀντρες: Οἱ φραγάδες, οἱ παπάδες, οἱ δεσποτάδες καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀκόμη καὶ οἱ φουκαράδες, θὰ ἔχουσιν τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ στολίζωνται μετὰ περισπώμενη.

Ἡ ὑπογραμμὴν καταργήθη ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων (τουλάχιστον ἐν τῇ ῥήματι, γιατί οἱ ὁριστικῆς τῶν ὀνομάτων τῇ φυλάγουν), φυλάγεται ὅμως, ὅσο δὲν πρόκειται γιὰ νέες λέξεις, ἐν τῇ ἀρχῇ τους καὶ ἐν τῇ μέσῃ: νὰ γίνῃ ἀλλὰ ζῶο ζωολογία φιλόζωος ζωικός, ποῖος ξέρι, ἴσως καὶ ζωγράφος, κι ἔπειτα ληστής, ληστρικός, ληστεία, ληστοφυγικός κτλ.

Μετὰ ὅμοιο τρόπο γράφονται ἐτυμολογικὰ διάφορες λέξεις νεώτερες, ἑλληνικῆς ἢ ξένης (λατινικῆς) καταγωγῆς, καὶ μόνο γιὰ δύο τρεῖς, καθὼς χίριο (γιὰ τὴν Ἀκαδημία καὶ τὴν «κατ' ἡμέραν» συνήθεια τῆς: κίριο), «προτείνει νὰ γράφεται συμφώνως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν καὶ καθιερωμένην γραφὴν» (Γ 10).

Ἔναι φανερόν ποῦ, ἀντὶ ν' ἀπλοποιοῦν οἱ ἀκαδημαϊκῆς αὐτῆς γραφῆς, μπερδεύουσιν καὶ κάνουν πρὸς δυσκολομεταχείριστη καὶ περισσότερο δυσκολομάθητη τὴν ὀρθογραφίαν μας, ἀφοῦ σὲ μιὰ διαρρῦθιση ὀρθογραφικῆ δὲν ἔχομε μόνο τὴν ὀρθογραφικὴν βίασῃ ἢ τ' ὀρθογραφικὸν σῶμα, ποῦ θὰ τὸ διαμορφώσωμε ἔτσι ἢ ἀλλιῶς κατὰ τὴν θέσιν μας ἐν τῇ ζητημα τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς, παρὰ καὶ τὸν «ὀρθογραφικὸν κανόνα» ποῦ θὰ τὸ ἐκφράσῃ. (20)

Καὶ εἶναι φανερόν ποῦ εἶναι εὐκολώτερος ὁ κανόνας: «ἡ κατάληξις τοῦ πληθυντικοῦ -άδες παίρνει ὄξεια», ἀπὸ τὸν ἄλλο, ποῦ θὰ ἀναγκαστοῦμε νὰ διατυπώσωμε γιὰ νὰ κατοχυρώσωμε τὴν περισπώμενην τοῦ φρονιάδες, μυλωνάδες, παπάδες κοντὰ ἐν τῇ ἀμετακίνη-

(20) βλ. Τριανταφυλλίδης, Τὸ πρόβλημα σ. 31α.

τες ἀρχαῖες ὄξεις τοῦ φρονιάδες νομάδες. Ἐνῶ μετὰ τὴν περισπώμενην ποῦ θέλει νὰ ξαναφέρῃ ἡ Ἀκαδημία ἐν τῇ χρήσῃ καὶ μετὰ τὸ σῶμα ἀλλὰ ἔσωσα, μινωῖα ἀλλὰ χασμωῖα, δὲ γίνεται καὶ κανόνος, παρὰ θὰ πρέπη — πρᾶμα ἀλλωστε ποῦ πολὺ ἄτοπα δὲν ἔγινε μετὰ τὴν διδασκαλίαν ὡς τώρα τῆς καθαρῆς — νὰ διδάσκωνται μετὰ ἰδιαίτερον ἀράδιον ὅλες οἱ «ὑπογράφόμενες λέξεις», παρὰ τὴν ἄλλαν μετὰ τὴν δισυνόμενες, ἀν θέλωμε, καθὼς εἶμαστε ὑποχρεωμένοι, νὰ ἐξασφαλίσωμε τὸ σωστό τοῦς γράψιμο μετὰ τὴν γραμμικὴν τῆς.

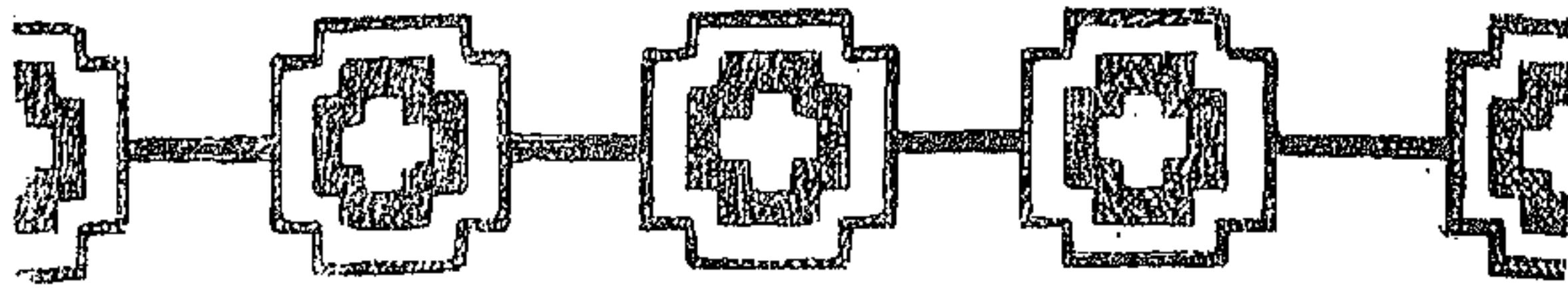
Μετὰ ὅμοιο τρόπο ρυθμίζεται ὁ τόνισμός, ἐνῶ ἔδειξα πῆρσι ποῦ ἀδύνατο εἶναι, ὅμοιο ἰδίως ξεκινήσωμε ἀπὸ τὴν νῆα μας γλώσσα, νὰ στηριχτοῦμε γιὰ τὴν ὀρθογράφῃν λ. χ. τοῦ πείνα, χήνα, τοῦ κείνο καὶ ἄλλων τύπων ἀνάλογων ἐν τῇ καθοδηγητικῷ κανόνι, καὶ πῶς ἢ μόνον διέξοδος ποῦ μπορεῖ πραγματικῶς νὰ μᾶς γλιτώσῃ ἀπὸ τὸ τυφλοσκόκο αὐτὸ μετὰ καὶ καλῆ εἶναι νὰ πολλαπλασιάσωμε τὴν ὄξεια ἢ ν' ἀπλοποιήσωμε ριζικὰ τὸ σημερινὸν σύστημα τῶν τόνων καὶ πνευμάτων.

Καὶ ἐδῶ εἶναι ποῦ γεννᾶ τὴν μεγαλύτερη ἀπογοήτευση τὸ Δι' ἀρχαῖα μετὰ τὴν σιωπῆν του. Ἔναι τόσο ὀρθογραφικῆς πρὸς τὴν κοινὴν γνώμη ἢ ἰδέαν τῆς ἀλλαγῆς! Μετὰ τὴν σημερινὴν ἀπλοποίησιν τῆς γλώσσῃς, τὸ ἀπλοῦν τῆς παιδείας καὶ τῇ δημοκρατικοποίησιν τῆς ζωῆς τὴν πολλαπλασιάστηκαν οἱ ἀσκαπες αὐτῆς δυσκολίας! Νὰ ἕνας εὐκολὸς ἥρωισμός, ποῦ δὲ χρειάζεται καὶ πνευματικὴν παλικαριά καὶ ποῦ δὲ συνδέεται μετὰ καμιά προσωπικὴν ἰδιότητα ἀπὸ τὸ ἀτομὸν μας, τὸ γόνιτρόν μας, τὴν ἀρχὴν μας — οὔτε ὑπάρχει φόβος νὰ μᾶς κατηγορήσῃ πρὸς ἀσέβειαν στοὺς μεγάλους προγόνους καὶ τὸν τρόπο

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΜΟΥ

ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ ΘΕΙΟΥ ΜΑΣ ΤΑ ΔΩΡΑ

Ἀποφασίσαμε τελοσπάντων ποῖο ἀπὸ τὰ τρία τᾶδέρφια, ἐμένα, τὴ Λένη καὶ τὸν Κωστούλα, θὰ πῆγαινε στὴ Ρουσιὰ μὲ τὴ μάννα μας γιὰ τὸ καλωσόρισμα τοῦ πρωτοξάδερφού της καὶ δικοῦ μας θείου, τοῦ Γιαννάκη, ποῦχε ρθῆ ἀπὸ τὴν Πόλη ξενίτης.

Ὁ Κωστούλας ἦτανε μικρὸς ἀκόμα, καὶ καλὰ εἶπε ἡ μάννα νὰ μὴ τὸν πάρῃ. Ἄν δὲ μεγάλωνε πρῶτα, συλλογιζόμουν, πῶς θὰ μπορούσε νὰ πάῃ σὲ ξενήχωρο γιὰ τὸ καλωσόρισμα τοῦ θείου; Ἄς ἦτανε τώρα μέγας κι' ἄς πῆγαινε. Ἐπειτα, ἡ μάννα θὰ τοῦ φερνε μιὰ χαρτοσακκούλα γιομάτη καραμέλες ἀπὸ τὸ θεῖο, ὥστε καλύτερα νὰ μὴ πῆγαινε. Ἡ Λένη, μιὰ καὶ δὲν ἐπαιρνε τὸν Κωστούλα ἢ μάννα, ἐπρεπε νὰ καθίσῃ στὸ σπῖτι μὲ τὸ παιδί κι' αὐτὴ. Κ' ἔτσι ἐπρεπε νὰ πάω ἐγώ. Νὰ μᾶς πάρῃ πάλι καὶ τὰ τρία τὰ παιδιά, αὐτὸ δὲ γίνονταν. Πῆγαινε πολὺ.

Καὶ μὲ χαρὰ μου συλλογιζόμουν πῶς θὰ μπορούσα πιά νὰ λογαριάζω κ' ἕνα πέμπτο στὰ τέσσερα χωριὰ ποῦ εἶχα πάει ἴσως τότε. Κοσμογυρισμένος μιὰ φορά.

Κεῖνη τὴν ἡμέρα, ὅποια δουλειὰ κι' ἂν μοῦλεγε ἡ μάννα μου νὰ κάνω, τὴν ἔκανα μὲ πρόθυμη καρδιά. Κ' ἤθελα, ἂν ἦτανε τρόπος, νὰ παρουσιάζονταν ἕλες οἱ δουλειές της χρονιάς κεῖνη τὴν ἡμέρα, γιὰ νὰ τις κάνω ἐγὼ γιὰ εὐχαρίστηση τῆς καλῆς μου τῆς μαννούλας. Ὅχι, ἄς μὴν ἔκανε τίποτε κι' ἡ Λένη μου. Κάτι σὰν ἀγάπη, κάτι σὰ σπλαχνιά — ἴσως καὶ τὰ δυὸ μαζί — διπλὴ καὶ τριπλὴ ἀπ' ἄλλες φορές ἐνοιῶσα τότε γιὰ τὴν ἀδερφή. Τὴν καταλάβαινα τὴν πίκρα της κι' ἤθελα νὰ φανῶ καὶ μαζί της καλὸς καὶ νὰ κάνω ἐγὼ καὶ γι' αὐτὴν κάθε δουλειὰ ποῦ θὰ δόβαινε στὴ μέση. Ἐ, ὁ Κωστούλας ἦτανε μικρὸς, κι' αὐτὸς δὲν ἔκανε καμμιὰ δουλειά. Μόνο παιχνίδια καὶ τρεχάλες.

Μὰ καλὰ τὸ λένε: Συλλογιζοντας - συλλογιζοντας ἔρχονται στὸ κεφάλι μας οἱ πιὸ καλὲς σκέψεις. Τὸ βρῆκα πῶς θὰ δειχνα πιδ πολὺ τὴν καλοσύνη μου στὴ Λένη. Ἀπὸ τίς καραμέλες ποῦ θὰ μοῦδινε ὁ ξενίτης ὁ θεῖος μου — καὶ πόσες θὰ μοῦδινε ἀλήθεια! σκέφτηκα, καὶ κοίταξα τίς τσέπες μου καὶ χαρούμενος τίς φαντάστηκα γεμάτες, φουσκωμένες μὲ καραμέλες — ἀπὸ τίς καραμέλες ποῦ θὰ μοῦδινε ὁ θεῖος μου δὲ θά τρωγα ὅτε μιὰ, μὰ ὅτε γιὰ δοκιμὴ. Ὅλες θὰ τίς ἔδινα τῆς Λένης. Τὸ πολὺ πολὺ ἂν ἔτρωγα δυὸ-τρὶς μικρές. Τίς ἄλλες ὅλες ἢ Λένη. Ἐὰν ποῦ θὰ πῆγαινα ἐγὼ, τί θὰ καταλάβαινα; Τίς καραμέλες πάλι αὐτὴ θὰ τίς ἔτρωγε. Αὐτὴ καὶ τὸν κόπο γλύτωνε καὶ καραμέλες θὰ χορταῖνε. Ὅχι βέβαια καὶ τοῦ Κωστούλα. Μὰ μικρὸς αὐτὸς, πέντ' - ἕξι νά τρωγε, δὲν ἤθελε κι' ἄλλες.

Τὴν χαρὰ μου, γιατί θὰ πῆγαινα στὴ Ρουσιὰ, δὲν τὴν κράτησα κρυφὴ ἀπὸ τὰ τρία τὰ παιδιά.

— Ἦρθε ὁ θεῖος μου ὁ Γιαννάκης ἀπὸ τὴν ξενιτεία, καὶ τὴν Κυριακὴ — τούτη ποῦ μᾶς ἔρχεται, ἀκόμα δυὸ μέρες εἶναι — θὰ πάμε ἐγὼ κ' ἡ μάννα μου νὰ τὸν καλωσορίσουμε. Καὶ τί καλὸς ποῦ εἶναι ὁ θεῖος μου! Τὸν εἶδα σὲ φωτογραφία. Θὰ γεμίση τίς χούφτες του καραμέλες καὶ θὰ μοῦ πῇ: Πάρε, Θανάση. Κ' ἐγὼ θ' ἀπλώσω τὸ καπέλλο μου νὰ τίς ρίξω μέσα κ' ὕστερα θὰ τίς βάλω στὶς τσέπες μου. Ὅχι τίς γεμίσω καραμέλες.

— Κ' ἐμένα ὁ πατέρας μου, εἶπε ὁ Μήλιος, ὄντας ἦρθε ἀπὸ τὴν ξενιτεία, μοῦ φερε καὶ καραμέλες καὶ καινούργιο καπέλλο καὶ ...

— Καὶ μὴνα ἐμένα δὲ θὰ μοῦ φέρῃ ὁ θεῖος μου καὶ καινούργιο καπέλλο; Ὅχι τοῦ πῶ νὰ μοῦ δώσῃ καὶ μιὰ πλάκα γιὰ νὰ γρά-

φω. Κεῖνη ποῦχα, ραίστηκε. Καλύτερα ὅμως, τώρα θὰ χω καινούργια.

Καλὸς ὁ θεῖος καὶ πρόσχαρος μᾶς δέχτηκε κι' αὐτὸς κ' ἡ θεὶά μου ἡ γυναίκα του. Ἄν τύχη τώρα καὶ διαβάσουν ἡ αὐτοὶ ἢ τὰ παιδιά τους αὐτὰ ποῦ γράφω ἐδῶ, ἐκεῖ στὴν Πόλη, ποῦ λείπουν ὅλοι τους μιὰ ζωὴ ἀκέρια, ἄς λογαριάσουν τὴ θύμησή μου γιὰ χαιρετισμὸ βγαλμένο ἀπὸ τὴν καρδιά μου.

Μὰ τί ἦτανε κεῖνα τὰ προσδόκητα τὰ δῶρα! Ἐξὲν ἀπὸ τίς καραμέλες, μοῦδωκε καὶ μιὰ σφυρίχτρα, ποῦχε τὸ σχῆμα κόκορα καὶ σὰν κόκορας πάλι λαλοῦσε. Τὴν φουσκώσε κ' ἔκνε: κουκουρίνα. Ἐὰν τὰ δῶρα οὔτε γύρισα καθόλου νὰ τὰ κοιτάξω. Ἐδῶ ἦτανε σφυρίχτρα κόκορα σφυρίχτρα! Τέτοια δὲν εἶχα ἰδεῖ ποτέ μου σὲ στόμα ἄλλου παιδιοῦ. Ὅτε σὲ κανένα πανηγύρι εἶδα νὰ πουλοῦν οἱ πραγματευτὰδες τέτοιες κόκορα σφυρίχτρες. Τί τὰ θέλετε, σφυρίχτρα ἀπὸ τὴν Πόλη. Κόκορα σφυρίχτρα μοῦδωκε καὶ γιὰ τὸν Κωστούλα.

Μαζί θὰ λαλοῦμε, συλλογιζόμουν. Ὅχι τὸν ξυπνῶ κι' αὐτὸν τὴ νύχτα, νὰ σηκωνόμαστε καὶ νὰ βγαίνουμε στὴν αὐλὴ νὰ λαλοῦμε σὰν κόκοροι. Πόσους θὰ γελάσουμε καὶ θὰ ποῦνε πῶς φέγγει κι' ἄς εἶναι μεσάνυχτα! Καὶ θὰ σηκώνονται οἱ νοικοκυρὲς νὰ καθίσουνε στὸν ἀργαλειό. Γέλια ποῦ θὰ κάνουμε, σὰ θὰ βλέπουμε φῶς στὰ σπῖτια! Ἄλλοι πάλι θὰ φορτώνουνε τ' ἄλεσμά τους νὰ τὸ πᾶνε στὸ μύλο νὰ τᾶλέσουνε, κι' ἄλλοι θὰ πᾶνε στὸ λόγγο γιὰ ξύλα!

Κι' ἀπὸ τὴν χαρὰ μου, στὸ τραπέζι λίγο ἦτανε τὸ φαί μου. Τί τὸ θέλουν καὶ μοῦ λένε: φάε καὶ φάε, Θανάση, καὶ δὲ μ' ἀφήνουν νὰ βγῶ ἔξω στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ λαλῶ, νὰ λαλῶ, νὰ χορτάσω λάλημα μὲ τὴν κόκορα σφυρίχτρα; Κ' εἶδες, πρωτότερα ἕνας κόκορας ἀπὸ γειτονικὸ σπῖτι γελάστηκε κι' ἀπάντησε στὸ λάλημα μου! Δὲ μ' ἀφήνουν νὰ ξεσηκώσω τοὺς κόκορους τῆς Ρουσιᾶς...

Γιὰ τὴν Λένη, μᾶς ἔδωκε μιὰ κούκλα ἄμορφη μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Ὅταν τὴν ξάπλωνες, κλειόσε τὰ μάτια κ' ἔκανε πῶς κοιμάται. Κι' ὅταν τὴν σήκωνες, τᾶνοιγε πάλι. Μὰ τὸ πιὸ σπουδαῖο ἦτανε ποῦ, ἄμω τῆς πατοῦσε ἕνα κουμπάκι στὴν

πλάτη, χτυποῦσε τὰ χέρια της κ' ἔβγαζε μιὰ φωνὴ τὰ - τὰ - τὰ - τὰ σὰ μικρὸ παιδάκι. Κούκλα, ὄχι παῖξε - γέλασε. Παιδί ζωντανὸ νὰ πῆς καλύτερα.

Πόσο θὰ χαρῆ κ' ἡ Λένη μου. Μ' ἀφοῦ δὲ μοῦδωκε γι' αὐτὴν σφυρίχτρα, ἐλεύτερα θὰ χῆ τὴ δική μου νὰ λαλήῃ, ὅποτε κι' ὅσο θέλει. Ἐγὼ δὲ θὰ τῆς λέω ὄχι.

Ὅλα τὰ παιδιά θὰ μαζευτοῦνε στὸ σπῖτι μας, γιὰ νὰ κούσουνε τίς κόκορα σφυρίχτρες καὶ νὰ ἰδοῦνε τὴν κούκλα, ποῦ εἶναι σὰ ζωντανὸ παιδάκι καὶ κλείνει τὰ μάτια, ὅταν τὴ βάζεις νὰ κοιμηθῇ, καὶ κάνει τὰ - τὰ - τὰ καὶ χτυπάει τὰ χέρια σὰ χαρούμενο παιδάκι. Τὸ νοῦ σου, Λένη, θὰ τῆς λέω, μὴν τὴ δίνεις τὴν κούκλα σὲ ξένα χέρια καὶ μᾶς τὴ χαλάσουνε. Ἄς τὴ βλέπουν, χωρὶς νὰ τὴν ἀγγίζουν.

Ὅταν ξεκινήσαμε τὸ δειλινὸ νὰ φύγουμε, ἐγὼ βαστοῦσα καὶ τοῦ Κωστούλα τὴ σφυρίχτρα καὶ τῆς Λένης τὴν κούκλα. Ἦθελα, κι' ὅλο αὐτὸ εἶχα στὸ νοῦ μου, σὰ θὰ πλησιάζαμε στὸ χωριό, νὰ τρέξω πιδ μπρὸς καὶ νὰ τὰ δειξῶ τὰ δῶρα ἀπὸ τὸ θεῖο μας στὰ δυὸ μου τὰ δερφάκια ποῦ μᾶς περίμεναν.

— Ἰδέστε τί ἔφερα ἀπὸ τὸ θεῖο! Κωστούλα, πάρε τὴ σφυρίχτρα σου. Λένη, πάρε τὴν κούκλα σου. Πάρτε καὶ καραμέλες νὰ φάτε. Νὰ κ' ἡ δική μου σφυρίχτρα!

Κι' ὁμορφα πηγαίναμε, ἐγὼ καθάλλα στὸ γαῖδουράκι μας σφυρίζοντας χαρούμενος κι' ἀσίγαστα πότε μὲ τὴ δική μου τὴ σφυρίχτρα καὶ πότε μὲ τοῦ Κωστούλα, καὶ βαστώντας ψηλὰ τὴν κούκλα τῆς Λένης, κ' ἡ μάννα μου μπροστὰ ζέροντας τὸ χαλινάρι τοῦ γαῖδουριοῦ.

— Ἐδῶ, μάννα, ποτέ δὲν ἀκούστηκε κόκορας σὲ τούτη τὴν ἐρημιά, θὰ λαλήσω κ' ἐδῶ.

— Ἀλά κ' ἐδῶ νὰ γελαστοῦν οἱ ἄλεποῦδες.

Ἐκφονικὰ ὅμως, ὅπως προσπεράσαμε μιὰ ραχοῦλα, πέσαμε ἀπάνω σ' ἕνα κοπάδι πρόβατα. Πρωτοῦ φωνάξουμε τοῦ πιστικοῦ «νὰ κρῖνη τῶν σκυλιῶν», τρία σκυλιὰ μᾶς χύθησαν. Δυὸ μεγάλα βραχνόφωνα κ' ἕνα μικρότερο μὲ λιανότερὴ φωνή. Ἡ μάννα μου ἔσκυψε κι' ἄρπαξε πέτρες νὰ τὰ χτυπήσῃ, καὶ φώναξε. «Μὴ σκιάζεσαι, Θανάση μου, δὲν τρῶνε. Δὲν τᾶφήνω ἐγὼ.»

— «Εί τζιομπάνεεεε, σύμμοσ' τὰ σκυλιά σου. Μουσκιάξαν τὸ παιδί.

Γαῦ, γαῦ αὐτά, χύνονταν ἀπάνω μας καὶ τὰ τρία καὶ δάγκωναν τὶς πέτρες πού τοὺς ἔριχνε ἡ μάννα μου. Τὸ φόβο πού ἐνοιωσα τότε δὲν τὴν ξαναδοκίμασα ἄλλη φορά στὴ ζωὴ μου. Μοῦπεσαν κ' οἱ σφυρίχτρες κ' ἡ κούκλα ἀπὸ τὰ χέρια μου.

— Κότ - κότ, καλέσι', κοκκίν', κότ - κότ, ἐδῶ.

Ἐτρεξε ὁ πιστικὸς, καὶ μὲ τὶς φωνές καὶ τὶς πέτρες τὰ ξεμάκρυνε.

Συμμάζεφε κ' ἡ μάννα μου τὶς σφυρίχτρες καὶ τὴν κούκλα ἀπὸ κάτω, μοῦ τᾶδωσε καὶ ξανακινήσαμε.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ φόβο ἤρθε πιά κ' ἡ χαρά. Χαιρέμουν γιατί γλυτώσαμε ἀπὸ τὰ σκυλιά κ' ἐγὼ κ' ἡ μάννα καὶ τὸ γαϊδουράκι μας. Μὰ χαιρέμουν καὶ γι' ἄλλη αἰτία ἀκόμα:

— Μάννα, τί θὰ παθαίναμε! Κ' ἐμᾶς θὰ τρωγαν τὰ σκυλιά κ' ἡ Λένη θάχανε τὴν κούκλα κι' ὁ Κωστούλας τὴ σφυρίχτρα.

— Ἐίχαμε κι' αὐτὸ τὸ κακό, μάκάντησε γελώντας.

Μὰ οἱ φόβοι τῶν σκυλιῶν ξαναφάνηκαν πάλι καὶ μοῦ κρύωσαν τὴν καρδιά. Ὅπως πλησίαζε ἡ ὥρα νὰ βκοιλέψη ὁ ἥλιος, «κοντοζύγωναν» τὰ κοπάδια στὸ χωριὸ κ' ἔτσι ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸ δρόμο ἔβλεπε στὶς πλαγιές ἄλλοῦ κοπάδι πρόβατα κι' ἄλλοῦ κοπάδι γίδια.

Ἄς μὴ ξαναλαλήσω, εἶπα, μὴ μᾶς ἀκούσουν τὰ σκυλιά. Μὰ πάλι τὸ φόβο τὸν εἶχα. Κι' ἀρχισα νὰ σιγανολέω τὸ «Ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν, γιὰ νὰ μᾶς φυλάξη ὁ Θεὸς ἀπὸ καμμιά ἄλλη ὀρμητικώτερη ἔφοδο σκυλιῶν.

Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ μᾶς περίμενε ἡ Λένη κι' ὁ Κωστούλας. Ὅταν τοὺς εἶδα, μιά κ' εἶχα ξεμακρύνει ἀπὸ κάθε κίνδυνο σκυλιῶν, σήκωσα ψηλά τὴν κούκλα καὶ τὴν ἔκανα νὰ χτυπάη τὰ χέρια καὶ νὰ κἀνη τὰ - τὰ - τὰ, καὶ πότε λαλοῦσα μὲ τὴ σφυρίχτρα καὶ πότε ἀλάλαζα μὲ τὴν πιὸ δυνατὴ φωνή πού μπορούσα νὰ βγάλω.

— Μάννα, θὰ κατεβῶ.

Καὶ προτοῦ προκἀνη νὰ μὲ βοηθήση νὰ κατεβῶ, πετάχτηκα σκάτω ἀπὸ τὸ γαϊδουράκι κ' ἔτρεχα γιὰ τὰ δῆρφια μου.

Τώρα πιά λαλοῦσα κ' ἐγὼ, λαλοῦσε κι' ὁ Κωστούλας, καὶ μὲ τὴν κούκλα ψηλά κ' ἡ Λένη, καὶ κἀνοντας κι' αὐτὴ μὲ τὴ φωνή της σὰν κόκορας, μπήκαμε στὸ χωριὸ. Χαλασμός Κυρίου ἔγινε. Ξεσηκώσαμε τὸν κόσμο μὲ τὶς φωνές μας καὶ τὰ κοκορόφωνα λαλήματά μας. Τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ μαζεύτηκαν κοντὰ μας, κ' ἔτρεχαν ἄλλα μπρὸς μας κι' ἄλλα πίσω μας, ἄλλα ξεφώνιζαν ἐξέξέεεε, ἄλλα σφύριζαν φίου, φίου, κι' ἄλλα ἔκαναν σὰν κοκόροι κουκουρίκου, κουκουρίκουσου, τὰ σκυλιά ἀρχισαν τὰ γαυγίσματα, καὶ ξαφνιασμένα ἀπὸ τὰ ποδοβολητά μας καὶ τὰ σφυρίγματα καὶ τοὺς ἀλαλαγμοὺς ὠρμούσαν νὰ κόψουν τὶς ἀλυσίδες πού τᾶχανε δεμένα στὶς «σκυλομονές».

Οἱ γυναῖκες πετάχτηκαν στὶς αὐλόπορτες κι' ἀπορούσαν τί ἦτανε αὐτὴ ἡ ὀχλοβοή κ' ἡ ταραχὴ πού ἀναστάτινε τὸ χωριὸ.

Κεῖνο τὸ βράδυ μαζευτήκαμε τὰ τρία τὰ δῆρφια ἀργὰ στὸ σπίτι, βραχνισμένα ἀπὸ τὶς φωνές καὶ τὰ χουγιατά, καὶ κοντανασαίνοντας ἀπὸ τὶς πολλές τρεχάλες σ' ὄλους τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ.

ΑΘΑΝ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗΣ

GRAZIA DELEDDA

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ (*)

Ὅρθος πάνω στὴν πρασινισμένη πλαγιά τοῦ μεγάλου δρόμου, ὁ Γιόργκι Πράντα, πού ἀκουγε στὸ παρατασοῦκι «Τιλιγκέρτα» (1) περίμενε ἐδῶ κι' ἕνα τέταρτο τὴν ἀγαπημένη του, τὴ Νάνια, τὴν κόρη τοῦ φύλακα.

Πρὸ εἴκοσι ἡμερῶν εἶχαν γνωρισθεῖ κι' ὅμως ἀμέσως ὁ ἕνας συμπάθησε τὸν ἄλλον. Κάθε ἀπόγευμα, κατὰ τὶς δυὸ, ἡ Νάνια τραβοῦσε γιὰ τὸ ποτάμι, ἀπ' ὅπου ἔπαιρνε νερὸ γιὰ τὸ σπίτι, κι' ὁ Γιόργκι τὴν περίμενε στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, προσποιούμενος πὺς φυλάει τὰ πρόβατα πού, τὴν ὥραν ἐκεῖνη, ἀναπαυόντανε κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῶν θάμνων.

Μόλις ἡ Νάνια φαινόταν στὸ μεγάλο ἡλιολουσμένο δρόμο, ὁ Γιόργκι κατέβαινε ἀπὸ τὸ παρατηρητήριό του καὶ κρυβόταν στὴ σκιά, πίσω ἀπὸ τὴν πλαγιά, ὅπου ἡ κοπέλλα, ἔχοντας στὸ κεφάλι της μιὰ ψηλὴ ἀνθοστόλιστη στάμνα πού ἔμοιαζε μ' ἀρχαῖο ἀμφορέα, τὸν συναντοῦσε μὲ τὴν καρδιά γιομάτη ἔρωτα καὶ φόβο. Φόβο, γιατί ὁ πατέρας της, ἂν τὴν τσάκωνε νὰ κρυφομηλαῖ μὲ τὸν Γιόργκι, θὰ τῆς ἔσπαζε χωρὶς ἄλλο ἀπὸ τὸ ξύλο τὰ πλευρά. Τὴν ὥρα ἐκεῖνη, εἶν' ἀλήθεια, ὁ Μπάριμπας Γκαβινού Φαλντέντας ἀφινόταν νὰ τὸν πάρη ὁ συνηθισμένος ὕπνος του, ἐκτός κι' ἂν εἶχε δουλειὰ στὸ μικρὸ του λαχανόκηπο, κολλητὰ στὸ σπίτι του. Ὅπως καὶ νᾶχε, ἔπρεπε νᾶναι φρόνιμοι.

Ἐπὶ πέντε ἕξη λεπτά οἱ νέοι φλυαροῦσαν, ἐνῶ τρωγόντανε μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ

χωρὶς ν' ἀγγίξῃ κἀν ὁ ἕνας τὰ δάχτυλα τ' ἄλλουνοῦ. Ἐπειτα ἡ Νάνια τραβοῦσε τὸ δρόμο της, ἐνῶ ὁ Γιόργκι χανόταν μέσα στὸ δάσος ἀναστενάζοντας, γεμάτος ἀγωνία.

Βέβαια, ἐνοιωθε τὸν ἑαυτὸ του ὑπερήφανο κι' εὐτυχισμένο· γιατί μιὰ νιὰ ἐρωτευμένη ἦταν ὀλη δική του, ἐκεῖ, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ, στὴν ἀπόλυτη αὐτὴ μοναξιά, μὰ ἡ εὐτυχία του δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε. Κάτι ἔλειπε. Πρῶτα ἀπ' ὅλα, σκεπτόταν μὲ πόνο πὺς ὁ Μπάριμπας Γκαβινού δὲν θὰ ἐπέτρεπε ποτὲ στὴ Νάνια νὰ παντρευθῇ ἕνα παλιόπαιδο σὰν καὶ δαυτὸν, κι' ἔπειτα... ἔβλεπε κι' ἄλλες ἀκόμη δυσκολίες!... Ἐπὶ τέλους, ὁ Γιόργκι, περιμένοντας νὰ κἀνη τὴ θητεία του καὶ φοβούμενος ἄλλες φροντίδες, θάμνε εὐχαριστημένος καὶ μ' ἕνα φιλὶ τῆς Νάνιας. Μὰ — κι' αὐτὴ ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη του ὀδύνη — ἡ μικρὴ δὲν εἶχε καμμιά πρόθεση νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ, ἐνῶ αὐτὸς, ἀπὸ μέρος του, οὔτε τολμοῦσε κἀν ν' ἀγγίξῃ τὴν ἄκρη τῆς φούστας της.

Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ὅμως, ὁ Γιόργκι Πράντα ἦταν ἀποφασισμένος νὰ τῆς δώσῃ ἄπειρα φιλιὰ καὶ νὰ τῆς πῆ: «Ἄν οἱ ἐρωτευμένοι δὲν φιλοῦνται, τί πρέπει νὰ κάνουν»;

* *

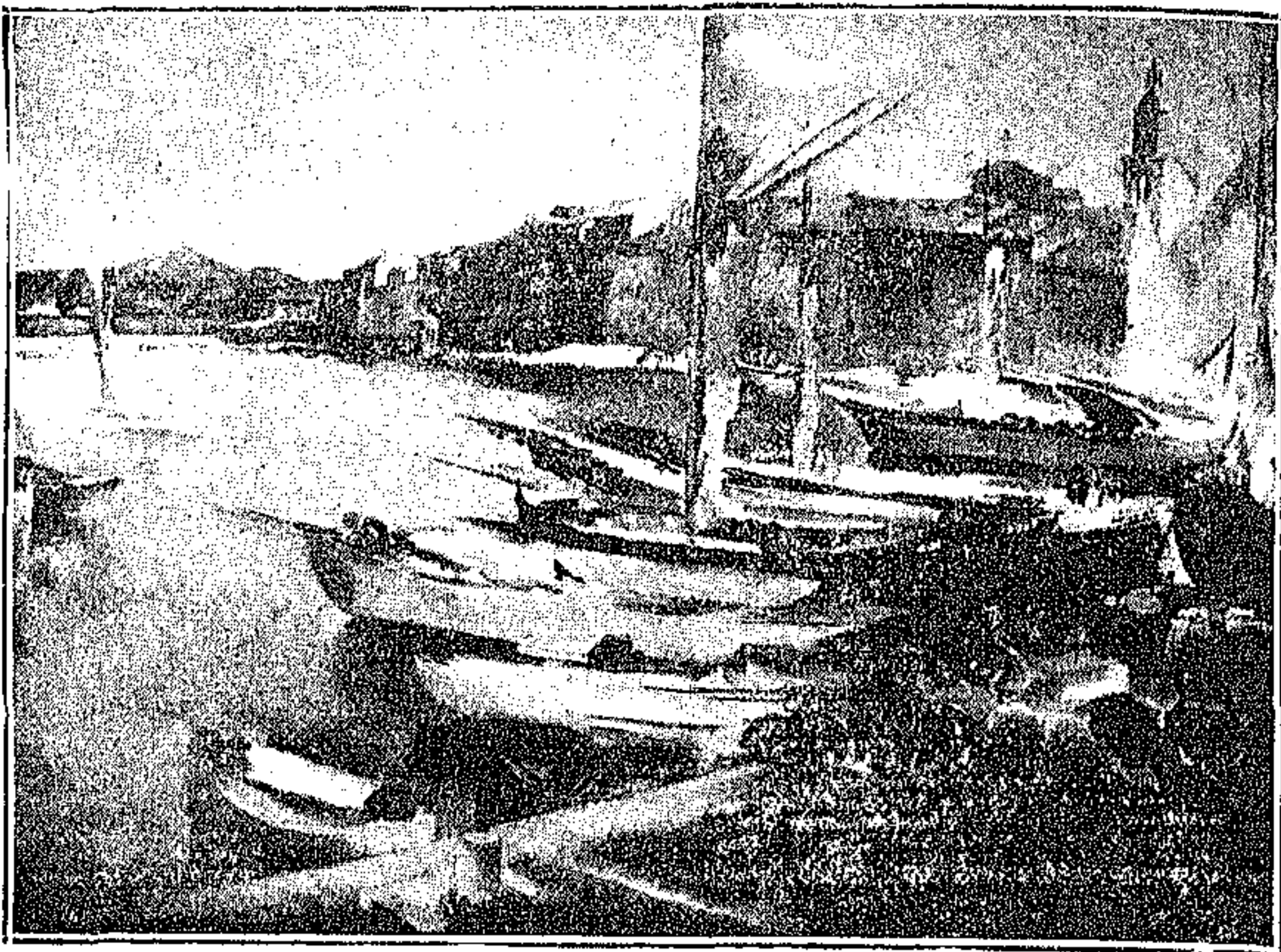
Ἡ Νάνια ὅμως δὲν ἐπῆγε.

Πάντα ὀρθὸς στὴν πλαγιά, ὁ Γιόργκι ἀρχίζε νὰ ἀνησυχῇ, γιατί ἀπὸ τὴ σκιά πού ἔριχνε στὴ γῆ τὸ μακρὺ του καλάμι πού κρατοῦσε στὸ χέρι, καταλάβαινε πὺς ἦταν περισσότερο ἀπὸ δυὸ ὥρες μετὰ τὸ μεσημέρι.

Ὁ Γιόργκι Πράντα, μὲ τὸ παρατασοῦκι

(*) Βιογραφικὸ καὶ κριτικὸ σημεῖωμα γιὰ τὴ συγγραφέα βλ. στὸ τεῦχος 152, τῆς 15ης Ἀπριλίου 1933.

(1) Σαῦρα.

ABEL GERBAUD

ST TROPEZ

«Τιλιγκέρτα», καταγόταν από το Μπίτι κι' ήταν μόλις δέκα ένια χρόνια.

Με κάποιον άλλο γέρο βροσκό από το Νουόρο, φύλαγε τὰ πρίθατα ένδς πλούσιου ιδιοκτήτου αυτής τής πόλης, και ή βροσκή δίπυ τὰ ζώα είχαν αποτραβηχτεί έφθανε ώς ένα από τὰ σπίτια του δρόμου του Μπίτι.

Θά μπορούσε νά πη κανείς πως ο Γιόργκι ήταν ένκς ώρατος έφηβος, (έκαίνος θεωρούσε τον έαυτό του άντρα,) ψηλός και δυνατός, άν και αδύνατος, με μαλλιά κατάμαυρα και τέλειο προφίλ, ένα άπ' αυτά τὰ γλυπτικά προφίλ τής καλύτερης έλληνικής σχολής που συναντώνται στα περίχωρα του Μπίτι και του Όροϋνε. Αλλά τὸ δέρμα του ήταν πολύ μελαχρινό και σκληρό από τὸν ήλιο και τὸ κρύο. Τὸ άρμονικό σχήμα του ώραιου του στόματος, με τὰ λεπτά χείλη και τὰ σικλτόδοντα, δέν γλύκαινε τή σκληρότητα των μαύρων ματιών του με τὸ θλιμμένο και σκοτεινό βλέμμα τους.

Από τήν ήμέρα πουχε ανακαλύψει τὸ

σπίτι κι' είχε έρωτευθει τήν κόρη του Μπάμπια Γκαβινού, ο Γιόργκι «Τιλιγκέρτα» έπλενε τὸ πρόσωπό του και τὰ χέρια του, προσπαθούσε νά ναι καθαρός, μολονέτι παρέμενε μαύρος σάν τὸ διάβολο, ένῶ από τις χοντρές του μπόττες και τὸ σκουφο του άναδινόταν μιά ποιμενική μυρωδιά καλὸ λίγο μεθυστική.

* * *

Και ή Νάνια εξακολουθούσε νά μή φαίνεται. Τὸ άνήσυχο πνεύμα του νέου βυθιζόταν σέ χίλιες σκέψεις πιδ πολύ οδυνηρές, όσο ή σκιά του καλαμιού μάκρανε στο δροσερό χορτάρι τής πλαγιάς.

Ο Γιόργκι, με τὰ μάτια μισοκλεισμένα, στεκόταν άκίνητος, εκεί πάνω, προσηλωμένος μ' άγωνία στήν άκρη του μεγάλου δρόμου. Κανένα έμως ανθρώπινο πλάσμα δέν φαινόταν ανάμεσα από τήν άπέραντη έκταση των τριγύρω έξοχών.

Μέσ' τή γλυκύτητα του άπριλιάτικου αὐ-

του άπογεύματος, τὰ δάση των βαλανιδιών που έσκέπαζαν τήν άγρια πεδιάδα κι' άνακατεύονταν από κουμαριές, φαινότανε σάν ν' αντικατόπτριζαν, στή δροσιά των φυλλωμάτων τους, τὸν ούρανό — βεθύτατα γαλανό. Έφταναν μακρὰ, ως που τάχαγε τὸ μάτι, μέσ' στή γαλήνη και τή σιωπή, ως τὸ θαιπόν δρίζοντα, στολισμένο από μακρυνά βουνά, που χρωματίζονταν από γαλάζιο σκουρότερο χρώμα, πιδ έξατμισμένο.

Από τὸ μέρος όπου βρισκόταν ο Γιόργκι μόλις διέκρινε κανείς τή στέγη του σπιτιού του φύλακος που από τήν καπνοδόχο ξεπετιότανε στέν ούρανό ένα μακρὸ κύμα διάφανου καπνοῦ. Έσο για τήν καλύβα των βοσκών που ήταν άκόμα πιδ πέρα, ούτε τήν έβλεπε κανείς μέσα στο πυκνὸ δάσος.

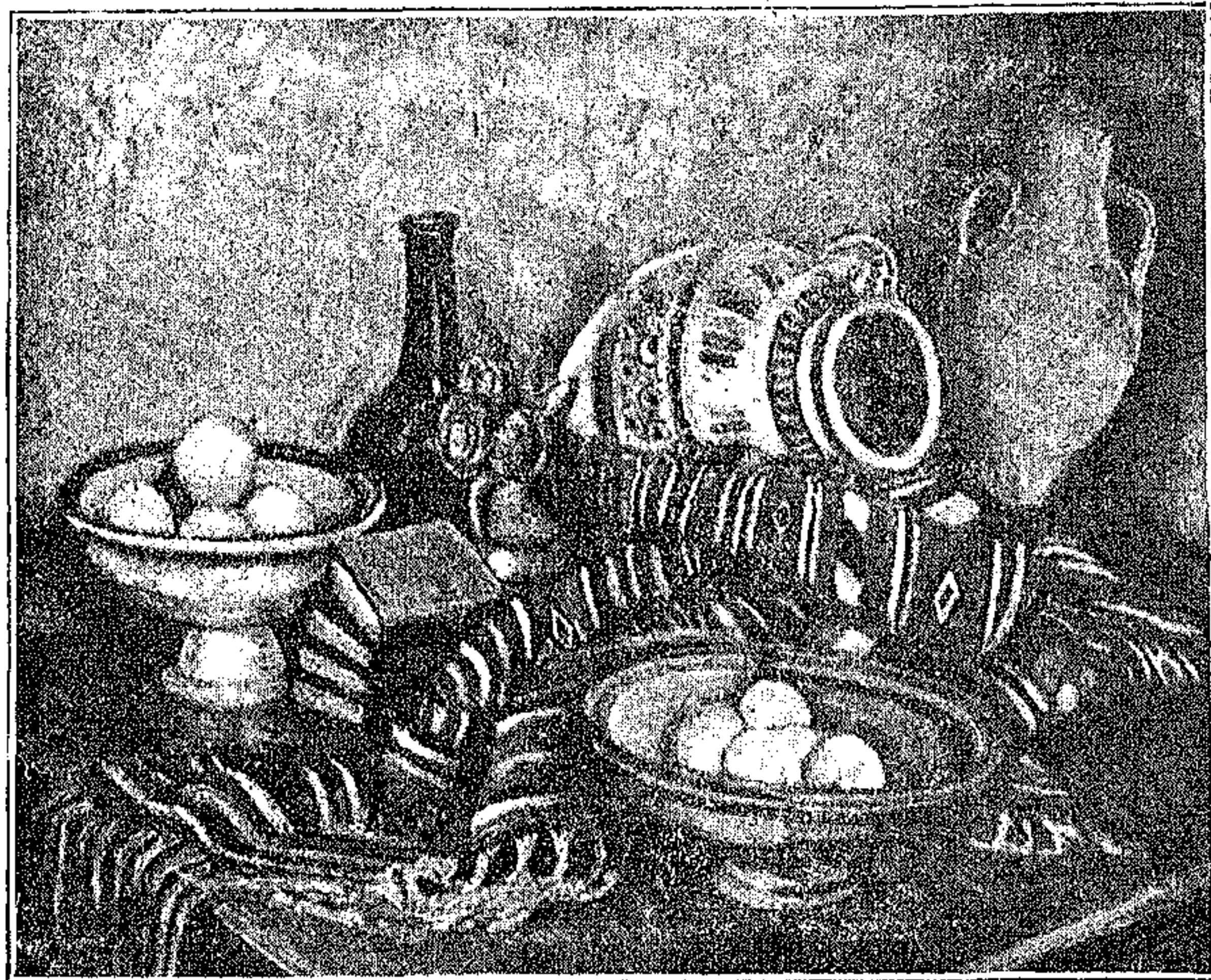
Ο μεγάλος δρόμος διέσχισε άά φείδι τήν

πεδιάδα και τὰ δάση, σάν ποτάμι που είχε ξεραθεί από τὸν ήλιο και, στις άκρες του, τὸ χορτάρι ανέβαινε ψηλὸ κι' ώρατο, γιατί τὰ κοπάδια δέν περιδιαβάζανε έως εκεί κι' ή βροσκή ήταν άφθονη στο έσωτερικό τής πεδιάδας.

Η Νάνια έμως δέν φαινόταν πουθενά. Τα μάτια του Γιόργκι, που μιά στιγμή προτύτερα έλάμπανε με τήν ιδέα του φιλιού που θέλοντας και μή θάδινε στή μικρή του έρωτευμένη, τὰ μάτια του, λέγω, σκοτεινιάζαν τώρα περισσότερο και θαιπώνανε από τὰ δάκρυα. «Α! καλέ μου Άη-Γιώργη, τί είχε λοιπόν συμβεί; Μήπως ήταν άρρωστη ή Νάνια; Η μήπως ο Μπάμπιας Γκαβινού είχε μυριστεί τίποτα και δέν άφινε τήν κόρη του νά τρέξη για νερό; Ποιός ξέρει;...»

Ο Γιόργκι έτοιμαζόταν νά έγκαταλείψη

Η ΝΕΑ ΤΕΧΝΗ

ALBERT GUINET

NATURE MORTE

τή θέση του για να πεταχτεί μ' οποιαδήποτε πρόφαση στο σπίτι, όπως το έκανε συχνά, όταν άκουσε τον καλπασμό δύο αλόγων και είδε να περνούν, σκεπασμένοι μ' ένα λεπτό νέφος σκόνης, δυο ωραίοι καθαλλάρηδες που ούτε καταδέχτηκαν να του ρίξουν ένα βλέμμα.

Μά κι' εκείνος, συνηθισμένος να βλέπει πολλούς ανθρώπους που περνούσαν από το δρόμο, δέν τους πρόσεξε, κατέβηκε από την πλαγιά και τράβηξε για το σπίτι. Στά μισό του δρόμου, στάθηκε κι' ένοιωσε ρίγη στη θέα του μεγάλου ανθοστόλιστου άμφορέως που τόσο καλά γνώριζε· η καρδιά του χτύπησε με δύναμη, αλλά για μια στιγμή μόνον, γιατί δέν ήταν η Νάνια που τον άκουμπούσε στο κεφάλι της και προχωρούσε στη θλιβερή λευκότητα του δρόμου, με το κίτρινο φουλάρι της που γλυστρούσε από τους ώμους της και λαμποκοπούσε στον ήλιο. Ήταν η μικρότερη αδελφή της, η Ρόζα.

— Γιατί πώς έσύ σήμερα για γαρό; της φώναξε ο Γιόργκι, σχεδόν θυμωμένα.

Η μικρή, αντί ν' απαντήσει, σαν μάγκας που ήταν του χειρότερου είδους, τραγούδησε μ' όλες της τις δυνάμεις, μόλις τον άναγνώρισε, για να τον εξοργίση:

Tilgherta, Tilgherta,
Mamma tua est in gherta,
Babbu tuo est morinde,
Tilgherta beatinde... (*)

Εκείνος όμως, αδιαφορώντας για το τραγούδι της, την πλησίασε, και με τρόπο καλύτερο την ξαναρώτησε.

Τότε, από φόβο μήπως την χτυπήσει, του πρόσφερε το ωραιότερό της χαμόγελο και του απάντησε:

— Γιατί η Νάνια έχει δουλειά.

— Και τί κάνει;

— Είπε πολύ απησχολημένη. Ο έργολάβος κι' ο μηχανικός θάρθουνε σήμερα. Δέν τους είδες να περνούν;

— Α! Είν' αυτοί οι δύο κύριοι; Έρχονται συχνά;

— Αυτό εξαρτάται. Κάποτε έρχονται συχνά, άλλοτε κάπου-κάπου. Μά τί σε νοιάζει;

(*) Σαδρα, σαδρα,
Η μάνα σου είν' άνησυχη,
Ο πατέρας σου είν' έτοιμοάνατος,
Σαδρα, έξω από δω!...

Ο Γιόργκι συνώδεψε τότε τη μικρούλα στο ποτάμι για να μάθη περισσότερα γι' αυτούς τους κυρίους που ζήλευε και που ήταν η αιτία να μη συναντήσει τη Νάνια σήμερα. Περνώντας κοντά από την πλαγιά, έδειξε στη Ρόζα τα πρόβατα, λέγοντάς της:

— Θέλεις ένα άρνάκι κάτασπρο όπως τα δόντια ενός σκυλιού;

Η Ρόζα φαντάστηκε πως την κορόιδευε και, για να εκδικηθώ, ξανατραγούδησε την έπαιδο του «Τιλιγκέρτα» κι' έπειτα το είπε δλόκληρο σ' ένα μίγμα διαφόρων διαλέκτων του Νουόρο, του Καμπιντάνο και του Οτζιέρι. Αλλά ο Γιόργκι της έκαμε τόσο σοβαρά την πρότασή του, ώστε την κατάφερε να του πώ κι' άλλες λεπτομέρειες για τους «δυο κυρίους». Ο έργολάβος ήταν από το Νουόρο, ενώ ο μηχανικός, εκείνος με τα ξανθά γένια, ήταν από τη χώρα. Αυτόν η Ρόζα τον γνώριζε από πολύν καιρό. Κάθε φορά που πήγαινε στο σπίτι τους, έδινε για δώρο στη Νάνια ωραία άσημένα νομίσματα· η νέα έδινε ένα μέρος στον πατέρα της και το άλλο το έκρυβε σε μια σακκούλιτσα, κάτω από το στρώμα της· η Ρόζα, αυτή, μισούσε το μηχανικό, γιατί ποτέ δέν της έδινε τίποτα...

— Πώς τον λένε; ρώτησε ο Γιόργκι στραβομουτσουναίνοντας.

— Είναι ο κύριος Γουλιέλμο.

— Μένει τη νύχτα σπίτι σας;

— Ναί.

Αφίνοντας απότομα τη μικρή, ο Γιόργκι απομακρύνθηκε, με το πρόσωπο σκυθρωπό.

— Τιλιγκέρτα! του φώναξε η Ρόζα, μὴν ξεχάσης το άρνάκι, το κάτασπρο άρνάκι...

Μά δέν απάντησε, και σε λιγάκι χάθηκε μέσα στο δάσος.

Μια τρομερή ζήλεια τον βασάνιζε. Γύρισε στη στάνη τόσο κατσουφιασμένος ώστε τακώθηκε κιόλας με τον μπάρμπα-Κονκαφρίσκα, τον άλλο βοσκό, και λίγο έλειψε να πιαστούνε. Έπειτα το έσκασε για το δάσος, με τη λύπη στην καρδιά, ανάμεσα από τους θάμνους που, με τη ζεστασιά του δειλινού, ανάδιναν ένα άρωμα ρόδων. Όλο το βράδυ, δέν έκανε τίποτα. Σάν νύχτωσε, πήγε προς το σπίτι, χωρίς ναχη θάρρος να μπώ.

Πολλές ώρες περιπλανήθηκε απ' έξω, σαν καταραμένη ψυχή, και δέν πλησίασε στο

σπίτι παρά μόνον σαν νύχτωσε έντελώς.

Μολονότι από τη στέγη ανέβαινε μια στενή λωρίδα καπνού, που χωνόταν μέσα στη φρεσκάδα της απριλιάτικης αυτής νύχτας, η πόρτα και τα παράθυρα ήτανε πιά κλειστά και τριγύρω βασίλευε μεγάλη σιωπή. Το παραθυρόφυλλο της κάμαρας όπου βρισκόταν ο μηχανικός, στο ισόγειο, άφινε να διαπερνά το φως μιας λάμπας που οι άχτιδες του φωτίζαν το δρόμο.

Ο Γιόργκι Πρέστα πλησίασε, κι' ανάμεσα από το παράθυρο, διέκρινε τον κύριο με τα ξανθά γένια που ήταν με το πουκάμισο, εκείνον ακριβώς που η Ρόζα είχε ονομάσει μηχανικό.

Αυτός έτοιμαζόταν να πέση στο κρεβάτι. Ψηλός, αδύνατος, ξανθός, με μάτια μικρά που το χρώμα τους δέν διεκρίνετο καθαρά και που κατά περίεργο τρόπο, στένευαν στην άκρη, και που φωτίζαν τη φυσιογνωμία του χαρούμενα. Ήταν ένας ωραίος άντρας που δύσκολα μπορούσες να καθάρισης την ηλικία του.

Ενώ ο Γιόργκι τον έτρωγε με τα μάτια, είδε, ξαφνικά, τη Νάνια που έμπαινε. Ριγώντας δλόκληρος, άθελα, έκανε ένα πήδημα προς τα πίσω για να μη τον καταλάβη η νέα.

Η Νάνια ήταν μια κοπέλλα λεπτή και μελαγχολική. Το παιδικό της πρόσωπο, παρά τα δεκαπέντε χρόνια της, ήταν πάντα σχεδόν τραγικά σοβαρό, και η βαθεία ώχρότης του λεπτού της δέρματος γινόταν πιο χτυπητή από το χρώμα των ξανθιών της μαλλιών. Περίφημα μαλλιά φριζαρισμένα και πλούσια, που έπεφταν βαρεία πάνω στο αδύνατο μικρό κεφάλι του παιδιού αυτού που είχε ωριμάσει πριν από την ώρα του. Από το θάνατο της μητέρας της, έδω και τρία-τέσσερα χρόνια πριν, ήταν η νοικοκυρά του σπιτιού.

Α! ο άνθρωπος αυτός ήταν ωραίος και κομψός. Και τί ήταν αυτός, ο Γιόργκι Πρέστα, ο «Τιλιγκέρτα», με το μελαγχρόνο του πρόσωπο και τα κουρέλια του; Μπορούσε να συγκριθώ μ' αυτόν το λευκό και ξανθό κύριο, που ήταν τότε καλοντυμένος κι' εύπαρουσιαστος; Η Νάνια, λεπτή και χαριτωμένη σαν άληθινή δεσποινίς, είχε δικιο να τον προτιμά. Μά, λοιπόν, αφού οι κύριοι

της άρεσαν τόσο, γιατί τον είχε ξελογιάσει και του υποσχέθηκε να τον περιμένη για να παντρευτούνε;

Εν στιγμή αυτή που σκόπευε να ξολοφονήση έναν άνθρωπο, ο Γιόργκι Πρέστα αισθανόταν μια δυνατή ανάγκη να κλάψη. Οι δύο καθαλλάρηδες πλησιάζανε. Ο Γιόργκι ξανάδε τη Νάνια στην άγκαλιά του μηχανικού, τη μικρή του Νάνια που λάτρευε ακόμα τόσο όσο και την Μαντόνα των θαυμάτων. Άρπαξε το καλιοτούφεκο του Μπαρμπα Κονκαφρίσκα. Περνώντας από μπροστά του, χωρίς βέβαια να φαντάζεται τον τρομερό κίνδυνο που τον άπειλούσε, ο μηχανικός σήκωσε το κεφάλι, έβγαλε το λευκό έξοχικό του καπέλλο και το άκούμπησε μια στιγμή στη σέλλα· έπειτα χαμογέλασε, μιλώντας πάντα με το σύντροφό του, με το πρόσωπο γυρισμένο προς το θάμνο όπου βρισκόταν ο Γιόργκι. Θάλεγε κανείς πως τον άνεχάλυπτε. Ο ήλιος άνέτειλε, και οι πρώτες του άχτιδες, κίτρινες, ρόζι, πλημμύρισαν το μεγάλο δρόμο και τους δύο καθαλλάρηδες. Ο Γιόργκι δέν τράβηξε, άφίνοντας τον αντίπαλό του να περάση έλεύθερα. Είχε δει τα μάτια και το χαμόγελο του μηχανικού, και μια σκέψη περίεργη άναστάτωσε ξαφνικά το βασανισμένο μυαλό του και του συγκράτησε το χέρι.

Στις δύο τ' άπόγευμα, άκουμπώντας στο μακρύ του καλάμι — το σκήπτρο του βοσκού — όρθός, όπως την προηγούμενη μέρα, κοντά στην πλαγιά τη γεμάτη χόρτα και παπαρσύνες, περίμενε τον έρχομό της Νάνιας. Το πρωί, είχε πάει στο Νουόρο για να μεταφέρει τροφίμα, φρέσκο τυρί, «ρικόνττα» και γάλα, και είχε αλλάξει εσώρουχα και φορέματα. Έώρα, με το λευκό του πουκάμισο, το ώχρο του πρόσωπο, από τις τριμερές συγκινήσεις που είχε άισθανθεί, φαινόταν λιγώτερο μελαχρινός. Η όδύνη και η άυπνία είχαν λεπτόνει τα χαρακτηριστικά του τόσο, ώστε η Νάνια, μόλις στάθηκαν κάτω από τη σκιά των δέντρων, του είπε:

— Γιατί είσαι τόσο ωραίος σήμερα;

Η κόρη είχε φωνή γλυκειά και θλιμμένη. Ο Γιόργκι, με τα μάτια σκοτεινιασμένα, δέν απάντησε άμέσως και την κοίταξε βαθεία σά ναθελε να μπώ μέσα στην ψυχή της.

— Έσύ είσαι ακόμα πιο όμορφη... είπε με φωνή θυμωμένη.

Και άρπάζοντας της άπότομα τόν άμφωρέα, τόν άκούμπησε στη γή λέγοντάς της:

— Σήμερα έχουμε πολλά να πούμε, Νάνη...

Εκείνη τρέμαξε και τόν κοίταξε φοβισμένη. Με τό φαρδύ φουλάρι της, πούχε χρώμα χρυσαφένιο, κι' άνθισμένα σχέδια, άπλωμένο σάν πανωφόρι στους ώμους της, ο Γιόργκι τή βρήκε τόσο ωραία, ώστε ξαφνικά καταπραυνήθηκε και βυθίστηκε σ' έκσταση κοιτάζοντάς την. Θα νόμιζες πώς ήτανε κάποια Ιερή είκόνα, ζωγραφισμένη πάνω σε μαυριτανικό χαλί, σάν εκείνες πού θαυμάζουν σέ μερικούς πίνακες Ιταλικούς του δέκατου έκτου αιώνα, κι' ο Γιόργκι θυμήθηκε τή μελαχρινή όμορφιά τών άλλων κοριτσιών πού είχε ως τώρα γνωρίσει κ' ένουωθε τήν άμφιβολία του να γίνεται πιο σταθερή.

— Κάθισε, της είπε, βάζοντάς την να καθήση σέ μιá πέτρα, έχομε να εξηγηθούμε.

— Δέν μπορώ να μείνω... Είναι αδύνατο... είπε τρέμοντας. Ο πατέρας μου...

— Ο πατέρας σου βρίσκεται μακριά και κανείς δέν θα μάς δει. Κι' έπειτα, κι' αν μάς δοθνε, τί σημασία έχει αυτό; Δέν μπορούμε να είμαστε φίλοι, γνωστοί;...

— Θεέ μου, Θεέ μου, δέν μπορώ...

Πραγματικά ή Νάνια αισθανόταν μεγάλη εύχαριστηση με τήν ιδέα να καθήση λιγάκι κοντά στο Γιόργκι, και μολονότι φοβόταν πολύ, δέν τό κουνούσε.

— Τι έχεις σήμερα; τόν ρώτησε τρέμοντας. Τι έχεις λοιπόν; Ίσως είσαι θυμωμένος έπειδή, χθές, δέν ήλθα. Ξέρεις πώς είχαμε τόν έργαλάδο και τόν μηχανικό. Μούπεσε πολλή δουλειά, δέν έχω κανένα να με βοηθήση στο σπίτι.

Ήσώπασε, σάν άφηρημένη από κάποια σκέψη θλιβερή και όδυνερή, κι' ο Γιόργκι, βλέποντάς την πού γινόταν περισσότερο ωχρή, έπειδή θυμήθηκε χωρίς άλλο τό μηχανικό, ρίγησε κι' άποτραβήχτηκε. Ήξακολούθησε να παρακολουθί τό πρόσωπο της νέας, ένώ ένουωθε τήν ψυχή του να σκοτεινιάζει.

Δέν υπήρχε πια καμμιá άμφιβολία, όχι.

Η Νάνια τόν έπρόδιδε κι' ο μηχανικός ήταν ο έραστής της.

— Τι έχεις; Μά τί έχεις; έλεγε και ξανάλεγε εκείνη.

— Τι έχω, φώναξε ο Γιόργκι, χειρονο-

μώντας σάν τρελλός, τό ξέρεις καλύτερα άπό μένα...

— Δέν ξέρω τίποτα! Τρελλάθηκες;

— Ναι, μου φαίνεται... Άκουσε, Νάνια, είσαι νέα, αλλά πιο πονηρή από μένα. Όμως, δέν θα έξακολουθήσης να με κοροϊδεύεις, όχι, αυτό δέν θα τό κάνεις. Με πήρες για παλιόπαιδο, μά εγώ δέν είμαι. Όχι. Δέν είμαι παρά ένας φτωχός δυστυχιμένος, μά δέν έπρεπε να με κοροϊδέφης έτσι, γιατί είμαι Ικανός να σε κάνω να τό πληρώσης άκριβά αυτό τό παιχνίδι, Νάνη. Μ' άκους καλά, Νάνη;

Αυτή τόν κοίτιαζε σάν χαμένη, μη βρίσκοντας τίποτα ν' άπαντήση στο έξεσπασμα αυτό.

— Δέν διαμαρτύρεσαι; φώναξε ο Γιόργκι.

— Μιλα σιγώτερα... είπε ή νέα. Και σηκώθηκε, με τ' αυτιά τεντωμένα. Άν ο πατέρας μου μάς άκουγε...

— Και τί με νοιάζει; Όλα τέλειωσαν μεταξύ μας...

— Μά τί έχεις λοιπόν; Τι σοϋ διηγήθηκαν; ρώτησε άπελπισμένη.

— Τίποτα. Τίποτα δέν μου διηγήθηκαν.

Άλλά είδα εγώ ο ίδιος, με τά μάτια μου, χθές βράδυ. Δέν έπρεπε ν' άφήσης τό παράθυρο άνοιχτό, αγαπητή μου. Άλλά σήμερα τό πρωτό λίγο έλειψε και θα βρισκόταν δολοφονημένος, ο ωραίος κύριος. Άν δέν τόν σκότωσα, είνε γιατί μου πέρασε από τό κεφάλι μιá ιδέα περιεργή. Τόν είδα να χαμογελά και μου φάνηκε πώς σοϋ έμοιαζε! τότε σκέφθηκα... φαντάσου τρέλλα! σκέφθηκα πώς μπορεϋσε να ήταν ο πατέρας σου... Τώρα, καταλαβαίνω πώς ήταν μιá βλακεία. Τι, ο πατέρας σου! Μά άφού είνε ο Μπάρμπας Γκαθινού — ο διάολος να τόν πάρη — και, όσο για σένα, είσαι... είσαι μιá... και καταπίνοντας μιá φριχτή βρυσιά, συμπέρανε ο Γιόργκι — ή έρωμένη του μηχανικού.

Όλα τά χρώματα της Ιριδος περνούσαν πάνω στο συντριμμένο πρόσωπο της Νάνιας. Η καρδιά της, ή φτωχή φλογερή μικρή καρδιά της, φαινόταν πώς θάσχιζε τό φόρεμα, και χοντρά δάκρυα λάμπανε στα μάτια της. Δέν γύρεψε τίποτα ν' άρνηθί, ούτε καν να υπερκοπισθί. Τρομαγμένη έξαιρετικά, κι' από φόβο μήπως ο Γιόργκι της κάνει κακό, σκέφθηκε να φύγη. Και τό έκανε τόσο βί-

αια κι' άπότομα, ώστε ο νέος μόλις κατάφερε να τήν προφτάση στο μεγάλο δρόμο.

— Νάνια, — φώναξε, χαμογελώντας άθελά του και άρπάζοντας τό μπράτσο της, — δέν ήξερα πώς είσαι τόσο κακιά... Γιατί φεύγεις; Φοβάσαι, λοιπόν, μήπως σε σκοτώσω;

Κι' αυτή τώρα δέν μόρεσε να μη χαμογελάση. Το φουλάρι της είχε γλυστρήσει κι' ο ήλιος έλαμπε στο μικρό ξανθό της κεφάλι. Μιá κραυγή χαράς κι' έκπλήξεως ξεφυγε του Γιόργκι όταν είδε τό πρόσωπό της πού τόσο ήταν γελαστό, και τά γαλανά της μάτια — πρασινογάλαζα — πού μοιάζανε σάν του μηχανικού.

— Νάνια, Νάνια, συχώρα με, της είπε γελώντας και κλαίοντας μαζί. Έλα, έλα, δε γίνουμε φίλοι. Σ' όρκίζομαι στο Θεό και στην Μαντόννα τών θαυμάτων, πώς δέν θα πω σε κανένα αυτή τήν ιστορία. Ούτε σε σε, δέν θα ξαναμιλήσω γι' αυτό ποτέ, ποτέ πια. Έλα δω, έλα, πάρε τόν άμφορέα, έλα, έλα.

Τήν πήρε σχεδόν στην άγκαλιά του και τήν οδηγήσε στη σκιά. Η Νάνια φαινόταν σάν πεθαμένη, τόσο ήταν ωχρή κι' άκίνητη, μά όταν ο Γιόργκι της είπε:

— Ποιος θα τό πιστεϋε... ποιος θα τό σκεπτότανε ποτέ... ή μητέρα σου...

Τότε, ή Νάνια όρθώθηκε, με τό πρόσωπο φλογισμένο. Με μάτια πού έλαμπαν από τό θυμό και τά δάκρυα, φώναξε:

— Η μητέρα μου πέθανε. Να τήν σέβασαι, γιατί υπήρξε τίμια και καλή. Ο μηχανικός μούδωσε φιλιá και μ' έπήρε στην άγκαλιά του, γιατί είμαι έρωμένη του... Σκότωσε με αν τό θέλεις, Γιόργκι Πρέντα, σκότωσε με, μά σεβάσου τή μνήμη της μητέρας μου...

Κι' έπεσε χάμου κλαίοντας. Έχανε τό πόν μιλώντας έτσι: έχανε τόν Γιόργκι πού τόν λάτρευε με όλον τόν ένθουσιασμό τών δεκαπέντε της χρόνων και της πρώτης της αγάπης, έχανε τά όνειρά της και τις πιο γλυκές έλπίδες της, έχανε ακόμα τήν τιμή της και ριψοκινδύνευε, ίσως, κι' αυτή τή ζωή της και του μηχανικού άκόμη. Άλλά τί σημασία είχαν όλ' αυτά; Η θυσία της δέν έσωζε τή μνήμη της μητέρας της, πού τό σφάλμα της δέν τό ήξερε κανείς και πρό πάντων ο Γκαθινού Φαλντέντα πού τήν εκλαιγε ακόμα και τιμούσε τ' όνομά της.

Μά ο Γιόργκι Πρέντα κατάλαθε.

Για μερικές στιγμές, στάθηκε άκίνητος, σιωπηλός, κοιτάζοντας τή νέα πού, καθισμένη στα χόρτα, έξακολουθούσε να κλαίη. Τα παιδικά της δάκρυα, τά τόσο άπελπισμένα, χανόντανε μέσα στη μεγάλη σιωπή του άπομεσήμερου όπου, ανάμεσα από τήν άπέραντη άποκοιμισμένη έξοχή, ο Γιόργκι δέν άκουγε άλλον θόρυβο. Και παρ' όλίγο να φύγη, γιατί αισθανόταν πώς ήταν κακός κι' άνάξιος μπροστά στη μικρή Νάνια. Μά δέν έκανε ούτε βήμα. Ξαναθυμήθηκε όλες τις ωραίες ύπνοσχέσεις πού είχαν ανταλλάξει, όλα τους τά έρωτικά όνειρα, ιδίως τή νύχτα όταν τά κοπάδια σβύνανε τή δίψα τους κάτω από τό γεφύρι, εκεί πέρα, ανάμεσα από τους άσφοδέλους, και σκέφθηκε πώς σε τρία χρόνια θα μπορούσε να παντρευθί τή Νάνια.

Έσκυψε επάνω της.

— Άφησε με ήσυχη, του είπε.

Άλλ' ο Γιόργκι τήν άνασήκωσε, τήν έσφιξε στην άγκαλιά του, και της γέμισε τό πρόσωπο με φιλιá έως ότου κατόρθωσε να τήν καθησυχάση και να τήν κάνη να χαμογελάση.

Μεταφρ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ

ΦΛΑΝΤΡΩ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΕΣΣΕΡΑ (*)

ΠΡΑΞΗ Δ'.

[Σκηνή ή ίδια της πρώτης πράξης.

Μόλις ανοίγει η σκηνή, βλέπουμε τη Φλαντρώ, το Νότιη και τη Μυρτώ σε στρωμένο τραπέζι. Η Φλαντρώ, στη μέση, με γιομάτο και σηκωμένο το ποτήρι, τραγουδάει. Σ' όλη αυτή την πράξη ή μαγία της έχει αυξήσει από το μεθύσι, και αφήνει ποῦ και ποῦ ένα γέλοιο σατανικό].

Φλαντρώ, τραγουδάει σε σκοπό δημοτικού τραγουδιού.

Χάρου τὸν ἥλιο, χάρου τὸν,
τοῦ κόσμου τὸ μεθύσι,
χάρου τὴ γῆ πὸν τὴν παιῆς
γιατὶ θὰ σὲ παιήση.

"Ὅλος ὁ κόσμος εἶν' δειτρὸ
καὶ μεῖς τὸ παρικό του,
ὁ Χάρος εἶναι τρυγητής,
παίρνει τὸ μερδικό του.

(Ρίχνει γέλοιο σατανικό:) Χά! χά! χά!... Κερνάτε ὡς ποῦ νὰ φέξη, ὡς ποῦ νὰ σκάση ὁ Αὐγερινὸς καὶ ἡ Πούλια νὰ μισέψη... Στὴν ὑγεία σας! (Τραγουκλίζει μὲ τὸ Νότιη καὶ πλύνουνε.)

Μυρτώ. — Ποῦ τὰ βρήκες, μητέρα, αὐτὰ τὰ τραγούδια; Λέει κανεὶς πὼς θὲς νὰ καλέσης στὸ τραπέζι μας τὸ Χάρο μουσαφίρη.

Φλαντρώ. — Χά! χά! Νὰ τὸν καλέσω; Καὶ εἶν' ἀνάγκη; Αὐτὸς ἔρχεται πάντα ἀκάλεστος! (Τοὺς δείχνει.) Χά! χά! Λέει κανεὶς πὼς φοβόσαστε... Μὰ ἄς πιούμε τώρα,

κι' ἔλα τ' ἄλλα ξεχάστε τα... (Σηκώνει τὸ ποτήρι.) Καλὰ στέφανα!.. Χά! χά! Στέφανα γάμου θέλω νὰ πῶ, ἄς λογαριάζουμε αὐτοὶ ποῦ σὰς παραφυλᾶνε ὅ,τι κι' ἂν θέλουν... Ἴι σὰς κόφτει! Γλεντᾶτε, — καὶ αὔριο... χά! χά! αὔριο ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ... Ἄς παραμονεύουν ἂν δὲ βαριούνται... Ἔστειλα τὴ Γαρουφαλιά νὰ εἶθ' μὲ τρόπο τί γίνεται... Μὰ πὼς δὲ γύρισε ἀκόμα;... (Πάει μὲ τὸ ποτήρι στὸ χέρι στὸ παράθυρο καὶ βάζει τὸ ἄλλο χέρι στὰ μάτια της γιὰ νὰ ἰδῇ) "Α, νὰ τὴν!.. Μοῦ φαίνεται αὐτὴ εἶναι, ἔρχεται... (Φωνάζει) "Ε, Γαρουφαλιά, Γαρουφαλιά!..

Μυρτώ, τρομαγμένη. — Γιὰ τὸ Θεό, τί φωνάζεις ἔτσι;

Φλαντρώ, εἰρωνικά καὶ σατανικά. — Χά! χά! Φοβάσαι, κορούλα μου; Τρέμεις γιὰ τὸν ἀγαπημένο σου; (Φαίνεται ἀπ' τὸ παράθυρο ἡ Γαρουφαλιά.) "Ε, λοιπὸν, λέγε μου, τί καινούργιο;

Γαρουφαλιά. — "Ὅλα τὰ πῶστα εἶναι πιασμένα, φυλᾶνε καὶ παραμονεύουν παντοῦ... Ἄλλοίμονο! Νὰ μὴν τὸ κουνήση!

Φλαντρώ. — Μὰ ποῖς σοῦ εἶπε πὼς θὰ τὸ κουνήση; Πές τους πὼς ἐμεῖς δὲν τοὺς λογαριάζουμε, καὶ γλεντᾶμε... Χά! χά! Πίνουμε στὴν ὑγεία τους! Στὴν ὑγεία τοῦ Χάρου!.. (Σηκώνει τὸ ποτήρι καὶ πίνει.)

Γαρουφαλιά. — Κυρᾶ, ἄς ἔρθει ἡ Μυρτώ νὰ μοῦ ἀνοίξῃ.

Φλαντρώ. — "Ὅχι, νὰ πᾶς στὴ θειά μου τὴ Μπαλοῦρδαινα ποῦ βρισκεται κι' ἡ Χρύσω. Θὰ περάσετε κεῖ τὴ βραδυὰ καὶ οἱ δύο σας... ("Αγρια.) Δὲν ξέρεις ἐδῶ τί μπορεῖ

νὰ γίνῃ!.. (Στοὺς ἄλλους δύο, εἰρωνικά καὶ σατανικά:) "Ἔτσι τῆς τὸ λέω, γιὰ νὰ μᾶς ἀδειάζῃ τὴ γωνιά. Δὲ θὰ γίνῃ τίποτα!.. (Στὴ Γαρουφαλιά, ἄγρια:) Φύγε, λοιπὸν, ἀπόψε δὲ θέλουμε ὄω κανένα!

Γαρουφαλιά, φοβιαμένη. — Καλὰ, κυρᾶ! (Χάνεται.)

Μυρτώ, τρομαγμένη. — Μὰ γιατί νὰ μὴ τῆς ἀνοίξουμε;

Φλαντρώ. — Γιατὶ ἀπόψε πίνουμε μεῖς. Φυτᾶσου νάπινε κι' αὐτὴ! Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε! Ἐέρεις πὼς δὲ μπορῶ νὰ τὴ βλέπω μεθυσμένη. Ἐέρεις ποῖν μοῦ θυμίζει!

Νότιης. — Μὰ γιατί ἔδιωξες καὶ τὴ Χρύσω ἀπὸ τὸ σπίτι;

Φλαντρώ. — Γιατὶ;... γιατί;... Θέλετε νὰ μάθετε τὸ γιατί;... Χά! χά! χά!... Γιατὶ θέλω νὰ μείνω μονάχη μαζί σ'εσ; ("Αγρια.) "Ἢ φοβόσαστε πὺ γλεντᾶτε μονάχοι σ'εσ μαζί μου; Χά! χά!... "Ε, αὐτὰ δὲ γίνονται πιά στοὺς σημερινούς καιρούς!.. Ἐδῶ κι' ἕκατό, διακόσια χρόνια, μάλιστα... Τ'ὄχεις ἀκούσει, Μυρτώ;

Μυρτώ, σὰν κάτι νὰ ὑπομιλάζεται τρομερό. — Ἴι πρᾶμα;

Φλαντρώ. — Χά! χά! χά! Τὸ δειπνο τὸ ἄνομο κάποιος μακρονῆς γεννήτρας μου, τῆς ξακουσμένης στὴν ὀμορφιά Φροσύνης!.. Τῆς εἶχαν βγάλει καὶ τραγοῦδι... Κάλεσε σὲ τραπέζι τὸ γαμπρὸ της... (δείχνει τὸ Νότιη) χά! χά! χά! καλὴ ὄρα!.. καὶ τοῦ ἔδωσε νὰ φάῃ τίς σάρκες τῆς κόρης της ποῦ εἶχε σφάζει!

Μυρτώ, πέφτει στὴν ἀγκαλιά τοῦ Νότιη τρομαγμένη. — Παναγιᾶ μου!

Φλαντρώ. — Μὰ τί τρομάζεις; Χά! χά! χά! Αὐτὰ μπορεῖ νὰναι καὶ ππραμύθια!.. (Τραγουδάει σὲ σκοπὸ δημοτικοῦ τραγουδιού:)

"Ἄς πλημμυρῆσῃ ὁ Δούναβις
τὸ αἶμα γιὰ νὰ πλύνῃ.
Γιὰ πές μας, τί τὴν ἔκανες,
τὴν κόρη σου, Φροσύνη;

Βάλτε φωτιά σὲς ὀμορφες,
γυναῖκα νὰ μὴ μείνῃ,
ἂν τέτοιες μάννες βρισκονται
σὰν τὴ κυρᾶ Φροσύνη.

Χά! χά! χά!.. Γιὰ δὲς τὴν, πὼς ζαρώθηκε στὴν ἀγκαλιά σου! Λέει κανεὶς πὼς φοβάται

μὴν τὴ σφάζω σ' ἄλθθεια. ("Ἐξαφνα ἀγορεύει.) Μὰ τί, εἰν' ἀνάγκη νὰ τὰ κάνω ὄλ' αὐτὰ; Ἐγὼ σὰς ἔχω στὰ χέρια μου! Μὰ φωνὴ νὰ σὴρω δυνατὴ, καὶ σὰς ἐπνίξα στὸ αἶμα!.. Αἶμα! Χά! χά! χά! (Χύνει τὸ κόκκινο κρασί.) Μὰ ἔννοια σου, κορούλα μου, ἐγὼ δὲν εἶμαι τέτοια! Θὰ κάνω γιὰ σὰς ὅ,τι μπορῶ, θὰ σὰς δώσω ὅ,τι ἔχω καὶ δὲν ἔχω. (Τὴν ἀγκαλιάζει.) "Ὅλα γιὰ σένα, κόρη μου, καὶ γιὰ σένα, γαμπρούλη μου! (Τὸν ἀγκαλιάζει. Αὐτὸς, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ, σηκώνεται ὀρθίος, μὰ ἐκείνη ἐξακολουθεῖ καὶ τὸν ἀγκαλιάζει μὲ μαγία.) "Ἄς ἔρθουν νὰ μοῦ τὸν πάρουν, τὸν κρατᾶω στὴν ἀγκαλιά μου, εἶναι δικὸς μου, δὲ μοῦ τὸν παίρνει κανένας!.. (Δὲν ξέρει κανεὶς ἂν μιλάει στὴν κόρη της ἢ στοὺς ἀπ' ἔξω.)

Μυρτώ, ἄγρια, σὰ νὰ ζηλεύει. — Μητέρα!

Νότιης, ἀπαλλάσσεται καὶ τὴ σπρώχνει μακριά. — "Ε, ἄσε με πιά! Ντροπές!

Φλαντρώ. — Χά! χά! Ἴι, δὲ μπορῶ ν' ἀγκαλιάσω τὸ γαμπρὸ μου. Μὰ σὺ τώρα εἶσαι παιδί μου, ἐνῶ ἐγὼ ε'ἴμαι γριὰ ποῦ πολεμᾶω... χά! χά!.. μὲ φτιάσματα καὶ τέχνες τὰ νιάτα ποῦ φεύγουν νὰ κρατήσω... Πές τὰ, πές τὰ ἐσύ, Μυρτώ, τὰ ξέρεις καλύτερα ἀπὸ μένχι!.. (Τοὺς βλέπει ποῦ βρισκονται ὀρθιοὶ ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο σὲ ἀπορία.) Μὰ τί κάθεστε ἔτσι, σὰ νὰ σὰς κάρφωσε τ' ἀστροπελέκι; Ἐλάτε νὰ πιούμε στὴν ὑγεία σας! (Βάζει κρασί.) Ἐλάτε, ἐμπρός, πίνετε, γλεντᾶτε, μὰ βραδυὰ εἶναι ἡ ζωὴ. Μυρτώ, μὰ τρεκμισμένη νυχτικᾶ, ἐσὺ δὲ μοῦ τόπες;.. Μὴ συλλογιόσαστε τί θὰ γίνῃ αὔριο, καὶ ποιοὶ σὰς παραμονεύουν ἀπ' ἔξω!.. (Βγαίνει στὸ παράθυρο, βάζει τὸ χέρι στὰ μάτια της σὰ νὰ προσπαθεῖ νὰ ξεχωρίσῃ κάτι στὸ σκοτάδι.)

Μυρτώ, στὸ Νότιη, σιγά. — Φοβάμαι, τρέμω!.. Ἴι ἔχει στὸ νοῦ της νὰ κάνῃ αὐτὴ ἡ γυναῖκα;

Νότιης, σιγά. — "Ἄς τὴνε νὰ μεθύσῃ περισσότερο, νὰ τὴν καταφέρουμε νὰ τῆς πάρουμε τὰ χρειαζόμενα γιὰ νὰ τὸ σκάσουμε.

Μυρτώ, τὸ ἴδιο. — Μὰ πὼς, ἀφοῦ μᾶς παραμονεύουν ἀπ' ἔξω;

Νότιης. — Πόσο θὰ μείνουν; Θὰ βαρεθοῦνε... Θὰ στείλουμε κάποιον νὰ ζητήσῃ στὴ χώρα καὶ τὴ συνδρομὴ τῆς ἐξουσίας...

Μυρτώ. — Ποῖν; "Ὅλους τοὺς ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι...

Φλαντρώ, σιγίβει τὸ κεφάλι πρὸς τὴ σκη-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

νή.— Σκιές θανάτου! χά! χά! (Με ύποψία :) Μά τι κρυφολέτε, έσείς;

Νότης.— Τίποτα... "Ελα, Μυρτώ, νά πιούμε στήν υγειά τής μάνας... (Κάθεται στο τραπέζι και καθίζει και τή Μυρτώ.)

Μυρτώ, τοῦ παίρνει τὸ ποτήρι.— Μά μὴν πίνεις ἐσὺ ἄλλο...

Νότης.— "Άσε με!.. Στήν υγειά σου, κυρά! (Σηκώνει τὸ ποτήρι γιὰ τὴ Φλαντρώ.) Μιὰ βραδυά εἰν' αὐτή... (Στὴ Μυρτώ.) Θαρρεῖς πὼς θὰ μπορέσουν νὰ καθήσουν μέρες; "Εννοια σου καὶ θὰ βρούμε τρόπο νὰ φύγουμε.

Φλαντρώ, ἄγρια, εἰρωνικά.— Μά πὼς; Δὲ μοῦ λένε καὶ μένα πὼς γιὰ νὰ ξέρω!

Μυρτώ.— Μά δὲν ἔχεις καθόλου μέσα σου ψυχὴ!

Φλαντρώ.— Καὶ τί νὰ σοῦ κάνω ἐγώ; Τί μπορῶ νὰ σοῦ κάνω; "Ε, ἤθελές τα κι' ἔπαθές τα! Τὸ θάνατο ἤθελες νὰ πάρῃς! (Δείχνει τὸ Νότη.) Αὐτὸς εἶναι θάνατος! Τὸν τρομάζουν καὶ τὸν θαμάζουν ὅλες σὰν τὸ θάνατο! (Τὸν πιάνει ἀπὸ τὰ μαλλιά σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὸν σηκώσῃ, καὶ τὸν κοιτάζει μὲ λαχτάρα.) Γιατὶ εἰν' ὄρσιος καὶ τρομερὸς σὰν τὸ χάρο! "Ελα νὰ πιούμε στήν υγειά του, μάνα καὶ κόρη!.. Μά δὲν ἔχει κρασί, σὴνθηκε... Δὲν ἔχει ἄλλο αἷμα, ἔλα, γειά σου, πήγαινε νὰ φέρῃς...

Μυρτώ.— Πὼς νὰ πάω νύχτα;

Φλαντρώ.— Σπουδαῖο!.. "Εχεις πάει πολλές φορές ὡς τὰ τώρα στὸ ὑπόγειο, ἢ φοβάσαι νὰ τὸν ἀφήσῃς μοναχὸ μαζύ μου; Χά! χά!.. Μά ἐγὼ γέραςα, ἔχω κορμί πλαδαρό, ζάρες στήν ὄψη, καὶ πολεμῶ νὰ κρατήσω τὰ νιάτα μου μὲ φτιάσματα ἀγορασμένα ἀπὸ τὸν πραγματευτή... Τὰ εἶπα καλά, ἔ; Χά! χά!.. Τί φοβάσαι λοιπόν; Σόρε νὰ φέρῃς κρασί νὰ πιούμε.

Νότης, τῆς λέει σιγά.— "Ελα, πήγαινε λοιπόν, ἀλλοιῶς δὲ θὰ τὴν καταφέρουμε.

Φλαντρώ.— Πήγαινε, θέλουμε νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τίς δουλειές σας. Πὼς θὰ φύγατε ἂν δὲν τίς ξεδιαλύνουμε;

Νότης.— Καλὰ σοῦ λέει, πήγαινε, (τῆς ψιθυρίζει σιγά :) ἀλλοιῶς δὲ γλυτώνουμε...

Μυρτώ, μὲ μισὴ καρδιά, παίρνει τὴ μπουκάλα καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν πόρτα.— Πηγαίνω, πηγαίνω, μὰ θὰ γυρίσω τὸ γληγορότερο. (Φεύγει.)

(Ἡ Φλαντρώ πηγαίνει, κλειδώνει τὴν πόρτα καὶ παίρνει τὸ κλειδί.)

Νότης.— Τί κλείνεις τὴν πόρτα;

Φλαντρώ.— Χμ! Φοβάσαι κι' ἐσὺ, ἕνας ἄντρας! Δὲν εἶπαμε νὰ μιλήσουμε εἰς τοὺς δυὸ μας μονάχοι γιὰ τίς δουλειές σας;.. (Μὲ ἄγρια γλύκα τοῦ πιάνει τὰ χέρια καὶ τὸν κοιτάζει στὰ μάτια.) Πέσα θέλεις; "Όσα θέλεις, δικὰ σου!

Νότης.— Μά τίποτα... Πέσ, τίποτα... Τὴ μάνα μου νὰ μοῦ ὑποσχεθῆς πὼς θ' ἀναλάβῃς, κι' ἐγὼ... ἕκατό, διακόσιες λίρες φτάνουνε...

Φλαντρώ.— Μονάχα;.. "Εσὺ ἀξίζεις βασιλεία ὀλόκληρα!.. Γιὰ σένα καὶ τί δὲν ἔγινε; Πνιγῆκαν, σκοιωθῆκαν κοπέλλες σὰν τὸ κρὺο νερό!.. Κι' ἐγὼ ὄχι μονάχα χρυσάφι σοῦ δίνω, μὰ κι' αὐτὴ τὴ ζωὴ μου, ἂν τὴ θέλεις!

Νότης.— Μά συμμάξιψε λίγο τὸ μυαλό σου, εἶσαι μεθυσμένη καὶ δὲν ξέρεις τί κάνεις καὶ τί λές!

Φλαντρώ.— "Εσὺ μοῦ ἀναψες τὴν πυρκαγιά! Θυμάσαι κείνο τὸ μεσημέρι ποῦ ἤρθες μέσῃ στὴ λαύρα νὰ μοῦ πῆς κάτι ἀπὸ τὴ μάνα σου! Τί σοῦ χρωστοῦσα γὼ νὰ μοῦ πῆς λόγια πλάνα, νὰ μὲ ξεγελάσῃς ἐμένα, χήρα γυναίκα;

Νότης.— Μά ἐσὺ τότε μοῦ ἔκανες τὸ βαρὺ.

Φλαντρώ.— Ναί, γιατί ἔτσι μοῦ φαινόταν πὼς ἔστειλε στὴ θέση μου νὰ κάνω... Μά σὰν ἔφυγες, μετάνιωσα, μετάνιωσα, κι' ἔφαγα τὰ σίδερα ἀπὸ τὴ λύσσα μου, καὶ ἴσαμε σήμερα, ἀπὸ κείνο τὸ μεσημέρι, εἶμαι σὰ δαιμονισμένη!.. Δὲ σοῦ φτάναν τόσες καὶ τόσες; Γιατὶ ἤρθες καὶ σὲ μένα; Γιὰ τὰ πλούτια μου; Χά! χά!..

Νότης.— "Όχι, μὴν τὸ πιστεύεις! "Εκείνο τὸν καιρὸ κορόϊδευα ὅλες, δὲν ἤξερα τί εἶναι ἀγάπη, δὲν εἶχα γνωρίσει τὴν κόρη σου.

Φλαντρώ, ἀγριεύει.— Χά! χά! Τὴ Μυρτώ! Τὴν ἀγαπᾷς λοιπόν τόσο πολὺ;

Νότης.— Τί νὰ σοῦ πῶ; Τὸ βλέπεις...

Φλαντρώ.— Κι' ἂν δὲν τῆς ἀνοίξω ποτέ; Κι' ἂν σὲ κρατήσω ἐδῶ δικό μου, καταδικό μου;

Νότης.— Μά γίνονται τέτοια πράματα;

Φλαντρώ.— Σ' ἔχω στὰ χέρια μου, κι' ὅ,τι θέλω κάνω!

Νότης, σφίγγει τίς γροθιές του.— Μά...

Φλαντρώ.— Κακοῦργε, ἤρθε ἡ ὥρα νὰ

DUNOYER DE SEGONZAC

ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΒΗΓΚΙΑΣ

τὰ πληρώσης ὄλα ὅσα ἔκανες στὶς ἄλλες! Χά! χά! Παιδέψου, ὅπως παιδεψες καὶ κείνες!

Νότης, ἀγριεύει.— "Ε, φτάνει πιά! "Ανοίξε τὴν πόρτα, δός μου τὸ κλειδί, εἰδεμὴ στοῦ παίρνω! (Τῆς ἐπιτίθεται.)

Φλαντρώ, τρέχει πρὸς τὸ παρῖθυρο, ἀνεβαίνει στὸ σοφά.— Τὸ κλειδί; Μὴν κουνηθῆς, γιατί τὸ πετάω σ' ὅσους σ' ἔχουν ξεγραμμένο, καὶ τότε φώναξέ τους νὰ ρηθῶν νὰ σοῦ ἀνοίξουν αὐτοὶ!

Νότης, προχωρεῖ.— "Ε, ἐπιτέλους εἶμαι ἕνας ἄντρας, καὶ δὲ θὰ φήσω μιὰ γυναίκα νά...

Φλαντρώ, ἀπειλητική.— "Ε, πίσω! Φωνάζω!..

Νότης, ἀλλάζει ὄφρος, καὶ παρακλητικά.— "Επιτέλους, λυπήσου με!

Φλαντρώ.— Καὶ σὺ δὲ μὲ λυπᾷσαι!

Νότης.— "Αχ!.. (Σηκώνει μὲ θυμὸ τίς γροθιές του σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὴ χτυπήσῃ)

Φλαντρώ, πηγαίνει κοντὰ του μὲ μανία.— "Ελα χτύπα με!.. Μαύρισέ μου τὰ κρέατα, μάτωσέ με, ἀφοῦ δὲ θέλεις νὰ μ' ἀγκαλιάσῃς!

Νότης, φεύγει ἀπὸ κοντὰ της.— "Ε, γυναίκα, γυναίκα μιὰρῆ!

Φλαντρώ.— Χμ!.. Πόνα!.. Πόνα!.. Πόσο μ' ἀρέσει νὰ σὲ βλέπω νὰ πονᾷς, ὡς εἶναι καὶ γι' ἄλλην ὁ πόνος σου!

Νότης, μὲ συντριβή.— Ποῦ νὰ φαντασθῶ ἐγὼ πὼς ἡ ἀγάπη θὰ μὲ φέρῃ ὡς... (Πέφτει κάπου, πιάνει τὸ κεφάλι του.)

Φλαντρώ.— "Ὡς τὴν τρέλλα!.. Δές με ἐμένα, γιὰ νὰ νοιώσῃς ποῦ μπορεῖ ἡ ἀγάπη νὰ σὲ φέρῃ!.. (Πηγαίνει κοντὰ του, τὸν πιάνει.) Τὰ πλούτια μου ὄλα στὰ δίνω, ἔλα!.. Ποῦ θέλεις νὰ πάμε εἰς τοὺς δυὸ μας μονάχοι; Σὲ ὁμορφες καὶ πλούσιες χώρες, νὰ τὰ σκορπίσω ὅ,τι ἔχω καὶ δὲν ἔχω σὲ γλέντια καὶ ξεφαντώματα! "Όλα γιὰ σένα, ὡς ποῦ νὰ καταστήσω ζητιάνοι στοὺς δρόμους!..

Νότης.— Καὶ ἡ κόρη σου;... Δὲ θὰ φωνάξῃ κι' ἐκείνη αὐτοὺς, ὅπως μὲ φοβερίζεις νὰ τοὺς φωνάξῃς ἐσὺ;

Φλαντρώ.— Αὐτὴ!... Αὐτὴ!... (Κοντὰ του, ἐμπιστευτικά καὶ ἄγρια.) "Εδῶ ἀπόμερα ποῦ εἶμαστε, ποῶς θὰ μᾶς πάρῃ χαμπάρι ἂν... χά! χά!... ἡ παλιὰ γεννήτρα μου τί ἔκανε;

Νότης, σηκώνεται καὶ σπρώχνει.— "Ε, ἄσε με, κακοῦργα!

Φλαντρώ, ξαναπηγαίνει κοντὰ του.— Καλὰ, κάρτην ἐπιτέλους, μὰ χάρισέ μου ἐμένα μιὰ στιγμὴ, μιὰ μονάχα στιγμὴ!... (Τὸν τραβάει πρὸς τὸ σοφά.) Κι' ἔπειτα, ἐδῶ, ἐδῶ στήν ἴδια θέση, σκότωσέ με γιὰ νὰ ξεπλύνῃς τὴν ἁμαρτία, πνίξε με στήν ἀγκαλιά σου!.. (Τὸν ἀγκαλιάζει, αὐτὸς ἔχει χάσει τὴν ὑπομονή του, τὰ ἔχει χαμένα καὶ τὴν ἀφήνει.)

Ἡ φωνὴ τῆς Μυρτῶς, ἀπ' ἔξω.— "Ανοίξτε!.. Τί κλείσατε;... "Εφερα τὸ κρασί... (Χτυπάει δυνατὰ τὴν πόρτα.)

Νότης, συνέρχεται και σηκώνεται απότομα. — Νά την, ήρθε, δός μου τὸ κλειδί! (Κάνει νὰ τῆς τὸ πάρει.)

Φλαντρώ. — "Εί!... (Ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ χέρια του καὶ τὸ πετάει ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο.) Πάρτο λοιπὸν τώρα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ παίζου με τῆ ζωῆ σου! Φώναξέ τους νὰ στὸ φέρουν!

Ἡ φωνὴ τῆς **Μυρτώ**, ἀπ' ἔξω χτυπώντας τὴν πόρτα. — Ἀνοίξτε λοιπὸν!

Νότης, με θυμὸ. — "Ε, εἶμαι ἀρκετὰ δυνατὸς γιὰ νὰ σπάσω τὴν πόρτα! (Πηγαίνει στὴν πόρτα καὶ τὴν κουνάει με τὰ χέρια του.)

Φλαντρώ, τρέχει, τὸν ἐμποδίζει, πέφτει ἀπάνω του, τὸν τραβάει. — "Ὁχι, ὄχι, πρέπει νὰ γίνῃς πρῶτα δικός μου κι' ἔπειτα αὐτηνῆς... Τώρα, δλα τ' ἀποφασίζω... "Ἄς ντροπιαστώ, ἄς ρεζιλευτώ... Διαλόγησε σ' ἄλλο τὸ ντουναῖ πὼς εἶμαι μιὰ ξετσιπωτὴ, μιὰ ντροπιασμένη, πὼς ἤμουν πάντα τέτοια, ἐγώ, ἡ Φλαντρώ ἡ κοτζαμπάσαινα... "Ἄς ἀκουστῆ στὰ ἐννιά χωριά, στὰ δέκα βιλαέτια, πὼς εἶμαι ἡ χειρότερη τῶ γυναικῶ... Μὰ δός μου μιὰ στιγμή, μιὰ μονάχα στιγμή, λυπήσου με!

Νότης. — "Ε, ἐπιτέλους, ἄσε με πιά! (Τῆς δίνει μιὰ δυνατὴ σιωπηλιά, αὐτὴ πέφτει χάμω, κι' αὐτὸς ἀμέσως βάζει τὴν πλάτη του στὴν πόρτα γιὰ νὰ τὴ σπάσῃ. Ἡ πόρτα ὑποχωρεῖ.)

Φλαντρώ. — Συλλογίσου τί κάνεις, εἶσαι χαμένος!... (Τώρα φανερώνεται ἡ **Μυρτώ**, καὶ ἡ **Φλαντρώ** σηκώνεται, μᾶλλον, καθὼς εἶναι μεθυσιμένη, παραπαιάει, καὶ σέφεται, πιάνεται στὸ σοφᾶ καὶ φτάνει ὡς τὸ παράθυρο.)

Μυρτώ, ἔχει πέσει στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ **Νότη**. — **Νότη** μου!

Φλαντρώ, καθὼς τοὺς βλέπει ἀγκαλιασμένους, ἀφρίζει, καὶ καθὼς ἀέρεται ὡς τὸ

παράθυρο, βάζει δυνατὴ φωνή. — "Εἰ ἐσεῖς! Ἐδῶ κρύβεται ὁ **Νότης** ὁ **Σερδάρης**, τρεχάτε!... (Ὁ **Νότης** τρέχει, τὴν ἐμποδίζει, παλεύουν μαζί, ἐνῶ ἐκείνη ἀκόμα ξεφωνίζει.) Ἐδῶ εἶναι ὁ πλάνος, καὶ θέλει νὰ πλανέψῃ κι' ἐμᾶς, γυναῖκες ἀπροσπάτευτες!

Μυρτώ. — Πανηγιά μου! Τώρα θὰ τ' ἀκούσαν!

Φλαντρώ. — Τ' ἀκούσαν! Βέβαια τ' ἀκούσαν! (Δείχνει ἀπ' ἔξω.) Ἀές σκιές νὰ τρέχουτε!

Νότης, βάζει τὸ χέρι πίσω του, στὸ πιστόλι, καὶ ἀφήνει τὴ **Φλαντρώ**. — Ἐγὼ φεύγω. "Ἄν μπορέσω νὰ τοὺς ξεφύγω, τοὺς ξέφυγα... (Τρέχει πρὸς τὴν πόρτα.)

Μυρτώ, πέφτει ἀπάνω του. — Τί κάνεις; **Νότης**. — Παρὰ νὰ με σκοτώσουν ἐδῶ μέσα σὲν τὸ σκυλί!...

Μυρτώ. — ἔρχομαι μαζί σου... **Νότης**, τὴν ἀγκαλιάζει καὶ φεύγουν. — "Ἄν ἔχεις κουράγιο, τρέχα!...

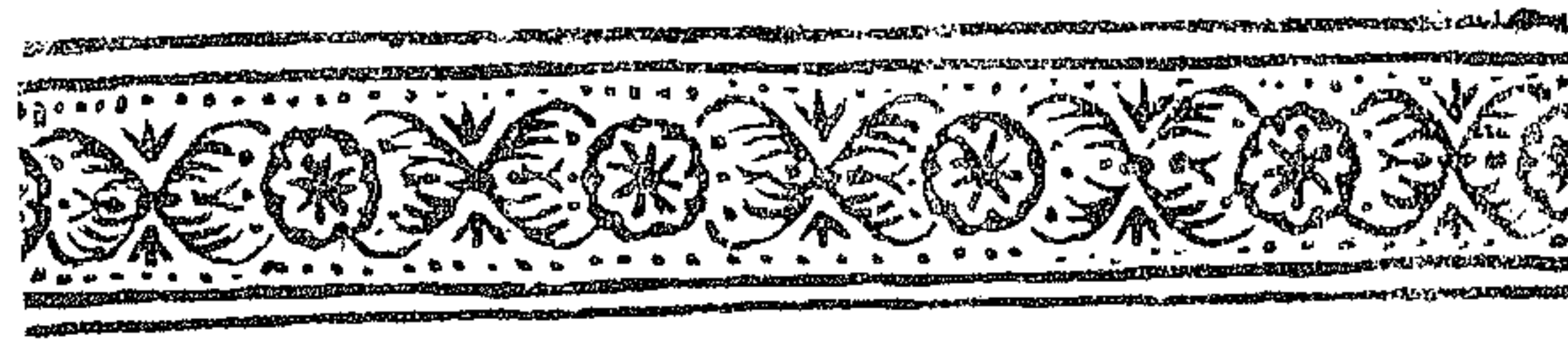
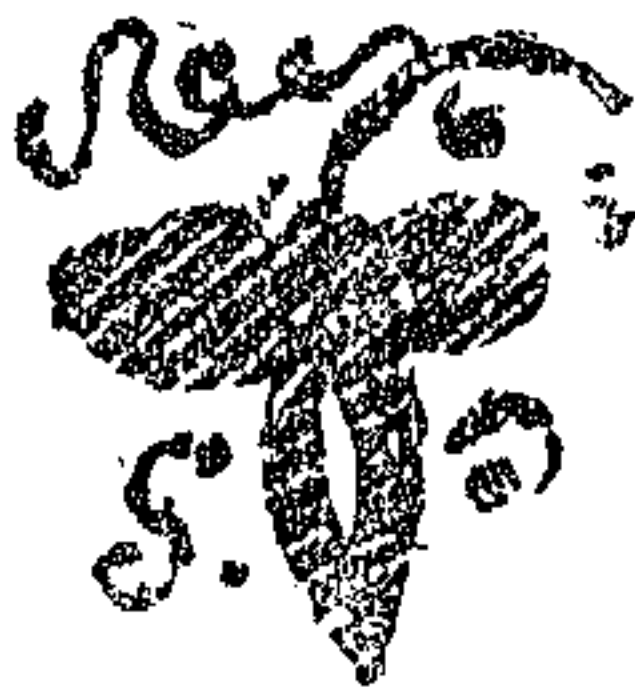
[Ὁ **Νότης** καὶ ἡ **Μυρτώ** ἔφυγαν.]

Φλαντρώ, καθὼς εἶναι πεσμένη στὸ σοφᾶ τὴ στιγμή ποὺ τὴν ἄφησε ὁ **Νότης**, φωνάζει με στρογγυλὰ φωνὴ ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο. — Ἐφυγε!... Τρεχάτε!... Κυνηγᾶτε τον!... Πιάστε τον!... "Ἀρπάξε τὴν κόρη μου με τὸ στανιό!... (Σὲν κᾶτι νὰ βλέπῃ τρομερό!) "Ἄ!... (Ἀκούγεται πυροβολισμός.) "Ἄ!... (Σὲν εὐχαριστήμενη, κουνάει τὸ χέρι της με θρίαμβο.) Χά! χά! χά!... (Σατανικὰ γέλια, γυρίζει πρὸς τὴ σκηνὴ σὰ σὲ κατάσταση ἀλλοφροσύνης, παραπαιάει.)

Ἡ φωνὴ τῆς **Μυρτώ**, ἀπ' ἔξω. — Μάννα σκύλλα, μὲ τὸν σκότωσες!...

Φλαντρώ, ἄγρια. — Ὄυτε δικός μου, μὰ οὔτε καὶ δικός σου!

ΑΥΛΑΙΑ — ΤΕΛΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ Ι. ΑΝΕΜΟΓΙΑΝΝΗ

ΚΟΡΙΤΣΙΑ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ (*)

Ἐκείνα τὰ γράμματα τὸν τράνταζαν. Τοῦ μιλοῦσαν γιὰ τὰ φαρμάκια τῆς νύχτας ποὺ σὲ ποτίζουν ὅταν εἶσαι μόνος νὰ ὑποφέρεις. Γιὰ τὸν ἥλιο ποὺ δὲ λάμπει ὠραῖα, ὅταν δὲ βλέπει ζευγαρωμένα τὰ πουλιά. Γιὰ τὸν οὐρανὸ ποὺ δὲ βάρει τὴ θάλασσα ὅταν δὲν τραγουδᾶνε τὰ κύματα ἐρωτικὰ τραγούδια.

Κάθε γράμμα τῆς **Σοφίας**, ἀδυνατίζε τὸν **Κώστα**, μὰ εἶχε ἀποφασίσει νὰ ξεκάμει τὸν ἔρωτα ποὺ τοὺς ἔνωσε, καὶ ἐπέμενε.

Ἐνόμιζε πὼς ἡ **Σοφία** ἐπιθυμοῦσε ν' ἀποχτήσῃ πάλι τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ὅτι δὲν τολμοῦσε νὰ τοῦ τὸ πεῖ. Γιὰ νὰ μείνῃ λοιπὸν ἐκείνη ἡσυχὴ καὶ νὰ διαλέξῃ ἄλλον ἂν ἤθελε, ἔπνιγε τὴ δική του ἀγάπη καὶ προσπαθοῦσε νὰ τῆς τὴν κρύβει.

Ἐκεῖνο τὸ ἀγγλικὸ καράβι τοὺς εἶχε φράει.

Ἐἶχε ξαναπαίει ὁ **Κώστας** καὶ παρατήρησε με προσοχὴ ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς. Ἦταν πολλοὶ συμπαθητικοί, ἓνας ὅμως ἦταν ὠραιότατος, καὶ διαρκῶς, — ὅταν τέλειωνε τὴ δουλειά του καὶ βρισκόταν μόνος με τὶς σκέψεις του, ζευγάρωνε τὴ **Σοφία**, ἔτσι ὠραῖα ὅπως τὴν εἶχε δεῖ ἐκεῖνο τὸ βράδυ, με τὸν ἀξιωματικὸ αὐτὸν ποῦχε τόσο γλυκὰ μάτια. Αὐτὴ ἡ εἰκόνα τὸν θύμωνε τόσο, στιγμῆς, ποὺ ἀποφάσιζε νὰ πάει στὸν κόλπο, νὰ τὴ βρεῖ καὶ νὰ τῆς μιλήσῃ πολὺ ἄσχημα, ἔπειτα ὅμως ἔπεφτε ὁ θυμὸς καὶ τὸν παράλυε ὁ πόνος.

Θὰ προτιμοῦσε νὰ τὸν εἶχε βροῖσει, νὰ τὸν εἶχε δειρεῖ, νὰ τὸν εἶχε διώξει, παρὰ ποὺ πῆγε στὸ ἀγγλικὸ καράβι.

Δὲν τὸν βοηθοῦσε ὅμως τώρα καθόλου ἡ **Σοφία** στὸ σκοπὸ του. Ἐπρεπε νὰ μὴν τοῦ γράφει, νὰ μὴν τὸν ἀποζητάει καθόλου στοῦ **Βαλμύρη**.

Καὶ παρ' ὅλ' αὐτὰ, ὅταν πῆγαινε αὐτὸς στὸ **Κάστρο** σὲ ὄρες ποὺ δὲ θὰ τὴν ἔβρισκε ἐκεῖ, ἐπιθυμοῦσε νὰ γίνῃ ἓνα θαῦμα καὶ νὰ παρουσιαστῇ ξάφνου ἡ **Σοφία** ἔμπρὸς του. Τὴν ἀγαποῦσε πολὺ, ὅσο δὲν εἶχε καταλάβει κανένας ἀπὸ τοὺς δύο τοὺς ἀκόμη.

Συχνὰ τὰ βράδια ξυπνοῦσε τὸν **Πέτρο**, κι' ἔρευσαν με τὴ φροτοῦνα μέσ' τὰ κύματα, γιὰ τὸν κόλπο. Ἐκεῖ τριγύριζε ὅλο τὸ χεῖμα, ἔπερνε γύρω τὸ σπῆι, καὶ σιαματοῦσε κάτω ἀπὸ δυὸ παράθυρά του φωτισμένα.

Καταλάβαινε πὼς ἐκεῖ ἔμενε καὶ ξυγυπνοῦσε ἡ **Σοφία** γιὰ νὰ τοῦ γράφει τὰ μακρὰ ἐρωτικὰ γράμματα. Μιὰ νύχτα ἀνοίξε τὸ παράθυρο κι' ἔσκυψε ἡ **Σοφία**.

— **Κώστα**; ἔκραξε σιγά. Μὰ ἐκεῖνος, στὸ μικρὸ διάστημα ποὺ περιέμενε τὸ κορβίτσι με ἀγωνία μιὰ ἀπάντηση, κεισιμάτωσε, θιγῆθηκε πάλι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τὸν πείραζαν, καὶ δὲν ἀπάντησε.

Τὸ παράθυρο ξανάκλεισε, χάθηκε ἡ σιατῆς **Σοφίας**, κι' ἔμεινε μόνος στὸ σκοτάδι. Ἔτσι παιδευόταν ὁ **Κώστας**, καὶ στὸ μαρτύριο του τραβοῦσε καὶ τὴ **Σοφία**.

Περνοῦσε ὁ καιρὸς καὶ δὲ λάβαινε καμμιὰ ἀπάντηση ἡ **Σοφία**. Μὰ ξαναγύριζε στοῦ **Βαλμύρη** κάθε φορὰ πρὸς κούραση, πρὸς χλωμὴ, με τὴν ἴδια ὅμως θέληση καὶ ἐπιμονή.

Ἐνα πρωῖ, καθὼς ἀνακάτεβε τὰ χαρτιά της, βροῖκε τὸ πρῶτο γράμμα ποὺ εἶχε γράφει τοῦ **Κώστα** καὶ ποὺ δὲν τοῦ τὸ εἶχε δώσει

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

ποτέ. Πόσο γλυκό ήτανε, χαρούμενο, τὸ ἴδιο ὅπως ήτανε κι' αὐτὴ τότε, δρασερό, ἐνῶ τὰ γράμματα ποὺ ἔγραφε τόσο κιαρὸ τώρα ήτανε γεμάτα ἀγωνία καὶ πονεμένη ἀγάπη! Ἐπρόκει νὰ τοῦ τὸ στείλει, μέσα τοῦ γραφοῦ γιὰ τὸ ἀγγλικὸ καριόβι, τοῦλεγε πὼς θὰ ἔμενε ὄρες ἀρκετὲς κοιτάζοντας τὸ φῶς τοῦ Κάστερου μὲς' ἀπ' τὰ νησίαια, πὼς εἶχε διαρκῶς μαζί της τὴν εἰκόνα του, πὼς τοῦ χαιμογέλουσε, καὶ πὼς σηκώθηκε μιά στιγμή ὁ Ἄγγλος καὶ τὴ ρώτησε τί τοὺς χόριζε.

«Ἐνας ἀγαπητὸς μου φίλος», εἶχε ἀπαντήσει αὐτῇ. Τὸν συλλογιζόταν ὅλο τὸ βράδυ σκυμμένο στὴν ταράτσα. Θὰ κοίταζε τὰ φῶτα τοῦ πολεμικοῦ νὰ λαμπρίζουν μὲς' τὴ σκοτεινὴ νύχτα καὶ μὲς' τὴ θάλασσα, καὶ πόση χαρὰ θ' ἀπαιρνε τὴν ἄλλη μέρα ὅταν θ' ἀκούγε ἀπ' αὐτὴν πόσο τὸν σκεριόταν...

Ἀποφάσισε νὰ τοῦ τὸ στείλει, καὶ τὸ βράδυ, ὅταν πῆγε στὴν κἀμαρὰ της, τ' ὅβριλε σ' ἄλλο φάκελλο καὶ πρόσθεσε λίγες λέξεις.

«Στέλνω τὸ πρῶτο γράμμα ποὺ εἶχα γράψει. Εἶναι γεμάτο ἀγάπη, γεμάτο πίστη γι' αὐτὴ τὴν ἀγάπη, πρέπει νὰ τὸ διαβάσεις.»

Τὸν ἄλλη μέρα τὸ πρωῖ, πρὶν φύγει ὁ καπετὰν Δημήτρης, ἔβρεξε ἡ Σοφία σ' ὅλες τὶς βουνοπλαγιές, καὶ βρῆκε τὰ τελευταῖα κυλιόμενα ποὺ ἀνθίζαν ροδοκόκκινα, μεγάλα, μὲς' ἀπ' τὴν φυλλωμένη ρίζα.

Ἐκοψε καὶ ἄγριους μενεξέδες καὶ τ' ἄδωσε ὅλα μαζί. Ἐκρεπε ἀκόμη νὰ προσθέσει κάτι στὸ γράμμα.

«Στέλνω μαζί λίγα ἄγρια λουλούδια. Τὰ κυλιόμενα τὰ δριτωριότικα ταιριάζουνε στὸ παλιὸ γράμμα, καὶ οἱ μενεξέδες σ' αὐτὸ ποὺ γράφω τώρα. Τὰ λουλούδια δὲν ξέρουνε ἄλλη γλῶσσα ἀπ' τὴ γλῶσσα τῆς καρδιάς. Ρώτησέ τα γιὰ ὅ,τι θέλεις. Θὰ σοῦ μιλήσουν.»

Τ' ἄδωσε τοῦ καπετάνιου, λουλούδια καὶ γράμμα, καὶ ἀνέβηκε ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, νὰ εὐχηθεῖ καλὸ ταξίδι τῆς βαρκούλας ποὺ ἔπαιρνε αὐτὸ τὸ πρωῖ ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους.

Ἐκεῖ πάνου τὴ βρῆκε ἡ Γιάννα ὀλόρη, ἀφηρημένη, κρατώντας στερεωμένο τὸ βλέμμα πέρα.

Στὸ λιγνὸ πρόσωπο, τὰ μάτια ἔμεναν ὀρθάνοιχα, προσηλωμένα σ' ἓνα βιαστικὸ καὶ πῆγαινε στὴν πόλη.

Στάθηκε ἡ Γιάννα ὀρθὴ καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Γύρισε σὲ λίγο τὸ κεφάλι ἡ ξαδέσφη της καὶ τὴν κοίταξε.

Καὶ ἡ Γιάννα ἦταν ἀχνή, καὶ στὰ γαλανὰ της μάτια ἦταν ἀπλωμένη μιά μελαγχολία.

Στὸ μεσημεριώτικο φῶς, πρόσβαλαν τὰ χαρακτηριστικὰ της κουρασμένα. Ἡ Σοφία κατάλαβε γιατί, μὰ τὴ ρώτησε χαϊδεύοντάς τὴν γλυκὰ στὸν ὄμω.

— Τί εἶναι, Γιάννα;

— Ἀλλαξά κι' ἐγὼ βάρκα, τῆς ἀπάντησε σιγά.

Παρ' ὅλο ποὺ ἐπερίμενε αὐτὴ τὴν ἀπάντηση, ἡ Σοφία αἰστάνθηκε ἓνα αἰσθημα πόνου νὰ τὴν κυριεύει. «Καιμένη Γιάννα, συλλογίστηκε, πῶς, ἔφυγε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὰ γέλια, ἀπὸ τὴν ξεγνοιασιά. Θάπρεπε κι' αὐτὴ τώρα νὰ κλαίει».

Ἡ Γιάννα τὴν παρατηροῦσε καὶ τὴ ρώτησε ἀνατριχιασμένα.

— Τόσο κακὴ εἶναι ἡ ἀγάπη, τέτοια δυστυχία φέρνει, Σοφία;

Χαιμογέλασε ἐκείνη γλυκύτατα, καὶ ἀγκυλιάζοντας ἀπότομα τὸ κεφάλι τῆς ξαδέσφης της, τῆς εἶπε μουρμουριστά:

— Ὅλο χαρὰ καὶ γέλιο θάνα οἱ ἔρωτάς σου, Νάνα μου, σοῦ τὸ λέω ἐγώ. Μὴ τὸν φοβᾶσαι, ἀπλωσέ του τὰ χέρια. Αὐτὸ περιμένει γιὰ τὰ σοῦ γλυκατογαυδιᾶσει τὸ πὼς ἀγαπιοῦνται τὰ πουλιά καὶ τὰ λουλούδια καὶ οἱ παιδοῦλες.

Ψιθυριστά, γλυκὰ, τὰ λόγια τῆς Σοφίας ἔφτασαν βαθειὰ στὴν καρδιὰ τῆς Γιάννας κι' ἔδιωξαν κἀθε κακὴ σκέψη. Ὅταν σήκωσε τὸ κεφάλι της, ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὸ φιλικὸ ἀγκάλιασμα, τὰ μάτια της ἔλαμπαν γεμάτα κεποῖδηση.

Μὰ ἡ Σοφία, μ' ὅλη τὴ δυνατὴ προσοχία, δὲ μπορούσε νὰ κρατήσει τὰ δάκρυα.

— Κλαῖς, Σοφία, κλαῖς πάλι; ρώτησε ἡ Γιάννα ἀνοίγοντας μὲ ἀπορία τὰ μάτια.

Ἄργησε λίγο ν' ἀπαντήσῃ ἡ Σοφία.

— Τὸ κλάμμα εἶναι κι' αὐτὸ μιά συνήθεια, Γιάννα. Εἶναι ἀκόμη καὶ τὸ ξεχειλίσιμα τῆς ψυχῆς μας ὅταν εἶναι γεμάτη χαρὰ.

— Δέ, θέλω ἄλλο νὰ κλαῖς, Σοφία,

COUBINE

ΡΑΦΤΡΑ

Δὲν κάνει, θὰ κοκκινίσουνε τὰ μάτια σου.

Καὶ σὰ φοβισμένη ξάρνου, ρώτησε:

— Ὁχι, Γιάννα, ἐσὺ θὰ χαιρέσαι, θὰ γελάς πολὺ, πῶς πολὺ, σὰ γιὰ δύο, τὸ ἴδιο ὅπως ἐγὼ ἔκλαιγα γιὰ δύο. Πλήρωσα τὸ δικό σου φῶρο, τώρα ἐσὺ νὰ γελάς γιὰ μένα, κατάλαβες;

Καὶ ἐπειδὴ ἡ Σοφία αἰστάνθηκε ξανά τὸ κῆμα τοῦ πόνου νὰ φουσκῶνει μέσα της, τῆς εἶπε.

— Πῆγαινε, Γιάννα. Τώρα τὸ βράδυ θὰ μοῦ μιλήσεις. Γιατί θέλεις νὰ μοῦ μιλήσεις, δὲν εἶν' ἔτσι;

Καὶ στάθηκε ὀρθὴ μέσα στὰ κυπαρίσσια,

ἀκολουθώντας μὲ τὰ μάτια τὴ Γιάννα ποὺ ἔφυγε χαρούμενη, λαφριά, ὡς ποὺ χύθηκε στὰ δέντρα.

Τότε μόνο κἀθησε κάτου, μαζεύτηκε, κουλούρισε, κι' ἄφησε τὸν πόνου της νὰ ξεσπάσει ἄγριος, δριμητικός, ἀπεριόριστος.

Τ' ἀπομεινόμερο, ὁ καπετὰν-Δημήτρης ἔφερε ἓνα γράμμα καὶ λίγα τριαντάφυλλα τῆς Σοφίας.

Στὸ ὀλόασπρο χαρτί, λίγα λόγια.

«Εὐχαριστῶ γιὰ τὸ γράμμα. Πρέπει νὰ μιλήσουμε. Ἐως τότε μὴ γράφετε.»

Στόλισε ἡ Σοφία τὴν κρεβατοκάμαρά της, μὰ τὸ βράδυ ξανακἀθησε νὰ γράφει.

Κι' ἔγραφε ταχτικά, ὡς πού συναντήθηκαν ἕνα βράδυ σὲ μιὰ πρόσκληση τῆς κυρίας Βαλιμύρη. Τὴν παροτρύνει γι' ἀποκετὴ ὥρα ὁ Κώστας πρὶν τὴν πλησιάσει. Φοροῦσε κ' αὐτὸ τὸ βράδυ ἕνα τριανταφυλλί φόρεμα, ἀλλὰ δὲν ἦταν τὸ ἴδιο πού ἤξερε.

Τὸ μετὰξὶ του, γυαλιστερό καὶ βαρὺ, ἐσφιγγε ὄλο της τὸ κορμί, στενεύοντας ἀκόμη τὴ λεπτὴ μέση, κ' ἔφτανε ὡς κάτου, κρύβοντας καὶ τὰ πόδια.

Μέσ' στὸ πλούσιο φρανταχτερό ὑφασμα ἀργοσάλευε τὸ ἀδύνατο κορμί τῆς Σοφίας, καὶ στὸ ἀχνὸ πρόσωπο, τὸ ζωηρὸ γέννημα δὲν ἔριχνε κανένα ρόδισμα.

Τὴν ἔβρισκε πάλι ἀπόψε πολὺ ὥραια.

Πῆγε νὰ τὴν πλησιάσῃ στὴν ἀκρὴ τῆς βιβλιοθήκης ὅπου ἔμενε μόνη, καὶ τὴ χαιρέτησε.

— Πῶς ξέρετε καὶ τὰ γράφετε, τῆς εἶπε σὲ λίγο. Τί τρόποσ εἶν' αὐτός; Μὲ κλονίσατε μὲ κείνο σας τὸ γράμμα! Πρέπει ὅμως νὰ φύγετε. Νὰ πάτε ταξίδι, μακριά, νὰ μὴ μὲ ξαναἰδῆτε· δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ ἀνθρώπος σας, γελιάστε, μὲ παίρνετε γιὰ ἄλλον.

Ἡ Σοφία δὲν ἀπαντοῦσε.

— Πρέπει ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ μας νὰ δεῖ ξάστερα, καὶ βλέπω ἐγὼ, εἶπε ὁ Κώστας. Σᾶς λέω νὰ φύγετε, δὲν κάνει νὰ μ' ἀγαπάτε, πῶς νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω; Οὔτε μὲ ἀγαπᾶτε. Γελάτε τὸν ἑαυτὸ σας. Θυσιάζετε ὅ,τι αἰσθάνεστε σὲ ὅ,τι σᾶς ἀρέσει. Γιατί νὰ μοῦ γυρίσετε τίς πλάτες, τί σᾶς ἔκαμα; Καὶ τώρα γιατί μὲ παιδεύετε; Θέλετε νὰ κλάψω τὸ βράδυ; Ἔλατε μαθημένη νὰ κίνετε τὸν κόσμον νὰ κλαίει. Ποιὸς ξέρει πόσους ἐβρίσατε, καὶ τώρα θὰ βρῶτε ἕμένα, τὸ ξέρω, τὸ περιμένω. Μόλις σᾶς πῶ πῶς σᾶς ἀγαπᾶω, θὰ μὲ βρῶτε καὶ θὰ μοῦ γυρίσετε τίς πλάτες. Ἀφίστε με ἐκτελούς, μὴ μὲ βιασνίζετε.

Ἡ Σοφία δὲ μιλοῦσε. Τί νὰ πεῖ; Δὲν ἐβρίσκει τίποτε. Κι' ὁ Κώστας ἐξακολούθησε:

— Ποιὸς μιλεῖ γι' ἀγάπη; Ὑσεῖς; καὶ πικρογέλασε. Ἐνὶ μόνον μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς. Τώρα μοῦ τὴν μεταστρέψατε. Τί ἄλλο θέλετε; Ἔλατε νικητριά καὶ τὸ ξέρετε. Τί θέλετε; Νὰ γονατίσω καὶ νὰ τὸ φωνάξω σὲ ὄλους; Ἀφίστε με, θὰ σᾶς βρῶ καὶ δὲ θέλω. Ὅπου ἄλλη νὰ εἶχε φερθεῖ ἔτσι, δὲ θὰ τὴν χαιρέ-

τοῦσα πιά. Ἀλλὰ ἔσεῖς; Τί νὰ τὴν κάμω αὐτὴ τὴν ἀγάπη πού μὲ σκλαβώνει. Μὴ μιλήσετε πιά· φύγετε ἀπὸ κοντά μου, σωπάστε, εἶμαι ἕνας κακός. Ὁ θυμὸς μὲ παροτρύνει, μπορεῖ νὰ σᾶς δείρω, καὶ δὲ θέλω, θᾶμαι δυστυχισμένος ἔπειτα. Γιατί νὰ μοῦ γυρίσετε τίς πλάτες; Τί σᾶς ἔκαμα;

Ἡ Σοφία πού ἔμενε ἀκουμπισμένη στὴ βιβλιοθήκη, ἀνασηκώθηκε λίγο, καὶ τοῦ φώναξε:

— Σᾶς λείπει ἡ πίστη, ἡ πίστη στὴν ἀγάπη!

— Τὴν εἶχα, ἐσὺ μοῦ τὴν κατὰστρεψες. Μὰ γιατί;

Συντριμμένοι καὶ οἱ δυὸ, σὴναιναν.

Ὁ Κώστας δὲν ἔκουσε πιά τὴν ταραχὴ του. Ἄφηνε τὴ Σοφία νὰ καταλάβει πόσο ἦταν κλονισμένος, μὰ καὶ πόσο ἀκόμη τὸν τάραιζε ἡ ζήλεια.

— Χορεύετε; τὴ ρώτησε μεμιάς.

Ἡ Σοφία δέχτηκε χωρὶς νὰ πεῖ ἕνα λόγο, δίχως ἕνα χαμόγελο.

— Χορεύαυτε καλὰ οἱ Ἄγγλοι ἀξιωματικοί; τὴ ρώτησε.

Καὶ σὴν μετανωμένοι, πρόσθεσε γλήγορα:

— Μὰ τώρα φύγατε, δὲν τοὺς φοβόμαστε πιά.

Τὰ λόγια του κλήγωσαν βαθειὰ τὴ Σοφία, δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατηθεῖ, καὶ τινάχτηκε σύγκορμη.

— Εἶμαι ἕνας ἐλεεινὸς νὰ σᾶς κίνω νὰ ὑποφέρετε, τῆς εἶπε σιγὰ ὁ Κώστας.

Ὅταν τέλειωσε ὁ χορὸς, γύρισαν πάλι μαζί στὸ γραφεῖο, στὴν ἴδια θέση.

Ἐκεῖνος στερέωσε τὸ βλέμμα του στὸ δικό της. Διαμῆς τοῦ γεννήθηκε μιὰ τρελλὴ ἐπιθυμία, νὰ τὴν κάμει νὰ πονέσει, νὰ τῆς δώρῃ πίσω ὅσες πίκρες πῆρε ἀπ' αὐτὴν.

Ἐνα ἑλαφρὸ χαμόγελο ἀπλώθηκε στὸ στόμα του, μιὰ λεπτὴ εἰρωνεία τοῦ φώτισε τὰ μίτια, κ' ἔμεινε ἀμίλητος, ἀκούνητος ἐμπρός της, κοιτάζοντάς τὴν, ἕτοιμος νὰ τῆς περᾶξαι κάποιον πικρὸ λόγο.

Μὰ ἡ Σοφία, ἀκουμπισμένη στὸν τοῖχο, συντριμμένη ἀπ' ὅλες ἐκεῖνες τίς κουβέντες του, αἰσθανόταν νὰ παραλύει ὄλο της τὸ σῶμα.

Δὲν ἔλεγε τίποτα.

— Ἀπόψε εἶστε πολὺ επικίνδυνη, πολὺ ὥραια, τῆς εἶπε ἀπότομα.

Γύρισε μόνον καὶ τὸν κοίταξε γιὰ πολ-

λὴ ὥρα, μ' ἕνα γλυκὸ πικραμένο βλέμμα.

Στὸ νοῦ της περνοῦσαν γλήγορες οἱ σκέψεις. Πήγαιναν χαμένα ὅσα ἔκαμε ὡς τώρα. Ὁ ἀτσαλένιος ἐκεῖνος ἀνθρώπος δὲ λόγιζε, μποροῦσε μόνον νὰ σπάσει, κ' αὐτὸ δὲν τῷ θελε ἡ Σοφία.

— Θέλετε νὰ σᾶς ἀπαγγείλω ἕνα ποίημα; τὴ ρώτησε. Καὶ δίχως νὰ περιμένει ἀπάντηση τῆς εἶπε τὸ ποίημά της: ἐκεῖνο ποῦχε γράψαι στὸ Ἑρρονῆσι, κείνο τὸ βράδυ πού πρωτοσυναντήθηκαν.

Τὸ χαμόγελο εἶχε χαθεῖ ἀπὸ τὰ χεῖλη του καὶ στὰ μίτια εἶχε σβύσει ἡ εἰρωνεία. Δὲν ἀπόμεινε παρὰ μιὰ μελαγχολία.

— Θέλετε καὶ μεῖς νὰ φύγουμε, σὴν αὐτοὺς τοῦ τραγουδιοῦ;

Αὐτὴ σηκώθηκε καὶ τὸν πλησίασε.

— Φεύγουμε, ἀπάντησε μόνον.

Ὁ Κώστας χιμογέλασε καὶ θέλησε ν' ἀστείεντεῖ.

— Καὶ οἱ καβαλιέροι σας; Τί θὰ κάμετε χωρὶς τοὺς καβαλιέρους σας;

Προσπάθησε νὰ χιμογελάσει κ' ἡ Σοφία, μὰ δὲ μπόρεσε. Ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴν πονεμένη ψυχὴ τὰ πικρὰ δάκρυα καὶ ἄρχισαν νὰ λάμπουνε στὰ καστανὰ μίτια.

Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο φαινόταν ὁ οὐρανὸς καὶ τὸ νέο φεγγάρι.

— Πᾶμε, τῆς εἶπε, νὰ δοῦμε τὴν ἀσημένια γόντολα τοῦ οὐρανοῦ.

Καὶ τὴν πῆρε στὸν κῆπο νὰ τῆς δείξει τὴ σελήνη.

Γύρισαν ὄλο τὸν κῆπο πλάι-πλάι, ὡς πού στάθηκαν κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο πεῦκο.

— Κουράστηκα, εἶπε ἡ Σοφία καὶ κάθησε κάτω. Ἦσαν τόσο πονεμένη, τόσο ἐλεεινὴ, πού δὲ μποροῦσε νὰ σκεφθεῖ τίποτ' ἄλλο.

Ὁ Κώστας ἔμεινε ὀρθὸς στὴν ἴδια θέση, καὶ τώρα πού τὸ τριανταφυλλί φόρεμα δὲν ἔχυνε πιά τὸ θαμπὸ του χρωμασίμου, αἰσθάνθηκε μόνον τὸ σκοτάδι. Καὶ στὴν πονεμένη του καρδιὰ γεννήθηκε ἡ ἐντύπωση πῶς ἦταν μικρός, ἀδύνατος, ἀπαρητημένος.

Στὶς ἑσρὲς μακροστενες βελόνες τοῦ πεύκου, κάτου, ἔβλεπε μαζεμένο τὸ γυαλιστερό φόρεμα, καὶ σιγὰ-σιγὰ τὸ χρωμασίμου γλύκαινε, ὡς πού γίνηκε ὅμοιο μὲ κείνο πού ἔβλεπε κάθε βράδυ στὸν ὕπνο του.

Μέσα στὴ νύχτα, πού ἄπλωνε στοὺς

κάμους καὶ στὶς θάλασσες, μυστικά, τὰ δειρά της, ξάνοιξαν ἕνα-ἕνα τὰ νυχτολούλουδα.

Σιγὰ, ἔσφιξε ἡ καρδιὰ τοῦ Κώστα, τὴ φώτισε ξινὰ τὸ αἰθέριο φῶς τοῦ τριανταφυλένιου μεταξιοῦ, τὴ ζέστανε, κ' ἔφερε στὰ χεῖλη τὰ ἐρωτικά λόγια πού περιμέναν τόσο καιρὸ νὰ εἰπωθοῦν.

Καὶ τὸ πρωῖ, ὅταν ἀνέτειλε ὁ ἥλιος καὶ χύθηκε ἀπὸ τὸ διάπλατο παράθυρο στὴν κάμαρα τῆς Σοφίας, τὴ βρῆκε κοιμισμένη, πλανεμένη ἀπὸ τὰ ὄνειρα πού ἔφεραν μιὰ ἀόριστη χαρὰ στὸ ἀχνούλιό πρόσωπο.

Τὸ μεσημέρι, ὅπως ἀνέβαιναν καὶ οἱ δυὸ, ἡ Σοφία καὶ ἡ Γιάννα, τὸ μονοπάτι τῆς ράχης, σκόρπιζαν μέσ' τὰ κισσάρια τὸ γλυκὸ χαμόγελο τῆς νιότης, ὅταν εἶναι εὐτυχισμένη.

Κουβενταίζοντας, ἀνέβηκαν στὴν κορφὴ, κάθησαν στὴν ἴδια πάντα θέση, κάτου ἀπὸ ἕνα μεγάλο κισσάρια, καὶ θυμήθηκαν καὶ οἱ δυὸ τίς χτεσινὲς κουβέντες τους.

— Θυμᾶσαι χτές, Σοφία, πρωτομίλησε ἡ Γιάννα, τὸν πόνο σου; Μὰ σήμερα εἶμαι εὐτυχισμένη.

Τῆς χιμογέλασε ἡ ξαδέσφη της καὶ ἀναστέναξε.

— Σὲ λύπησα, Σοφία, ξαναθυμόντας σου τὰ χτεσινὰ σου δάκρυα; τὴ ρώτησε ἀνήσυχη.

— Ὁχι, Γιάννα, καθόλου. Μ' αὐτὰ τὰ δάκρυα κέρδισα τὴν εὐτυχία μου. Τὸν ἀγαπᾶω, δὲ θέλω νὰ τὸν ξεχάσω...

Καὶ κοιτάζοντάς τὴν, ἀναστέναξε πάλι. Ἦρθε σιμὰ της ἡ Γιάννα καὶ τῆς χαιδέψατε τὰ μαλλιά.

— Ὁχι, Σοφία, μὴν ἀναστενάζεις πιά. Δὲ μπορῶ, νᾶξερὲς πόσον καιρὸ θέλω νὰ σοῦ τὸ πῶ, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσα. Αὐτοὶ οἱ στεναγμοὶ σου μοῦ κίνουν πολὺ πόνο. Τώρα νὰ γελᾶς μόνον.

— Ἄκουσε, Γιάννα. Μιὰ εὐτυχία, ὅσο μεγάλη καὶ νᾶναι, δὲ μπορεῖ νὰ σβύσει μεμιάς τὸ διάβα τοῦ πόνου. Δὲ μπορεῖ νὰ σοῦ ξανακαινοποργώσῃ τὴν καρδιὰ. Μ' αὐτὰ τὰ ἔχνη πού ἄφισε ὁ πόνος, μένει κ' ὁ στεναγμὸς. Θ' ἀναστενάζω ἀκόμη γιὰ καιρὸ, ἐσένα ὅμως νὰ μὴ σὲ στενοχωράει. Θέλω, τώρα, Γιάννα, νὰ μοῦ μιλήσεις γι'

αὐτὸν ποῦ ἀγαπᾷς. Ἐκεῖνος οὐ ἀγαπᾷε πολλή, πόση πολλή; Πῶς σ' ἀγαπᾷε;

Ἦσανε τόσο ἀπότομες αὐτὲς οἱ ἐρωτήσεις, ποῦ αἰσίσταν τὴ Γιάννα.

— Ναι, μ' ἀγαπᾷε, καὶ τὸν ἀγαπᾷω κι' ἐγώ. Ἀλλά, Σοφία, δὲ μοιάζει ἡ ἀγάπη μας μὲ τὴ δική σας. Εἶναι λαφυρῆ, γεμάτη γέλια καὶ χωρῆ, δὲ μᾶς ισιάζει, δὲν κλαίμε. Κι' αἰσάλαβες; Θυμᾶσαι τὴν ἐκδρομὴ ποῦ κίμαμε τὸν περυσμένο μῆνα στὰ ἐρείπια τοῦ κισιέλου; Θυμᾶσαι τὴ φουρτούνα ποῦ ἔπιασε τὸ μεσημέρι; Ἐγὼ εἶχα πάει μὲ τοὺς δυὸ Βαλιμύρηδες, τὸ γιὸ τοῦ κυρίου Γιώργου καὶ τὸν ἀνεψιὸ του τὸν Πέτρο, ψηλά, νὰ ξεριζώσουμε βράχια, ποῦ ἦθελα νὰ τὰ φέρω νὰ τὰ φρεσκίω στὸν Κόλπο.

Ὅταν ἄρχισε ἡ βροχὴ, ὁ Γιάννης θέλησε νὰ γυρίσουμε, μὰ ἐγὼ εἶχα βρεῖ ἄγρια κρινάκια καὶ ἄρχισα νὰ μαζεύω. Πεισιμάτωσε κείνος καὶ ἀργαῖσαι, τὸν φρόβιζαν λίγο καὶ οἱ ἀστριπές, κι' ἔβρυγε γιὰ νὰ ῥθει νὰ αἰς ἀνταμώσει.

Ἐμεινα μόνη μὲ τὸν Πέτρο. Πρωτοῦ ἄρχισαι ἀκόμη δυνατὴ ἡ βροχὴ, καταφέραμε νὰ φτιάσουμε στὸ θολωτὸ δωμάτιο τοῦ Καστέλου, ἀπὸ τὸ πῶσο μέρος, ἀνεβιβνοντας ἀπὸ τὸ βράχο, καὶ σταθίραμε κεί, προσφυλαγμένοι ἀπὸ τὴ βροχὴ.

Οἱ βροντὲς βούιζαν φοβερά στὸ ἔρημο

γρομμισμένο καλάει, καὶ οἱ ἀστριπές ἀνιτρούζιζαν τὸν οὐρανό.

Ἦ φουρτούνα ὅμως ποῦ ἦσανε τόσο σιμαί μας, δὲν μᾶς ἔφερα κανένα φόβο. Ἐγὼ εἶχα πλησιώσει σ' ἓνα βόλτο γιὰ νὰ ἰδῶ τὴν κακοκαιριά. Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ, μὲ μιά δυνατὴ βροντὴ, σείστηκε ἓνας τοῖχος κι' ἔπεσαν λίγα χόματα.

Μὲ κοίταξε φοβισμένα ὁ Πέτρος καὶ μὲ τριβήξε σιμαί του.

Οἱ βροντὲς βούιζαν συνεχῶς καὶ ὁ ἄερας, καὶ εἶχε σηκωθεί μεμιάς, ἄρχισε νὰ ρίχνει τὴ βροχὴ ἀπὸ εἰσνηχτὰ βόλτα.

Τότε μοῦ μίλησε ὁ Πέτρος. Δὲν κατάλαβα τὰ λόγια του, τόση ἦταν ἡ συγκίνησή μου. Ἀλλὰ μιλοῦσαν ὅλα γιὰ ἀγάπη. Μ' ἀγαποῦσε τόσο καὶ δὲν τὸ εἶχε καταλάβει, ἐνόμιζε πῶς ἦταν μιὰ φιλία... Τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμὴ μόνο, μούλεγε, αἰστανθήκε πῶς ἦταν ἐρωτίας αὐτὸ τὸ αἰσθημῆ του...

— Πέρασε ἓνας μῆνας, Γιάννα, δέκαψε ἡ Σοφία, καὶ τὸν ἀγαπᾷς κάθε μέρα περισσότερο;

— Δὲν ξέρω, μὰ πάντα τὸν ἀγαποῦσαι, κι' αὐτὸς ἐμένα. Εἶμαι τόσο εὐτυχισμένη, καὶ μούκανε τόσο πόνο νὰ σὲ βλέπω πικραμένη!

Κοιτάζεσαν τὰ δυὸ κορίτσια. Τὰ μάτια τῆς Σοφίας κίτρι ἐκρυσθαι, ποῦ δὲ μπόρεσε νὰ τὸ καταλάβει ἡ Γιάννα.

(Ἀκολουθεῖ)

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΑΝΑΠΟΛΗΣΗ

Εἶν' ἀπαλὸς ὁ πόνος μου, λεπτὸς, παρθενικὸς
καὶ θέλω ἀπλᾶ καὶ γαληνὰ νὰ τὸν ἀναπολήσω
σὰν ποῦ ἀναβλύζει μέσα μου δειλὸς κι' εὐγενειὸς
μ' ἓνα σεμνὸ πιρῆπνο νὰ τόγε τραγουδήσω...

Σὰν κ' ἀνιδεύει ἀνάλαφρα τ' ἀγέρι τὸ κλαδί,
κι' ὄπως χαϊδεύει τῶν ἀνθῶν τὸ βελουδένιο χνούδι,
κι' ὡς μέσ' ἀπὸ καλύμνη φλογέρα κελαιδεῖ,
κάποια ἀρωστιάριχη ψυχὴ, πιθυῖαρο τραγοῦδι...

ΔΗΜΟΣ ΚΛΕΙΔΑΣ

Τὸ Δεμαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΓΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ Πύργος τῆς Πλακεντίας

Ὅλα τὰ ἐρείπια ἔχουν μιὰ ψυχὴ. Ὅταν δὲν εἶναι ἡ προσωπικὴ ψυχὴ ἐκείνων ποῦ ἄλλοτε τὰ κατοίκησαν, εἶναι ἡ μεγάλη ψυχὴ τῆς ἐποχῆς τους. Μυστηριώδη, σκυθρωπὰ ἢ ἀπαλὰ μελαγχολικά, ἀνακαλοῦν γεγονότα καὶ μορφὲς ποῦ δὲν ὑπάρχουν πιά, κι' ἐξικαλοῦντο, μέσα στὴ σιωπὴ τοῦ καιροῦ, νὰ συνεχίζον τὴ ζωὴ τῶν νεκρῶν ὅπως τὸ «διπλοῦν» των ποῦ πιστεῦαν οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτου.

Ἐπάρχει ὡστόσο στίς ὑπάρξεις τῆς Πεντέλης ἓνα λευκὸ ἐρείπιο, ἓνα ἀρχονατὸ μὲ δυὸ τετραγωνικοὺς ἀκροναοὺς πύργους καὶ μιὰ ζώνη κορυφῶν ἀψίδων στὴν πρόσοψή του, ποῦ ἔχει κίτρι τὸ παράδοξο καὶ τὸ ἀκατανόητο σὰ μιὰ ἱερογλυφικὴ ἐπιγραφή. Εἶναι ὁ πύργος τῆς δουκίσσης τῆς Πλακεντίας.

Μέσα στὴ μεγάλη μοναξιά τοῦ βουναῦ καὶ τῶν πεύκων ποῦ τὸν πνέγουν, καὶ κίτριο ἀπὸ τὸ βαθυγάλανο αἰετικὸν οὐρανό, ὁ πύργος αὐτὸς μὲς ξένης γυναικας καὶ μᾶς ἀρχιτεκτονικῆς ξενικῆς, μοιάζει μὲ τὰ ξερὰ καὶ ἀορμα πιά ἐρείπια λουλουδία ποῦ μᾶς συμβαίνει νὰ βροῦμε ἀνάμεσα στίς σελίδες ἐνὸς καλιοῦ δανεισμένου βιβλίου καὶ ποῦ, γιὰ μᾶς, δὲν ἀντιπροσωπεῖται ἀπολύτως τίποτα. Ξέρουμε ὅτι ὁ πύργος αὐτός, ὁ χαμένος μέσα στὴν ἐρημιὰ τῆς Πεντέλης, ἀνῆκε σὲ μιὰ γυναῖκα πλούσια καὶ παράδοξη, — σὲ μιὰν ἀπὸ τίς νομαδικὰς κι' ἀνήσυχες ἐκεῖνες γυναῖκες τοῦ δέκατου ἑντατοῦ αἰῶνα ποῦ ἔφεραν τίς κοινωνίαις καὶ πῆγαιναν, σὰ νᾶταν ἀδερφὲς τοῦ Τσαίλδ Χάρολδ, πρὸς τίς χῶρες τοῦ φωτός, τῆς ποίησης καὶ τῆς πρωτόγονης ζωῆς σ' ἀναζήτησι ποιὸς ξέρει τί περιπέτειαι κατάκτησης καὶ ἀπόλαυσης! Τὸ ξέρουμε, — κι' ὅμως ὁ μεγάλος λευκὸς πύργος τῆς εἶναι ἐντελῶς ἄδειος ἀπὸ κάθε τι τὸ προσωπικὸ καὶ τὸ οἰκείο τῆς, ἄδειος ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς. Κίτριο ἀπ' τὸ μεγάλο ἑλληνικὸ φῶς, δὲ μᾶς λέει τίποτα περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι θὰ μᾶς ἔλεγε ἓνας λευκὸς σκελετὸς ποῦ θὰ συναντούσαμε μέσα σὲ μιὰν ἐρημο...

Μάταια τὸ βλέμμα μας σκυλώνεται στοχαστικὸ στὸν πύργο — ἀναμένοντας μιὰ ἐμφάνισι. Μάταια τεντώνουμε τ' αὐτί μας — μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀκούσουμε τὸν ψιθυρὸ μᾶς μυστηριώδους καὶ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο φωνῆς. Δὲ βλέπουμε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὰ γελοῖα ὀνόματα ποῦ ἔγραφαν κατὰ καιροὺς οἱ ἀπισκέπτες στοὺς τοί-

χους, ζητώντας μιὰν εὐκολὴ καὶ φτηνὴ ἀθανασία. Καὶ δὲν ἀνοῦμε παρὰ τὸν ἀχὸ τοῦ ἐρημικοῦ ἀέρου ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πυκνὰ φύλλα τῶν πεύκων, — ἓναν ἀχὸ βλαβῆ, αἰῶνιο κι' ἀδιάφορο σὰν τὰ ῥόχθα τῆς θάλασσας...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ τὰ «μεγάλια προβλήματα»

Οἱ γιορτὲς τῆς Σαβῆτος, ἔν' ἀπόροπτο κάποιος ἀλλὰ ὅρατο «φιλολογικὸ μνημόσυνο», ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ γυριστοῦν πολλὰ γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Ὁ μεγάλος διηγηματογράφος ἔγινε ἀκόμα μιὰ φορά ὁ ἀνθρώπος τῆς ἡμέρας. Ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ γιὰ τὸ ἔργο του, κι' ἄλλοι, πρεσβύτεροι ἢ νεότεροι, τὰ ἤξεραν καλά καὶ τὰ δυὸ. Γιατὶ ὁ Παπαδιαμάντης δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ξεχασμένους, τοὺς πεθαμένους. Διαβάξεται, ἀρα ὑπάρχει, ἔη τὸ ἔργο του ἔχει περάσει κίττα στὴν τρίτη γενεά. Καὶ πολλὰς ἀκόμη θὰ τὸ γνωρίσουν καὶ θὰ τὸ χαροῦν. Εἶν' ἓνα ἔργο ἀθάνατο. Καὶ τὴν ἀθανασία του τὴ χροιά στὴ δημιουργικὴ δύναμι τοῦ συγγραφέα ποῦ κλάττει ἀνθρώπους ζωντανούς, δημιουργεῖ ἀπρόσφορα καὶ μετὰδίδει διάθεσι. Ὅταν ὑπάρχει αὐτὴ ἡ δύναμι, τὰ ἐλαττώματα στὴ σόνδεσι, στὸ ὕψος, στὴ γλώσσα, εἶναι τόσο ἀσήμαντα ὅσο κι' οἱ κηλίδες γιὰ τὸν ἥλιο. Εἶναι νὰ γελᾷ κανεὶς μὲ μερικὸς κριτικούς, ποῦ τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ, μαζὶ μὲ τὴν ἑλλειψη τάχα «κοινωνικοῦ περιεχομένου», τὰ θεωροῦν τόσο σπουδαία, ὥστε νὰ γνῶνιθῆναι κάθε σχεδὸν ἄξια στὸν Παπαδιαμάντη. Ἐνας ἀπλὸς ἡθογράφος, σὰς λένε, ἀμορφος, ἀκατασκευάστος, ἀγλωσσος, μὲ στενὸν ὄριζοντα, μὲ περιορισμένες ιδέαι, ξένος πρὸς τὴν πνευματικὴ κίνησι καὶ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας.

Ἄχ, αὐτὰ τὰ «μεγάλια προβλήματα»! Πόσους κριτικούς ἔχουν πάρει στὸ λαϊκὸ τους! Τὰ ζητοῦν παντοῦ, κι' ὅπου δὲν τὰ βρίσκουν, γράφουν σιωρῶ. Μονόπλευροι, ἀποκλειστικοί, δὲν μποροῦν νὰ ἰδοῦν τίποτα, οἷθε νὰ ἐννοήσουν τὴν ἔξω ἀπ' αὐτὰ. Ἔτσι καὶ τὸν Παπαδιαμάντη τὸν ὀνομάζουν περιφρονητικὰ ἀπλὸ ἡθογράφου, ἐνῶ εἶναι ἓνας μεγάλος ψυχογράφος καὶ δημιουργός. Βρίσκουν στενὸ τὸν ὄριζόντά του, ἐνῶ τὸ ἔργο του, αὐτὸ τὸ σκιαθιτικό, εἶναι κόσμος ὁλόκληρος καὶ φωνάζουν πῶς δὲν ὑπάρχουν «ιδέαι», ἐκεῖ ποῦ δὲν ἔπρεπε νὰ βλέπουν παρὰ τὴν ιδέα τῆς τέχνης, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὁμορφιά. Γι' αὐτούς, ὁ Παπαδιαμάντης καταντᾷ ἓνας μέτριος διηγηματογράφος — «ἀφηγητής»

μάλιστα — καλὸς τὸ πολὺ — πολὺ γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἐνῶ ὁ ἀληθινὸς συγγραφεὺς — αὐτὸ τὸ ξεχνοῦν ὀλωσδιόλου — μπαρεὶ βέβαια νὰ κρίνεται σχετικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ του, εἶναι ὅμως καλὸς γιὰ κάθε ἐποχὴ.

Δὲν θέλω νὰ πῶ πῶς ἡ διηγηματογραφία μας δὲν πρόδρασε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Ἡ τέχνη δὲν εἶναι μόνον φῶρμες, ιδέες καὶ κοινωνικὰ προβλήματα — εἶναι κάτι ἄλλο. Αὐτὸ τὸ ἄλλο εἶναι τὸ σπουδαιότερο. Κι' ἡ ποιήση πρόδρασε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀμήρου, δὲν φάνηκε ὅμως ποτὲ μεγαλύτερος ποιητὴς ἀπὸ τὸν Ὀμηρο. Οὔτε μεγαλύτερος δραματικός ἀπὸ τὸν Σαίξπηρ, πού ὡστόσο οἱ φῶρμες κι' οἱ ιδέες τοῦ Ἰψεν τοῦ ἦταν ἀγνωστές, γιὰ τὴν ἀδύνατο νᾶταν γνωστές στὴν ἐποχὴ του. Ἄν τηρηθῶν τώρα οἱ ἀποστάσεις, θὰ βρεθῆ πῶς τὴν ἴδια ἀναλογία πού ἔχει ὁ Ἰψεν πρὸς τὸν Σαίξπηρ ἔχουν καὶ οἱ κατοπινὸι νεοῦλλητες διηγηματογράφοι πρὸς τὸν Παπαδιαμάντη. Κανένας τους δὲν εἶναι πῶς μὲγάλος δημοσιογράφος ἀπ' αὐτόν. Ἀδιάφορο ἂν προσπάθισαν καὶ προσπαθοῦν νὰ συγγράψουν περισσότερο τὸ διήγημά τους. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι πρόοδος οὐσιαστική. Εἶναι μόνον... φιλολογία. Ὅπως εἶναι κι' ἡ περιτέχνηση τοῦ ἴψεν, ἡ τελειοποίηση τῆς φῶρμας κι' ἡ ἐξομάλυνση τῆς γλώσσας, φιλολογία, φιλοσοφία, κοινωνιολογία, γλωσσολογία, ὅ,τι θέλετε — ἀλλ' ὄχι Τέχνη, ὄχι δημιουργία. Τότε μόνον θάλεγα πῶς ἡ νεοελληνικὴ διηγηματογραφία πρόδρασε κι' οὐσιαστικά, ἂν εἶχε γεννηθῆ ἕνας διηγηματογράφος πῶς δημιουργὸς ἀπὸ τὸν συγγραφέα τῆς «Φόνισσας». Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; Δὲν τὸν βλέπω. Μὰ καὶ νὰ ὑπάρξῃ, καὶ νὰ ὑπάρξῃ, αὐτὸ δὲ θὰ πῆ πῶς ὁ Παπαδιαμάντης ἔσβησε ἢ θὰ ἀβήσῃ. Μόνον οἱ ψεύτικοι συγγραφεῖς σβήνουν. Οἱ ἀληθινοὶ μένουν στὴ θέση τους — σ' ὅποιονδήποτε θέση — αἰώνια. Κι' ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὁ Σκιαθίτης, σιάνθηκε ἕνας ἀληθινός.

Γρ. Ξ.

Ἡ νέα «Φωτεινὴ Σάντρα»

Ὁ θεατρικὸς κριτικὸς τῆς «Νέας Ἑστίας» ἀπουσιάζει, καὶ ὁ ἀντικαταστάτης του δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ γράψῃ γιὰ ἔργο δικό του. Τὸ μόνον πού τοῦ ἐπιτρέπεται εἶναι νὰ σημειώσῃ ἐδῶ χρονολογικὰ τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ συγκινητικὴ παράσταση πού δόθηκε στὸ «Θέατρο Ἀλίκης» τὴν Τετάρτη 20 Σεπτεμβρίου, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τὸν θίασο πού θέλησε νὰ γιορτάσῃ τὰ 25 χρόνια τῆς «Φωτεινῆς Σάντρα», δίνοντας τὸ ἔργο ὡς τιμητικὴ τῆς κοσμηγάπητης πρωταγωνίστριας, καὶ τὸν κ. Θ. Συναδινό, πού σὰ συνάδελφος καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Συγγραφέων, εἶπε τόσο καλὰ λόγια πρὶν ἀνοίξῃ ἢ ἀυλαίᾳ, καὶ τὴν κυρία Γεωργία Ἀρπελά Τερέντιο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδείου, πού εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ παγγεῖλι στὴν ἀρχὴ τὸ ποίημα τοῦ Προβελέγγιου.

Ἐπίσης χρονολογικὰ μπαρεὶ νὰ σημειωθῆ ἐδῶ πῶς ἡ ἐπανάληψη τοῦ ἔργου, ἕστερ' ἀπὸ 25

χρόνια, εἶχε τὴν ἴδια ἐπιτυχία πού εἶχε καὶ στὴν ἀξέχαστη πρώτη του μὲ τὴν Κυβέλη. Ὁ κόσμος πού πλημμύρισε τὸ Θέατρο Ἀλίκης ἐκείνη τὴ βραδιά, διασκέδασε, συγκινήθηκε, ἐνθουσιάστηκε καὶ καταχειροκρότησε καὶ ἠθοποιούς καὶ συγγραφέα. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ περισσότερα καὶ τὰ ἐνθουσιωδέστερα χειροκροτήματα ἦσαν γιὰ τὴν πρωταγωνίστρια, κι' ὄχι γιὰ τὴν τιμητικὴ τῆς, ἀλλὰ γιὰ τὴν εἰσαγωγή τὸ δύσκολο ρόλο τῆς

Ἡ ΑΛΙΚΗ ΩΣ ΦΩΤΕΙΝΗ ΣΑΝΤΡΗ

(Σκίτσο τοῦ κ. Βιτωρόρη)

Φωτεινῆς μὲ τὸν πῶς ἰκανοποιητικὸ τρόπο. Ὅσοι εἶδαν ἢ ἐδιάβασαν τὸ ἔργο, ξέρουν ὅτι ὁ ρόλος αὐτὸς ἀπαιτεῖ καὶ χάρι, ἀλλὰ καὶ δραματικὴ δύναμη. Ἡ τρίτη πράξη, καὶ προπάντων ὁ «κλαυσιγέλως» τῆς τελευταίας σκηνῆς, εἶναι κάτι πού θὰ τρώμαζε καὶ τὴν πῶς ἐμπειρῆ ἠθοποιὸς. Ἡ Ἀλίκη λοιπόν, κατὰ γενικὴ ὁμολογία, τὰ ἔβγαλε πέρα θαυμάσια. Καὶ τὴ χάρι πού χροιαζόταν εἶχε, καὶ τὴ δραματικὴ

δύναμη. Κι' ὁ «κλαυσιγέλως» τῆς ἦταν ὑπέροχος. Δὲν κοβόταν ἀπότομα, δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὸ γέλιο στὸ κλάμμα ἢ ἀπὸ τὸ κλάμμα στὸ γέλιο ξαφνικά. Γέλοῦσε κι' ἔκλαιγε μαζί. Κι' ἦσαν στιγμές — μεγάλες ἀληθινὰ στιγμές — πού δὲν ἤξερες ἂν γελᾷ ἢ ἂν κλαίῃ.

Ἡ Κυβέλη, ὡς τὴν ἐποχὴ πού παρουσιάστηκε ὡς Φωτεινῆ, δὲν εἶχε δεῖξῃ σὲ τόσο βαθμὸ ὅστε τὴ χάρι τῆς οὔτε τὴ δύναμή τῆς. Ἡ Φωτεινὴ τὴν ὑψωσε, τὴν ἐδόξασε καὶ τὴν καθιέρωσε ὀριστικά. Μποροῦμε νὰ ποῦμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴν Ἀλίκη. Μὲ τὴ Φωτεινῆ ἔδωσε τὸ μέτρο τῆς δύναμῆς τῆς. Κι' ὁ καταγοητευμένος κόσμος εἶδε σ' αὐτὴν, καθαρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, τὴν ἀξία διάδοχο τῆς μεγάλης μητέρας τῆς. Αὐτὸ θὰ τὸ εἶδε, χωρὶς ἄλλο, κι' ἡ ἴδια ἢ Κυβέλη, πού μὲ τόσο μητρικὸ χαμό καὶ μὲ τὴ συγκίνηση παρακολούθησε ἀπὸ τὴν πλατεῖα τὴν παράσταση.

Ἀλλὰ κι' ὁ Μουσοῦρης ὡς ἄγγελος εἶχε μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία. Μᾶς θυμισε μερικὸς παλιὸς του ρόλος, πού μᾶς εἶχαν δώσει μεγάλες ἐλπίδες, κι' εἶδαμε μὲ χαρὰ ὅλες αὐτὲς τὲς ἐλπίδες πραγματοποιημένες. Φυσικά, ὁ ρόλος τοῦ ἄγγελου δὲν εἶναι τίποτα σπουδαῖο. Ἀλλὰ ἠθοποιὸς πού τὸν παίζει τόσο τέλεια, δείχνει ὅτι εἶναι πῶς ἰκανὸς γιὰ ὅλα. Οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ ἔπαιζαν καλὰ ὅπως πάντα. Μὰ ἡ κ. Ἄννα Χριστοφορίδου, ὡς Γιοῦλια Βροκίνη, δὲν ἔπαιζε μόνον καλὰ, παρὰ καὶ στόλισε τὸ σύνολο μὲ τὴν ἀληθινὰ ὥραία τῆς ἐμφάνιση. Ἦναι καλὴ ἐντύπωση δυνατότητα καὶ τὸ πολὺ καλαισθητὸ σκηνακὸ τοῦ κ. Μ. Ἀγγελοπούλου.

Γιὰ νὰ ἐμφανισθῆ σὰ σημερινό, τὸ ἔργο ξαναγράφτηκε ἀπ' τὴν ἀρχή. Τὸ ἀρχικὸ του ἦμος σχέδιο ἔμεινε τὸ ἴδιο, ὅπως ἢ ἴδια ἔμεινε κι' ἡ ψυχὴ του. Χάρις πρῶτα-πρῶτα στὴν Ἀλίκη, πού μπόρεσε νὰ κάμῃ δική τῆς αὐτὴ τὴν ψυχὴ — γιὰ τὸ ἔργο, ἂν ἔχη κάποια ἀξία, εἶναι γιὰ τὴν ψυχογραφία τῆς Φωτεινῆς — εἶχε αὐτὴ τὴ μεγάλη ἐπιτυχία πού εἶναι σὰ μιὰ ἀνανέωση τῆς παλιᾶς. Οἱ παραστάσεις ἐξακολουθοῦν καὶ θὰ ἐξακολουθήσουν στὸ ὑπαίθριο θέατρο ἕσο τὸ ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς.

Γρ. Ξ.

Στὴν Εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς «Φωτεινῆς Σάντρα»

Στὸ Θέατρο Ἀλίκης, τὴν πρώτη βραδιά πού παίχτηκε πανηγυρικὰ ἡ νέα «Φωτεινὴ Σάντρα» τοῦ κ. Συναδίνου ὡς τιμητικὴ τῆς πρωταγωνίστριας — ἔταν γιορτάσθηκε ἔτσι κι' ἡ συμπλήρωση Εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνιση τοῦ ἔργου — ὁ κ. Θ. Συναδινός, πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλληνικῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων, ἔκανε ἀπὸ σκηνῆς τὴν ἐπομὴν εἰσαγωγή:

Βέβαια δὲν πρόκειται νὰ ἀναλύσω τὸ ἔργο πού σὲ λίγο θὰ παιχθῆ ἀπὸ τὸ θίασο τῆς Ἀλίκης, ὅστε νὰ σὰ; καθύστερ' αὐτὴ τὴν συγγραφέα του. Τὸ ἔργο τὸ ἀνέλυσε μὲ τὸ θεϊκὸ καίξιμό τῆς ἡ μεγάλη Κυβέλη, πού μὲ τὴν τὸ πρωτοπαρῆστησε ἐδῶ καὶ εἶκασι πέντε χρόνια, ὁ δὲ συγγραφεὺς του ἔχει ἤδη ἐπιβληθῆ στὴν ἐκείνη τῆς κοινῆς, σὰ μιὰ ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία, πού τίμησε κι' ἀκούραστα ὑπερέβητε κ' ἐξακολουθεῖ

νὰ ὑπερέβη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐλληνικὴ θεατρικὴ τέχνη.

Ὅμως ἡ «Ἑταιρεία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων», πού ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πῶς ἐκλεκτὰ μέλη τῆς, δὲ μποροῦσε νὰ μείνῃ ἀσυγκίνητη στὸν ἀποφινὸ ἑορτασμὸ. Ἦναι θεατρικὸ ἔργο, ἢ «Φωτεινὴ Σάντρα», γιορτάζει ἀπόψε τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς. Ἦναι τέτοιοι ἑορτασμοὶ δὲν εἶναι μονάχα ἑορτασμοὶ τοῦ ἔργου. Εἶναι ἑορτασμοὶ ὀλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου. Καὶ ἡ «Ἑταιρεία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων», σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, διαδηλώνει ἀπόψε τὴν χαρὰ τῆς καὶ τὴν ὑπερηφάνειά τῆς γιὰ τὴν νίκη τῆς αἰσθαντικῆς Ζακυνθινοπούλας, τῆς Φωτεινῆς Σάντρας, πού ἂν καὶ πέρασαν εἰκοσι πέντε χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐντύχως νὰ τὴν ἴδῃ ζωντανὴν ἀπὸ τὴν σκηνὴ χάρις στὴν ἀφραστὴ τέχνη τῆς μεγάλης Κυβέλης, ἐξακολουθεῖ, ἀκόμη καὶ σήμερον, νὰ ὁμορφῆ καὶ γεμάτη δροσιά καὶ πόνο, νὰ σκορπίσῃ τὴ συγκίνηση πού κλεισθὲν μέσα τους μονάχα τὰ ἔργα πού ἀναπῆδησαν ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν φαντασία ἑνὸς συγγραφέα, γιὰ νὰ μὴν καθάνουν ποτέ.

Ἡ «Ἑταιρεία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων» εἶναι εὐγνώμων πρὸς τὴν ἐξαιρετικὴ καλλιτέχνηδα, πού ἐκλήθη ἀπόψε νὰ τιμήσῃ, γιὰ τὴν ἐδιάλεξε τὴν «Φωτεινὴ Σάντρα» γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ μέτρο τῆς δημιουργικῆς τῆς ἀξίας. Ἡ «Φωτεινὴ Σάντρα», ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν εὐαίσθητες κ' εὐγενεῖς ψυχές, καὶ καλλιτέχνιδες ἀξίες γιὰ νὰ ζήσουν τὴ ζωὴ τῆς καὶ νὰ ζωντανέψουν τὸν πόνο τῆς καὶ τὸ κλάμμα τῆς, θὰ ἔχη πάντα μιὰ διαλεχτὴ θέση στὸ ἑλληνικὸ δραματολόγιο, κι' ἀκόμη θὰ προκαλῆ τὴν ἴδια συγκίνηση πού ἐδοκίμασε κι' ὁ ἐρημίτης ποιητὴς τῆς Σίφνου, ὁ Ἀριστάρχης Προβελέγγιος, ὅταν, ἀκούγοντάς τὴν γιὰ πρώτη φορὰ, ἀφιέρωνε σ' αὐτὴν ἕνα ἀπὸ τὰ ὄραιότερά του ποιήματα, πού τὸ ἀπήγγειλε ὁ ἴδιος στὴν πεντηκοστὴ τῆς παράστασης, καὶ πού θὰ τὸ ξαναπαγγεῖλι ἀπόψε, πού γιορτάζονται τὰ εἰκοσιπέντε χρόνια τῆς, ἢ κ. Τερέντιο.

Θ. Ν. ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ

Οἱ ξένες φιλολογίαι

Ἄν δὲν μπορῆ νὰ διατυπωθῆ καμμιά ἀντίρρηση γιὰ τὴν ἴδρση ἔδρας τῆς γαλλικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, πρέπει ὅσο νὰ γίνῃ κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ διδάσκονται κ' οἱ ἄλλες ξένες φιλολογίαι, οἱ σπουδαιότερες φυσικά, καὶ προπάντων ἐκεῖνες πού ἔχουν νὰ μᾶς προσφέρουν ὅ,τι δὲν μᾶς ἔχει δώσει ὡς τώρα ἡ γενικότερη μόρφωσή μας. Ἐγρέφαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος πῶς εἶναι μετρημένοι ἐκεῖνοι πού ξέρουν πραγματικὰ τὴ γαλλικὴ φιλολογία καὶ πῶς ὅλοι οἱ ἄλλοι κάνουν τίς πῶς ἀσυγχώρητες κι' ἐπιζήμιες παρεξηγήσεις γιὰ ἔργα καὶ γιὰ σχολές, γιὰ ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς προσπάθειες, γιὰ λογοτέχνες ἄλλου καιροῦ, χρονοῦ καὶ τῆς τελευταίας ὥρας. Ἀλλὰ τὸ μπερδεύει καὶ ἡ ζημιὰ πού γίνεται μὲ τίς ἄλλες ξένες λογοτεχνίες εἶναι πολὺ μεγαλύτερη

καὶ ἀπελπιστικώτερη. Ἐκατέλου, στήν «πνευματική ἐκπαίδευσις τῆς Γαλλίας» καί μαθαίνομεν γιά τοὺς Γάλλους συγγραφεῖς καὶ τὰ φιλολογικὰ ρεύματα καὶ δημιουργεῖ ἢ ἐργασίαι τους. Διαβάζουμε μερικὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματά τους σὲ μεταφράσεις καὶ γίνονται βιβλία ἢ ἐπιφυλλίδες σ' ἐφημερίδες, βλέπουμε ἀπὸ θέατρο τὰ ἔργα τους, συζητοῦμε μερικὰ ὀνόματα. Καὶ μεγαλώνουμε τὴν... ἀγάθειά μας.

Γιὰ τίς ἄλλες ξένες λογοτεχνίες δὲν κάνουμε οὔτε αὐτό. Ἀμέτρητοι λογοτέχνες προσπαθοῦν στὴ Γερμανία, στήν Ἀγγλία, στὴ Ρωσία, στήν Ἰταλία, στὴς σκανδιναβικές γῆρες, νὰ ἐκφράσουν τίς ἀγωνίες τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἀνανεώσουν τὰ διάφορα λογοτεχνικά εἶδη, νὰ δώσουν κάτι νέο. Στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχουμε εὐδησίαν. Κι' αὐτὸ ἂν μπορῆ νὰ θεωρηθῆ ὑπερβολή, εἶναι ὑποσέλιπτο ἀνατίρατο πὺς μαθαίνομε πλὴν λιγότερα πράγματα γιά τὴ γερμανικὴ λ.χ. λογοτεχνία παρὰ γιά τὴ γαλλικὴ, καὶ πὺς ἀγνωοῦμε ἐντελῶς Ἀγγλους ἢ Νορβηγούς καὶ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι ἀξίζον πῶς πολὺ ἀπὸ τοὺς ἐπιφυλλιδογράφους καὶ γίνονται γενικοὶ στόι χάρις στὴ γλῶσσά καὶ «ἐκαμε περισσώτερες κατακτήσεις ἀπὸ τὸν Καρολομάγνο».

Δὲν ξεχνῶμε τίς προσπάθειες παιδιῶν καὶ νέων λογοτεχνῶν μας καὶ ἐμελέτησαν καλὰ τίς σπουδαιότερες ξένες λογοτεχνίες καὶ μὲ ἔργα περὶ καὶ ἑμμετρα θέλησαν νὰ τίς γνωρίσουν στους μορφωμένους μας. Θὰ μπορούσε μάλιστα νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία μερικῶν λογοτεχνῶν μας, προσιπῶν τῆς περασμένης γενεῆς, βοήθησε γιά τὰ δημιουργηθῆ σ' αὐτὸν τὸν τόπο πνευματικὴ ζωὴ ἀποτελεσματικώτερα ἀπὸ τὰ «πρωτότυπα» τῶν περισσοτέρων ποιητῶν καὶ πεζογράφων μας. Καὶ τώρα, βέβαια, ἡ προσπάθεια αὐτὴ, καὶ θέλει κ' ἡ «Νέα Ἑστία» νὰ τὴν ἐνισχύσῃ μὲ τὴ συστηματικὴ παρουσίαση ξένων πεζογράφων, συνεχίζεται. Ἀλλὰ ὅς μὴ γελιόμαστε. Ξέρουμε τόσο λίγο τίς ξένες λογοτεχνίες, — ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γαλλικὴ, — ὥστε ἡ ἀπονομή τοῦ Νόμπελ εἶναι συχνὰ γιά μᾶς ἕνας πολὺ δουρίετος ἀφροδιασμός. Ἀκοῦμε γιά πρώτη φορὰ τὰ ὀνόματα λογοτεχνῶν καὶ τὸ παίρνουν καί, φυσικὰ, δὲν ἔχουμε διαβάσει οὔτε μὰ σελίδα τους.

Ἀπὸ τὴ διδασκαλία, λοιπόν, τῶν ξένων φιλολογοῦν στὸ Πανεπιστήμιο, τὸ κέρδος θὰ εἶναι μεγάλο. Κι' ὅσοι προσπαθοῦν ν' ἀνοίξουν τὸν πνευματικὸν δρόμον, ἔχουν τὴν υποχρέωσιν ν' ἀγωνιστοῦν γιά νὰ γίνον οἱ ἀπαραίτητες ἔδρες. Π. Χ.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Παραμύθι

Γεννήθηκε, πᾶνε τόσο καὶ τόσα χρόνια, σὲ κάποιο μικρὸ χωριὸ τῆς ἠπειροῦ. (Τὸ ὄνομά του δὲ θ' ἄλλαξε τίποτα στήν ἱστορία μας. Καὶ γιὰ νὰ τὸν ὀνοματίσουμε; Μήπως ἔχοννε ποτὲ τους ὄνομα τὰ πρόσωπα τῶν παραμυθιῶν;). ἔβλεπε τὴν τύχη νὰ σπουδάζει θεολογία, χρόνια, «νὰ τελειοποιήσῃ στήν Ἑβραϊκὴ τίς σπουδές του». Ἀς τὸν φαντασθοῦμε, παλικάρη, βυ-

θισμένο μέσα στὰ βιβλία, νὰ ξαναζεῖ τὸ θεῖο ζήρημα μὲ τοὺς Πατέρες συντροφιά καὶ ὅς τὸν ζηλέψουμε. Ἀς τὸν ζηλέψουμε, γιὰ τὸ κείνο καὶ ἀποτελεῖ γιά μᾶς ἀκριβὴ καὶ ἀγαπημένη πολυτέλεια, ἐκεῖνο καὶ μᾶς δίνεται νὰ χωροφύμαστε μοναχὰ σὲς ὄρες τῆς σχολῆς μας, ἢ πᾶντα μακρυνὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, τοῦ εἶταν ἐκεῖνον ἐπάγγελμα καὶ υποχρέωσις. Τὴ μεγάλη χαρὰ, νὰ μὴ χωρίζεις ἔτσι τὴ ζωὴ σου σὲ δύο, καμιά κρυφὴ ἐρωμένη νὰ μὴ σὲ ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸ προκαθορισμένο καθήκον σου! Καὶ πόσο μεγαλώνει μὰ τέτοια χαρὰ, ὅταν ἀπὸ τὸ ὕλικό ἐπίπεδο, τὸ πεπερασμένο, τὴ μεταφέρεις σὲ ἀπέραντο ἐπίπεδο τῆς ψυχικῆς σου ζωῆς! Τὸ μυαλό του δὲν κουραζόταν σὲ στείρες γιά τὴν ψυχὴ του μαθηματικὴς, νομικῆς, γυμναστικῆς μελέτης... Ἐσπούδαζε, καὶ μὰζι ἐκαλλιεργοῦσε τὴν ψυχὴ του καλλιεργοῦσε τὴν ψυχὴ του καὶ τοῦτόχρονα ἐσπούδαζε...

«Ἐδλογοεῖτε, ἐδιάβαζε, ἐδλογοεῖτε καὶ μὴ καταράσθε» «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», «καὶ ἐάν φρομίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ παραδῶ τὸ σῶμα μου ἵνα καθήσμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι». Κίθε μέρα μεθοῦσε σὲ λόγια τῆς Καινῆς Διαθήκης, σὲ λόγια τῆς Ἀγάπης, καὶ ἔρχεται καὶ ξινάρεται ἐπίμονα σὲ τὸ στόμα τοῦ Δασκάλου καὶ τῶν Ἀποστόλων. Κυτόπιν ἔβλεπε τὴ σταύρωση τῆς Ἀγάπης. Καὶ ὕστερα τὴν ἀγάπην νὰ κατεβαίνει στους ἀνθρώπους καὶ νὰ γίνεται πρῶτα κοινοκτηριασμένη, κ' ὕστερα «πρωχοτροφία» καὶ «ξενοδοξία» καὶ «παρθενοκαμία». Καί, σκόλια σὲς ὄρες πρᾶξεις τῆς πατρικῆς φιλικότητος, ἐδιάβαζε τὰ ὄρατα, τὰ φιλικὴν ὄρατα καὶ εἰρηνευτικὰ λόγια τῶν πατέρων, ἐγνώρισε τὴ μακραίωνη εἰρηνευτικὴν προσκίθει τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐγνώρισε τὴν «Ἁγιο Μαρτίνου νὰ καταθέσει, τὴν παραμονὴ τῆς μάχης, τὰ ὄρατα του σὲ τὸ πᾶν τοῦ αυτοκράτορος, καὶ νὰ τοῦ λέει: «εἶμαι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ» δὲν καὶ ἐπιτρέπεται νὰ σῆρω τὸ σπαθί». Καὶ ἄλλους, κληθῶς στρατιώτες, καὶ ἐμαρτύρησαν γιὰ τὸν ἦθελαν νὰ πολεμήσουν, γιὰ τὸν δὲν ἦθελαν νὰ σηκώσουν τὸ ὄπλο μὰ καὶ γνώρισαν τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ.

Ἐπὶ ὕστερα, ἔγινε καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο. Τὰ ὄρατα λόγια, τὰ ἔργα καὶ εἶχε γνωρίσει φοιτητῆς, τώρα τοῦ ἦταν ἀγαπημένο χρέος νὰ τὰ διδάσκει. Κι' ἐμάθαινε σὲ παιδιά χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀς τὸν φαντασθοῦμε τώρα, δεύτερη φορὰ, νὰ ἐτοιμάζει τὸ μάθημά του, νὰ τὸ διδάσκει γερμᾶτος μυστικὴν χαρὰ: «μεῖζων δὲ τούτων ἢ ἀγάπης» νὰ δείχνει τὴν Ἐκκλησίαν δύναμιν πολιτισμοῦ καὶ εἰρήνης, καὶ κατέβηκε τὴ σκλαβιά, καὶ κατέβηκε τὰ βασανιστήρια, καὶ πολεμᾶ τὴν ἀρπαγὴ, τὴν τοκογλυφία, καὶ εἶναι στήριγμα τοῦ ὄρφανου καὶ παραστάτης τῆς χήρας. Μὰ πὺς, μέσα σὲ λίγες ἀράδες, νὰ διηγηθεῖς ἐνεργῆτα πέντε χρόνων ζωὴν χριστιανικὴν, μὲ τίς ἀνθρώπινες χαρὲς τῆς καὶ τοὺς ἀνθρώπινους πόνους; — Ἐἶδε γόρω του ν' ἀνθίζει τὸ σπαθικό

του, ἡ πολιτεία τὸν ἐτίμησε ξανά καὶ ξανά, τὸ Πανεπιστήμιο τὸν ἐτίμησε, σὴμβουλὸς τους αὐτὸς ἦσαν πάντα σὲ μεγάλα ζητήματα ὅσα τὰ γίνοντο νὰ παρουσιασθοῦν. Γιὰ ὅλα πονοῦσε, γιά ὅλα φρόντιζε ὅτι ἦταν χριστιανισμός: ζητήματα δογματικὰ, ἐκκλησιαστικὰ, πρακτικὰ, ἐκπαιδευτικὰ, ἠθικὰ, ὅλα τὸν ἀπασχολοῦσαν πονοῦσε νὰ βλέπει χωρισμένους τίς Ἐκκλησίες, καὶ ἔβλεπε μὲ λύπη πόσο μεγάλα ἐμπόδια δυσκολοῦσαν τίς ἐνώσεις τους.

Ὅπως εἶναι ἐκόμενο, δίπλα σὲς μεγάλες γνώσεις του, ἤξευε καὶ ἡ πείρα του μεγάλη. εἶπαμε πὺς ἔζησε ἐνεργῆτα πέντε χρόνια. Στὰ χρόνια του ἐπάγω γεννήθηκαν καὶ πέθαναν αυτοκράτορες καὶ βασιλεῖς. Τοιρέτισαν αυτοκράτορες παντοδύναμους καὶ ἄλλους ἀδύνατους. Ἰδρῶθηκαν βασιλεῖα, γχορμίστηκαν θρόνοι, ἰδρῶθηκαν δημοκρατίες. Δολοφονήθηκαν πρίγκιπες καὶ βασιλιάδες. Ἐγίναν ἐπαναστάσεις αἰματηρὲς καὶ ἀνόδυνες. Ἐγίναν πόλεμοι πολλοὶ καὶ τρομεροί, καὶ πάντα τοὺς ἔβλεπαν οἱ ἀνθρώποι μὲ φρίκη καὶ τοὺς ἠθέλαν νὰ εἶναι οἱ τελευταῖοι (μὰ πάλι ξανάρχιζαν). Στὸν καιρὸ του ἔζησαν μεγάλοι φιλόσοφοι, ἀπαδοὶ τοῦ πολέμου, ἀντίμαχοι τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐχθροὶ τοῦ πολέμου καὶ ὀνητῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, γεννήθηκαν, ἔγραψαν, πέθαναν, καὶ ἐκεῖνος ἔξοῦσε πάντα καὶ μελετοῦσε. Θεωρίες φροβερὲς γεννήθηκαν σὲ χρόνια του, ἀνθισαν καὶ ἔσβησαν. Ἀνακαλύψαις καὶ ἐφευρέσεις τέτοιες ἔγιναν καὶ ἄλλαξαν τὴν ὄψη τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἐγνώρισε τονλάχιστον τρεῖς «κρίσεις» τοῦ ἐυρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Τέτοια μεγάλη πείρα τῆς ἀσφαθείας τῶν γῆινων πραγμάτων τοῦ ἐδόθηκε νὰ ἀποκτήσει.

Ὅμως ἐρχόταν ἡ ὄρα καὶ ὅπου τὴ σοφία του ὄλη καὶ τὴν πείρα θὰ τὴν ἀπέθετε σὲ κάδια τοῦ Κυρίου. Ἰνωρίζοντα, πὺς ὁ Θεὸς εἶλαρον δότην ἀγαπᾷ, θὰ θέλησε μὲ μίαν ἀκόρη μεταθανάτια πράξιν ἀγαπᾷ νὰ ἐλαφρώσει τὸ βαρὺ δρόμο εἰς ἀσκησίας, θὰ θέλησε κάτι, «τὸ περιττὸν τοῦ πλοῦτου», νὰ τ' ἀφήσει γιά κάποιον ἀγαθοεργία.

Ἀς τὸν φαντασθοῦμε, λοιπόν, μὰ τρίτη φορὰ, νὰ βιασάνεσαι ἀπὸ τὴ σκέψη αὐτὴ. Ἐἶτε βέβαια θὰ ἄρχισαν νὰ προστρέχον στὴ μνήμη του θύμησες ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια τῶν πρώτων χριστιανῶν, ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἀπὸ τὰ φροβερὰ διδάγματα τῆς ἀμεσης ἐμπειρίας. Ἡ ἀστυχία γόρω του, ἡ ἀφροσύεια, ἡ φτώχεια, χευποῦσε ἀλύπητα τοὺς ἀδελφοὺς του ἀκόρη δὲν εἶχαν ἀσπῆ ὡσεὶ τὰ δάκρυα τελευταίων πολέμων, ἀκόρη δὲν εἶχαν κλείσει οἱ πληγές τους. Ἡ φιλικὴ ἀγάπη ζητιάνεσε. Κι' ἐκεῖνος σὴλλογιζόταν: μπορούσε ν' ἀφήσει κάτι σὲ ὄρφανοτροφεῖο, σὲ βρεφοκομεῖο, σὲ παινευτήριον, σὲ νοσοκομεῖον, σὲ κληρικὸ; μπορούσε νὰ ἀφήσει κάτι γιά τοὺς φτωχοὺς τοῦ σπιτιοῦ του — κάθῃ παλιὸ σπῆτι ἔχει τοὺς φτωχοὺς του, — κάτι γιά τοὺς φτωχοὺς τῆς ἐνορίας (τὸ κάτι αὐτό, τὸ ἀνάλογο μὲ τὰ μέ-

σα του). — Πάλι, ἐπειδὴ καὶ ἄλλα ἔργα χριστιανικὰ υποφέρουν στους καιροὺς αὐτοὺς, μπορούσε νὰ τ' ἀφήσει γιά μὴ ἐκκλησία, γιά ἐκκλησιαστήρι, καὶ τ' ἀφήσει ἀνάθημα σὲν πρῶτάτη του ἄγιο. — Μπορούσε νὰ τ' ἀφήσει σὲ κινῆσαν ὄργανισμὸ εἰρηνοποιῶ. — Μπορούσε κίολας — ἀφῶν, ἐδῶ καὶ τὰ λέμε, ἡ ἐπιστήμη δὲν πλοῦτιζει τοὺς ἀνθρώπους τῆς — νὰ τ' ἀφήσει καὶ αὐτὰ στους δικούς του, καὶ τοῦτο ἄγιο ἔργο θὰ ἦταν. Τὰ γόριζε, τὰ γόριζε ὅλα σὲ μυαλό του, καὶ τέλος εὐρήνε τί θὰ τὰ ἔκανε «τὸ περιττὸν τοῦ πλοῦτου» του ὁ καθηγητῆς τῆς θεολογίας:

Τὸ ἀφήσε στὴν Κοινότητα τῆς πατρίδας του, γιά ν' ἀγοράσει ντουρένια καὶ νὰ γυμνάζονται, μ' αὐτὰ, τὰ πατριωτικὰ του στὴ σκοποβολή.

Ἐπιμύθιο:

«... Πᾶντα ὅν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε» κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε.»

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΙΤΑΛΙΑ

Leo Ferrero

(1903 - 1933)

Μὲ τὸν αἰφνίδιο καὶ τραγικὸ θάνατο τοῦ Λέο Φερρέρο, ἡ σύγχρονη ἰταλικὴ λογοτεχνία χάνει ἕναν ἀπὸ τοὺς νέους συγγραφεῖς τοὺς ὁποίους ἐστήριξε τίς μεγαλύτερες ἐλπίδες. Γιὰς τοῦ διασημοῦ δημοσιολόγου Γαυλιέλλου Φερρέρο, εἶχε δώσει ὡς τώρα μερικὰ ἔργα ἀπὸ τὰ πῶς ἐνδιαφέροντα κ' ἐτοιμάζε ἕνα «δακίμιο», «Ὁ Πασιάλ ξαναδιαβασμένος σὲ Μεξικό», ὅταν βρήκε τὸ θάνατο ἀπ' αὐτοκτονιστικὸ δυστύχημα σὲ Σάντα - Φέ. Μόλις τριάντα χρόνῶ, εἶχε γράψει βιβλία περίφημα γιά τὴν παρατηρητικότητά τους καὶ τὰ προβλήματα καὶ ἀνακινούσαν, ὅπως: «Παρίσι, τελευταῖο μοντέλλο τῆς Λύσεως», «Ὁ Λεονάρδος Νά Βίντσι» μὲ πρόλογο τοῦ Πῶλ Βαλερύ, καὶ ἔγραψε μερικὲς ἀπὸ τίς ὀραϊότερες σελίδες του.

Ὅταν τὸν πρωτοεἶδα — γράφει ὁ φίλος του μυθιστοριογράφος Πιέρ Ζανερὸ — ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, στὴ Φλωρεντία, σὲ μικρὸ σαλόνι τοῦ πατέρος του, καὶ τὸ ἀτόλιζε μὰ θαυμαστὴ χάριτι «Νίκη τῆς Σαρκοθάκης», μὲ τράβηξε πρὸς τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο ἀπ' ὅπου φαινόταν τὸ κυπαρίσσι καὶ οἱ βλατανιδές, καὶ καὶ μὲ ὅλα τὴ φράση αὐτὴ, γερμᾶ ἀπὸ νεανικὴ ἐλιξιρία: «Ἄν γοῦρο, ἂν γοῦρο, δὲν εἶνε γιὰ νὰ ναιὸθουμε νὰ μᾶς κίεξη ὁ ἐσωτερικὸς μας κόσμος;»

Ὁ Λέο Φερρέρο ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ πῶς ἀνήσυχια πνεύματα τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἀπὸ τὰ πῶς εὐρωπαικὰ, ἀπὸ ἐκεῖνα δηλαδὴ καὶ ἴσως ἀνθρώπινα δὲν τοὺς εἶνε ξένα, καὶ ἐνδιαφέρονται γιά τὰ ἄλυτα ὡς τώρα προβλήματα τῆς δυστυχισμένης ἀνθρωπότητος, καὶ γιά τὴν ἐξυπηρέτησιν ἀγνωστῶν ἰδανικῶν καὶ γιά τὸ καλὸ

της ολόκληρης ρίχνονται με ένθουσιασμό, με πίστη, στον τραχύν άγωνα.

Πολυταξιδεμένος, ο Φερρέρο, από κάθε του επίσκεψη στο Λονδίνο, στο Παρίσι (άγάπησε τόσο τη Γαλλία ώστε να γράφει μερικά του έργα άπευθείας στο γαλλικά), στην Έγγυς Άνατολή, στη Βιέννη, στην Πόλη, στην Άθήνα, και τελευταία στην Άμερική, όπου έμελλε να βρη το θάνατο, κρατούσε σημειώσεις, μελετούσε, σπουδάζε τα ήθη και τα έθιμα και κατορθώνει πάντα στις έντυπώσεις που έγραφε να δίνη την άκριβή, την πιο χαρακτηριστική εικόνα των τόπων που είχε γνωρίσει από κοντά.

Άπό το άρθρο του κ. Ζανερé, μαθαίνουμε πως σχεδίαζε ένα γαλλικό ρομάντσο τριών γενεών με τον τίτλο «Η Γαλλική κομφρδία», από το όποιο δέν πρόφθασε να γράφη παρά έλάχιστες σελίδες. Άντι του έργου αυτού θά δοϋν προσαχώς το φώς «Τά τετράδια», όπου κλείνεται ολόκληρη ή ψυχή του Λέο Φερρέρο, με τις έλλιδες της, τα ιδανικά της, τις άπλογοητεύσεις της.

«Ο Λέο Φερρέρο — γράφει ο κ. Ζανερé, — μάς άφίνει μιάν εικόνα της ψυχής του ή όποια, την ήμέρα που θό την γνωρίσαμε, θά μάς έκαιρέψη ν' αναμετρήσουμε όλην την πληρότητα της δημιουργικής του δυνάμεως, την ωριμότητα του πνεύματός του και την τρυφερότητα της καρδιάς του. Καθημερινώς έσημείωνε τις έντυπώσεις του, τις σκέψεις του, έγραφε κρίσεις του επάνω σ' ή, κι διάβαζε, για κάθε πνευματική του ένασχόληση, ιδίως για το υπερέραν που συχνά σκεπτότανε και για το όποιο προετοιμαζόταν...»

«Ο Λέο έκαμε τον γήρο του έαυτοϋ του, μάς τον παρέδωσε κι' έφυγε. Η καρριέρα του ήπηρες σύντομη αλλά γεμάτη, και ή θέση του στα γράμματα θ' αυξάνη άδιάκοπα. Άν και ήταν τριάντα χρονών, ήπηρε μεσα του κάτι που τώρα το καταλαβαίνουμε, που όλοι του οι φίλοι θά καταλάβουν, όταν θυμηθοϋν το βλέμμα του. Ήταν ένα βλέμμα διάφανο και γαλανό, που βιαστικά ελαχιστούσε μέσα μας σαν αίσθημα εύτυχίας και γαλήνης, που μ' αυτό μπορούσαμε ό ένας να νοιώση τον άλλον, που μ' αυτό οι πνευματικοί μας κόσμοι συνηκωνόταν.»

* *

«Οποιος έτυχε να διαβάση κανένα έργο ή έρω και μερικές σελίδες του Φερρέρο σε περιοδικά, δέν μπορεί να μην αισθανθή άφατη μελαγχολία για το νέο αυτόν που τόσο τραγικά χάθηκε, για το άληθινά δυνατό τουστο ταλέντο και την ψυχή που έπαλλε από ελικρινεία και πίστη και που είχε άνώτερος σκοπούς στη ζωή. Άπό τα πρώτα του άρθρα, κι' έπειτα στα βιβλία του και έως τις «Έντυπώσεις του από τη Νέα Υόρκη», τις τελευταίες σελίδες που πρόφθασε να γράφη, πάντα διαφαινόταν το ίδιο μεστό πνεύμα, πάντα ή ίδια τρυφερότης και προπάντων το περίτεχνο ύφος όπου οι φράσεις είναι σά μουσική.

Μά αν ο θάνατος έκοψε πρόωρα το γήμα της ζωής του Λέο Φερρέρο, το έργο του, μολονότι λιγοστό, είναι σημαντικό, ώστε τ' όνομά του να ξεπεράση την εποχή μας και να σταθή αιώνια σύμβολο ενός ανθρώπου που έσκυψε μ' άγάπη και με δέος επάνω στις άνησυχίες και στην όδύνη του κόσμου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Βάσου Χανιώτη: «Νησιωτική λαϊκή τέχνη. Κάρπαθος.»

Ένα έργο που από την πρώτη ματιά φανερώνει πως γίνηκε με στοργή και άγάπη. Το κείμενο για τη λαϊκή τέχνη της Καρπάθου, γραμμένο από τον κ. Β. Χανιώτη, συνοδεύεται από σχέδια γινόμενα από τον ίδιο. Είναι τυπωμένο στον έκδοτικό οίκο «Χρονικά» με άληθινή και θαυμασία καλαισθησία και επιμέλεια. Βικονογραφημένο το βιβλίο με λεπτό γούστο, έχει άναμφισβήτητη καλλιτεχνική εμφάνιση. Επίσης και το κείμενο, είναι γραμμένο με τη φρεσκάδα της νησιώτικης ζωής. Έτσι έχουμε μπροστά μας ζωντανή μιά ολόκληρη εικόνα του νησιού.

Άν όμως τα σχέδια δείχνουν λεπτότητα αισθητική αντίληψη, δέν συνοδεύονται και με την πιστή και άσπληρη λαογραφική απόδοση. Στα περισσότερα μάς άποδίδεται ή άτομική αισθητική έκφραση του καλλιτέχνη και παραμελείται ή άσπληρη λαογραφική απόδειξη. Και οι φωτογραφίες, άπαραίτητο ντακουμένο στις λαογραφικές έρευνες, λείπουν έντελώς απ' όλο το βιβλίο.

Ίσως το βιβλίο δέν έγινε με τον κύριο και επιβεβλημένο σκοπό τόσο για να συνεινε στην άσπληρη μελέτη για τη λαϊκή τέχνη και να μάς δώσει με τις άποδείξεις του, τις αναλύσεις και τις λεπτομέρειες, μιά έξονυχιστική εργασία, για την παραλλαγή του τύπου του καρπάθικου σπιτιού, στον γενικό αϊγαιοπελαγίτικο τύπο, όσο και για τις παραλλαγές της καρπάθικης τέχνης.

Είναι γινόμενο με περισσότερη ένατένιση προς την Κάρπαθο, και την αισθητική της, με περισσότερο τοιακισμό, «θρεμμένο μ' αυτή την ίδια ένστικτη ώριασπάθεια πουναι τόσο συνυφασμένη με το αίσθημα της άγάπης», όπως αναφέρει στο βιβλίο του ο κ. Χ. ως αιτιολογία στο διακοσμητικό ένστικτο για τις γυναίκες της Καρπάθου, — και λιγότερη προς την αντικειμενικότητα της μελέτης για τη λαϊκή τέχνη. Αυτό γίνεται φανερό και από το άπόφθεγμα του κ. Χ. ότι το καρπάθικο σπίτι είναι «ό πιο τέλειος τύπος του αϊγαιοπελαγίτικου σπιτιού». Πάντως δέν πρέπει να νομιστεϋ ότι ή συμβολή του δέν είναι γενικά πολυτιμότερη και άπαραίτητο άπόζημα κάθε βιβλιοφιλου, αλλά πως δέν μπορεί να θεωρηθεϋ άσπληρη ή συμβολή στη μελέτη της λαϊκής τέχνης γενικά και αυτής άκόμη της Καρπάθου.

Το βιβλίο άποτελείται από 29 σελίδες, 27 σελ.

δια, 6 διακοσμητικά μοτίβα και τρεις ολόχρωμους πίνακες με διακοσμητικά σχέδια κεντημάτων τ' άργαλιού. Ο συγγραφέας, μετά την εισαγωγή του για τη ζωή των κατοίκων της Καρπάθου, διαιρεί τη λαϊκή τέχνη της σε πέντε κεφάλαια που τα δυο τελευταία τους για τα φαντά, το κέντημα και τα κοστούμια, άπασχολούν πέντε μόνο σελίδες και αυτές μαζί με τα όμορφα και παραστατικά σχέδια.

Στα τρία πρώτα μάς περιγράφει το καρπάθικο σπίτι, έξωτερικό και έσωτερικό. Μετά την περιγραφή του έξωτερικού του σπιτιού ακολουθεϋ πρώτα ή περιγραφή του έσωτερικού του μεγάλου σπιτιού και κατόπι, στο άλλο κεφάλαιο, ή περιγραφή του μικρού σπιτιού. Άπό την άποψη του πλούτου και της ποιότητας στη διακόσμηση είναι άναμφισβήτητο άνώτερο το έσωτερικό του μεγάλου σπιτιού — κι' έδω παρασύρει το συγγραφέα ή καλλιτεχνική του διάθεση — αλλά από την επιστημονική άποψη της λαογραφίας προηγείται το άπλούστερο και ευτελέστερο. Αυτό μάς οδηγεί και στον πλουσιότερο τύπο, αυτό είναι και ή βάση του, και απ' αυτό αρχίζει ή φυσιολογική εξέλιξη του μεγαλύτερου που το δημιούργησαν, με το καιρό, τόσο ή άταβιστική προδιάθεση των κατοίκων όσο και οι άνάγκες και οι άπαιτήσεις της ζωής. Στο καρπάθικο σπίτι μάλιστα ή εξέλιξη φαίνεται να μάς παρουσιάζεται με το στενώτερο σύνδεσμο, έτσι που να μπορούμε να το παρακολουθήσουμε βήμα προς βήμα από την άπλούστερη στη συνθετώτερη μορφή του. Μιά τέτοια εργασία ήταν ένδεδειγμένη να γίνει για το καρπάθικο σπίτι, τόσο πλούσιο σε στοιχεία και μορφές, που θά μπορούσε ν' άποτελέσει μιά πλουσιώτατη μελέτη και μάλιστα συνθετική γι' αυτό το ίδιο τή νησί. Ο κ. Χ. μόνο χρονογραφικά αναφέρει τις έξελιχτικές αυτές μορφές στο τέλος του κεφαλαίου του για το έξωτερικό του σπιτιού, και μάς τις αναφέρει μάλιστα ως «τύπους» σπιτιών. Το καρπάθικο σπίτι, όπως και όλα τα αϊγαιοπελαγίτικα, κρατεί μιά γραμμή στον τύπο του που βάση της είναι ή μιά κάμαρα, και της όποιας δυστυχώς ο κ. Χ. δέν μάς δίνει πουθενά τις διαστάσεις, και που λείπουν έντελώς από κάθε τί που περιγράφει στο βιβλίο του.

Τώρα, αν από τους τύπους του αϊγαιοπελαγίτικου σπιτιού το καρπάθικο παρουσιάζει τον τελειότερο, — θά μπορούσε να ειπωθεϋ μάλλον τον πλουσιότερο — είναι άποκλειστικό ζήτημα παρομοίων μελετών που θά τ' άποδείξουν. Έλάχιστες είναι οι σχετικές μελέτες που έγιναν ως τώρα για να μπορεί κανείς να βγάλει ένα οποιοδήποτε συμπέρασμα, έστω και αν είναι γνωστότατο πιά ότι το Ραδίτικο σπίτι και μάλιστα της Λίνδου είναι ο άντιπροσωπευτικώτερος τύπος από την άποψη του πλούτου στην έσωτερική διακόσμηση, μ' ολόκληρους τους τοίχους και τα ταβάνια γινόμενα με ξυλόγλυπτες επενδύσεις και στολισμένα μ' ιδιόρρυθμες ζωγραφικές άπεικονίσεις. Πάντως, το βιβλίο του κ. Χ. είναι σπουδαιότερη συμβολή, έστω και γενικώτερη, για τη μελέτη της παραλλαγής των μορφών του αϊγαιοπελαγίτικου σπιτιού.

Άς έλλίσουμε ότι σύντομα θά μάς δώσει και τις λεπτομερέστερες αναλύσεις και έξελίξεις του.

Τά δυο κεφάλαια του κ. Χ. για τα φαντά, τα κεντήματα και τα κοστούμια μειονεχτούν γενικά. Είναι μάλλον λυρικά και ζωγραφικά, και σ' αυτά ιδιαιτέρως ξεχνιέται ή λεπτομέρεια. Ο κ. Χ. παρασύρεται άποκλειστικά από τις αυθόρμητες και ιδιότυπες φόρμες και το διακοσμητικό του ένστικτο. Οι τρεις έγχρωμοι καλλιτεχνικοί πίνακες για τα φαντά δέν μάς λένε στη λεζάντα αν είναι κεντήματα τ' άργαλιού ή του χειριού. Γ' άλλα τρία σχέδια του κεφαλαίου είναι κι' αυτά από φαντά. Όλα κιτ' έξοχήν χαρακτηριστικά και καλοδιαλεγμένα. Καμιά όμως μνεία δε γίνεται για τον τρόπο της τεχνικής τους, για τον τύπο του άργαλιού κτλ. Και γενικά όλες οι λεπτομέρειες προσπερνούν και παραμερίζονται μπροστά στην καλλιτεχνική επίδειξη και τις έξωτικές μορφές. Γ' αυτόν ίσως το λόγο — μπορεί να μη συνάντησε κατ' έξοχήν διακοσμητικές φόρμες στα κεντήματα — δέν υπάρχει καμιά εικόνα στο βιβλίο από κέντημα του χειριού, καμιά άπεικόνιση νταντέλας κτλ.

Το κεφάλαιο για τη φρεσιά που άποτελεί μιά μονάχα σελίδα είναι επίσης πολύ έλλειπές. Και αν δέν φοριόντουσαν άκόμη οι φρεσιές, πάντα κάτι θά βρισκονταν στα παλιά σεντούκια για μελέτη. Ο κ. Χ. άμολογεί όμως ότι στο μεγαλύτερο χωριό της Καρπάθου έξυκολοιούσαν να φορούν τα παλιά κοστούμια. Μάλιστα τα περιγράφει έντελώς διεξοδικά και τα εικονογραφεί με δυο σκίτσα του — άντρίκειο και γυναίκειο κοστούμι — χωρίς καμιά άπολύτως άνάλυση των διαφόρων τμημάτων τους κτλ. Μόνο ο καλός κεφαλόδεσμος των γυναικών, που, απ' όσο ξέρομε, έχει κατ' έξοχήν ιδιαιτερο στολισμό και χαρακτηριστικό ειδικό κόσμημα, θά ήταν με τη λεπτομερή περιγραφή του, μιά συμβολή πραγματική στη μελέτη των κοστούμιών μας.

Άς γίνει λοιπόν ή εδχή να θελήσει ο κ. Χ. να συμπληρώσει όλα τα κενά της καλλιτεχνικής αυτής μελέτης του, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των άποδείξεων που άπαιτεί μιά εργασία για τη λαϊκή τέχνη. Το υλικό και τα στοιχεία που του παρέχει ολόκληρο το νησί είναι άφθονώτατα, ώστε ν' άπαρτίσει τόμο ολόκληρο. Θά τον έχουμε σύντομα;

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΚΑΛΗ

Διονυσίου Α. Κοκκίνου: «Ίλιγγος.»

Το μυθιστόρημα αυτό του κ. Κοκκίνου δίνει ό,τι ακριβώς ζητούσα, όταν έγραφα για τον «Προορισμό της Μαρίας Πάρνη» του κ. Πητσάλη και γενικώτερα για τη στροφή του πεζού λόγου από την ταβέρνα και το φτωχόσπιτο στη ζωή των αστών, των ανθρώπων που διαβάξουν λίγο ή πολύ το λογοτεχνικό βιβλίο και δέχονται την επίδρασή του. Άλλ' αν ο «Προορισμός της Μαρίας Πάρνη» έχη τα γνωρίσματα της εργασίας που σε άρκετά σημεία της μένει στο όρα της

παρ' ὅτι ὁ Μορεάς τὰ γαλλικά, ἐγὼ γλώσσα του ἀληθινή ἦσαν τὰ ἰταλικά, ὥσπ' ὅσο ἐγραφε — μήτε μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄλλοιως — στή γλώσσα του. Καί, μὰ τὸ Θεό, οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ γλώσσα μας βγήκαν ζημιωμένοι.

Δὲ φαντάζομαι ἡ δ. Λοβέρδου, γεννημένη καὶ μεγαλωμένη στήν Ἑλλάδα, ὅσο κα' ἂν διδάχτηκε, ἄκουσε, μίλησε τὰ γαλλικά ἀπὸ τῆ βρεφικῆ τῆς ἡλικίας, γὰ τὰ ξέρη ἀλλὰ καὶ γὰ τὰ αἰσθάνεται, ἰδίως, περισσότερο ἀπὸ τὰ ἑλληνικά. Τὰ προτίμησε, ὥστε, γιατί δὲ ζύγισε ἀρκετὰ τίς ἐκπαιδευτικές δυνατότητες τῆς γλώσσας μας, γιατί δὲν τὴν ἀγάπησε ἀρκετὰ, γιατί βρήκε πῶς κόμησο νὰ ἐκφρασθῆ μετὰ μιά γλώσσα πῶς διαμορφωμένη. Μὰ τέχνη δὲν εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Βαλερύ κάπου, κα' ὅπως κα' ἡ ἴδια ἡ δ. Λοβέρδου τὸ ὑποδηλώνει στὸ ποιήμα της «Matinée», ὁ ἀγῶνας γιὰ νὰ διαιμάσουμε τὴν ὕλη; Καὶ ὅσο πῶς δύσκολος ὁ ἀγῶνας, δὲ γίνεται τόσο καὶ πῶς πολὺταιμ ἡ νίκη;

Ἐκανα διαβάζοντας τὰ ποιήματα τῆς δ. Λοβέρδου, κάτι πῶς μου ἔδινε σὰν Ἑλληνα, μὰ βαθειὰ ἱκανοποίηση: μετέφραζα τὰ γαλλικά τῆς ποιήματα στή γλώσσα μας. Ἐ! λοιπόν, ἄς μὲ πιστέψῃ ὅποιος θέλει, τίς περισσότερες φορὲς ὁ λυρικός δυναμισμὸς τοῦ ποιήματος ἦταν πῶς ζωντανός, πῶς παλμώδης στή γλώσσα μας, παρὰ στὰ γαλλικά.

Καὶ τώρα ἄς ἔλθουμε στὰ ποιήματα. Εἶναι ἀρκετὰ σοβαρὸ τὸ δῆλημα στὸ ὅποιο προσκρούει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ κριτικός: σὲ ποιὰ φιλολογία ταιριάζει περισσότερο νὰ κατατάξῃ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τῆς δ. Λοβέρδου, στή γαλλικὴ ἢ στήν ἑλληνικὴ; Στενὰ ἂν κριθῆ τὸ πρῶγμα, πρέπει ἀσφαλῶς νὰ καταταχθῆ στή γαλλικὴ. Τὰ ἔργα τοῦ Μορεάς, τοῦ Μαίτερλιγκ, τοῦ Βερράρεν, τοῦ Γκρήν, τῆς Νοαίλλες, μολονότι ξένοι, ἀνήκουν, ὥσπ' ὅσο στή γαλλικὴ φιλολογία, ὅσο καὶ τοῦ Οἰγγώ, τοῦ Σαμαίν ἢ τοῦ Μοράν. Θεῶ εἶται τὸ ζήτημα ὄχι ἀπὸ σχολαστικισμό, — μόνον σχολαστικός δὲν εἶμαι, Δόξα τῷ Θεῷ! — μὰ γιατί ἔχει περισσότερη ἀπ' ὅση δείχνει ἐκ πρώτης ὄψεως σημασία. Γιὰ τὴ γαλλικὴ φιλολογία, τὴν τόσο πλούσια σὲ ὄλων τῶν εἰδῶν τίς ἐκδηλώσεις, ἀπ' τίς πῶς συντηρητικές ὡς τίς πῶς πρωτοποριακές, οἱ «Images» δὲν εἶναι, βέβαια, τίποτα καινούριο, ἐνῶ γιὰ τὴν τόσο φτωχὴ δική μας, θὰ ἦταν. Καὶ νὰ καὶ πάλι γιατί λυποῦμαι πῶς ἡ δ. Λοβέρδου ἐγραφε τὰ ποιήματά της στή γαλλικὴ.

Μὰ καὶ εἶται καθὼς εἶναι γραμμένα σὲ μιά ξένη γλώσσα, δὲ μᾶς ἀνήκουν τόσατε λιγάκι ἀφοῦ γραφήσαν ἀπὸ Ἑλληνίδα; Καὶ τόσατε — ἐκεῖ πῶς καταντὰ τὸ πρῶγμα — τὸ σωστότερον, τὸ ἰδανικό δὲ θὰ ἦταν νὰ κριθῆ ἡ ἴδια ἡ Ἑλληνίδα, ἂν μποροῦσε νὰ γίνῃ αὐτὸ, ἡ αἰσθαντικότητά της, ὅπως ἐκδηλώνεται στὸ βιβλίό της, παρὰ τὸ καλλιτεχνικό ἀποτέλεσμα, τὰ ποιήματα αὐτὸ καθ' ἑαυτὰ;

Μου φαίνεται, λοιπόν, πῶς ὕστερα ἀπὸ τὸν Νικητὰ Πάντα, κανένας ποιητὴς δὲ φανερώθηκε τὰ τελευταία χρόνια μὲ τόσο βαθειὰ καὶ γνήσια μοντέρνα αἰσθαντικότητα στὸν τόπο μας, μὲ ὅση ἡ δ. Λοβέρδου. Ἡ ἔννοια μοντέρνος ἔ-

χει γελοιοποιηθῆ σὲ ἀπάνταστο βαθμὸ στήν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ τόσες ἄλλες. Ἐγὼ ὁ ἴδιος μιλώντας ἀπὸ τίς στήλες αὐτὲς γιὰ διάφορες συλλογὲς νέων, εἶχα πολλὰς φορὲς τὴν εὐκαιρίαν νὰ τονίσω ὅτι ὁ μοντερνισμὸς δὲν εἶναι οὔτε στὰ θέματα, οὔτε στὶς ἐκζητήσεις καὶ τίς τάχα πρωτοποριακές μανιέρες — νὰ ἦταν, τοῦλάχιστον, ἀληθινὲς πρωτοποριακές! — οὔτε στήν ἐντυπωσιακὴ καὶ ἰδιορρυθμὴ φρασσεολογία, οὔτε στὶς ρυθμικές καὶ μετρικές ἀκροβασίες, οὔτε στὸν τόνο, τὸν δῆθεν ψυχρὸ, τὸν δῆθεν ξηρὸ, τὸν δῆθεν κυνικό, τὸν δῆθεν ἐγκεφαλικὸ, τὸν δῆθεν ἀπογυμνωμένο ἀπὸ κάθε αἰσθητικότητα, ἀλλὰ στήν ἴδια τὴν αἰσθαντικότητα. Ἡ δ. Λοβέρδου ἔχει ἀληθινὴ καὶ ὄχι ἀπὸ μίμηση, τὴν αἰσθαντικότητα αὐτὴ. Εἶναι συντονισμένη μὲ τὸν παλμὸ τῆς ἐποχῆς μας, ζεῖ, κινεῖται, ἀναπνέει σὲ μιά ἀτμόσφαιρα — ψυχικὴ καὶ διανοητικὴ — μοντέρνα πραγματικά.

Ἄν ἤθελα νὰ χαρακτηρίσω μὲ μιά λέξη τὴν ποιητικὴ τῆς θὰ διάλεγα κάποιον ἀπὸ τὰ ἐπίθετα: ἀτσάλινος, ὀξύς, μεταλλικός. Οἱ εἰκόνες τῆς, πῶς ἀποτελοῦν νὰ ποῦμε τὸ «κλίμα» τοῦ βιβλίου της, πῶς κάνουν τὸ χαρακτήρα του, ἀφθονες, πρωτότυπες, τολμηρές, καὶ πῶς ποτὲ ὄμως, δὲ δίνουν τὴν ἐντύπωση τοῦ ἐξεζητημένου, σπάνια ἀποπνέουν αἰσθησιασμὸ («L'air embellie comme une figure mâle» «lorsque la brise australe dévale des coteaux effervescents») ἀλλὰ πάντα πηγάζουν ἀπὸ μιά διάθεση θεληματικὰ ἀπογυμνωμένη ἀπὸ κάθε συμβατικὴ αἰσθητικότητα, αὐστηρή, πῶς ξεκινᾷ καὶ μένει σχεδὸν στήν ἀφαίρεση. Παρ' ὅλη τὴν λυρική τους δόνηση, πῶς τοὺς διαπερνᾷ πέρα ὡς πέρα, οἱ στίχοι τῆς δ. Λοβέρδου, πῶς εἶναι σίχοι μόνον ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς κατάταξής των, οἱ «ζωντοί, ἀκριβεῖς καὶ εἰρωνικοί» οἱ τόσο γρήγοροι μὰ ποτὲ λαχανιασμένοι, πῶς ἀπὸ τὴν πολλὴ γληγοράδα ἀφήνουν, θάλεγες, πῶς τους σὰν ἕνα ξηρὸ μὰ καὶ χαριτωμένο ἠλεκτρικὸ φασφορισμὸ, δίνουν ὄχι μόνον τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα, τὴν κίνηση τῶν πραγμάτων, μὲ τρόπο καθαρὸ ἐμπροσθεισμικό, (ἰδίως σὲ «Instantanés») μὰ καὶ ἕνα ὄραμα βαθύτερο ζωῆς γνησιότητα μοντέρνας. Καὶ τὸ ὄραμα αὐτὸ, δέχως νὰ σχηματοποιεῖται — νὰ σχηματοποιεῖται στήν οὐσία του, στήν ἐκπόρευσὴ του — καὶ δίχως, ἐπειδὴ εἶναι ποιητικό, νὰ καταντὰ ρασιοναλιστικό, βγαίνει, ὥσπ' ὅσο, ἀπὸ τὸ νοῦ. Στὰ ποιήματα τῆς δ. Λοβέρδου διαβλέπουμε τὴν πειθαρχία ὅπου τένει καὶ ὅπου ἔχει φτάσει ὡς ἕνα σημεῖο ὁ μοντέρνος ἀνθρώπος μέσα ἀπὸ τὸ «alexement» του, ἀπὸ τὸ χάος καὶ τὴν ἀναρχία του. Εἶναι μὰ πειθαρχία σκληρὴ, βασιαμένη σ' ἕναν ἀρρενωπὸ, καλὰ ξεκαθαρισμένον ἐγωισμό, καὶ σ' ἕνα αὐστηρὸ ζύγισμα τῆς ζωῆς. «... Mais plus fort que l'amour, — plus fort que la douleur, — plus fort que la platitude, — l'antique instinct de conservation — arrête d' une main inexorable — le grand élan qui me pousse vers toi», λέγει ἡ ποιήτρια στὸν ἀντρά πῶς βλέπει πῶς τὴν ἀδηγεῖ στὸν βλεθρὸ, καὶ στοὺς στίχους αὐτοὺς ξανοίγει κανεῖς τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο τοῦ μοντέρνου ἀν-

θρώπου, πῶς μέσα, ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τ' ἀπομεινάρια τῆς ψευδωσιασθητικότητος πῶς σφραγίζει ἀκόμα μέσα του, προσπαθεῖ νὰ βρῆ τὸ μυστικὸ μῆς νέας ἰσορροπίας.

Τὴν ἰσορροπία αὐτὴ μᾶς τὴ δίνει κίελα ἡ δ. Λοβέρδου σὲ ἀρκετὰ τῆς ποιήματα. Στὴν τόσο ἀνθρώπινη ἀλλὰ καὶ κάπως ρωμαντικὴ καὶ ἀφιλοσόφητη δίψη τῆς ἀποδημίας, σὲν ἀπατηλὸ ὄπτασιασμὸ τῆς μετατόπισης, στήν ὕλική ἔννοια τοῦ χώρου, ἀντιτάσσει ἔστω καὶ ἀρνητικὰ (ἐπαναλαμβάνοντας σχεδὸν, πῶς λιγώτερο περὶ ὁδὸν καὶ τραγικά, ὅμως τὸ περιήρησ τοῦ Καβάφη «δὲν ἔχει πλοῖο γιὰ σέ, δὲν ἔχει ὁδὸ») τὴν πραγματικότητά τῆς ψυχῆς. Σχεδὸν σὰν τοὺς μυστικούς θὰ μποροῦσε νὰ πῆ, ὅτι ὅλες οἱ περιπέτειες, οἱ μεγαλειότερες καὶ οἱ σπουδαιότερες, τοῦλάχιστον, συμβαίνουν μέσα μας.

Car, hélas, l'espace n'est que l'illusion de notre petitesse et tous nos efforts d'amplification matérielle sont vains sous le ciel immense.

Ami, ton désir vole à la conquête des cieux nouveaux; Mais qui pourra jamais rajeunir ton âme vieillie comme le Temps?

Ἐπάρχει μὰ ἔξαρχη πῶς δὲν πῶς, ὄμως, νὰ γίνῃ ἕκσταση ἀλλὰ συγκροτεῖται σὲ ὄραμα πῶς σαφῆ, ὑπάρχει μὰ προσδοχή, μὰ διάθεση, καλλιτέρα, ἡ μὲν ἡρωϊκὴ ἀπόφαση προσδοχῆς τῆς ζωῆς, ἕνας σενσουαλισμὸς θερμὸς καὶ πλούσιος ἀλλ' ὄχι νοσηρὸς, στή συλλογὴ τῆς δ. Λοβέρδου. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι γνωρίσματα κατ' ἐξοχὴν μοντέρνα, ἀπὸ τὰ τυπικότερα, ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα, ἀπὸ τὰ πῶς γόνιμα. Ἡ δ. Λοβέρδου πιστεύει πῶς παντὸς στὸ μεγάλο πρόσταγμα τῆς ἐποχῆς μας: «vivre avant tout!» Καὶ τὴ ζωὴ τὴ δέχεται ὄχι σὰν ἕνα κακὸ ἀλλὰ σὰν ἕνα μέγα καλὸ («μέγα ἀγαθὸ καὶ πρῶτο»). Στὸ «ματαιότης ματαιότητων» τοῦ Ἑκκλησιαστῆ ἀπαντᾷ μ' ἕνα θαυμάσιο σίχο πῶς κλείνει πίστη δλόκληρη καὶ δλόκληρη δικαίωση τῆς ζωῆς μὲ μόνη τὴν ὁμορφιά: «La beauté me contente comme une immortalité», καὶ μὲ τοὺς ἄλλους αὐτοὺς πῶς δονοῦνται ἀπὸ μιά βαθειὰ πανθεισμικὴ ἔξαρχη:

«Rien n'est vain dans le magnifique sentiment de diastole qui me divinite et m' unit à l'immense Univers.»

Τὸ ὅτι δέχεται τὴ ζωὴ ἡ ποιήτρια τῶν «Images» σὰν ἕνα μέγα καλὸ, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο πῶς τὴν ἐκφράζει. Ὁ αἰσθησιασμὸς τῆς εἶναι πάντα θερμὸς καὶ ἔντονος. Γιὰ «πει-

νασμένα» τῆς χέρια ἀδράχθουν μὲ βουλιμία ἀλλὰ καὶ μὲ σταθερότητα γεροῦ πλάσματος — χωρὶς ἐκνευρισμούς, χωρὶς πασιμαδικὲς κινήσεις, χωρὶς ἀνευποληθησιζες πυρετώδεις — τοὺς ζωντανούς καρπὸς τῆς ζωῆς. Κανένα λιγώμα, καμμιὰ «langueur» παρὰ μονάχα ἴσως, μὰ καὶ τότε μὲ πῶς σοβαρότητα, στὰ πρόθυρα τοῦ ἔρωτα:

Car mon amour pour toi m'a fondue comme une etre parfumée et molle qui attend l'empreinte sacrée.

Δὲ μου μένει, δυστυχῶς, χώρος γιὰ ν' ἀσχοληθῶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν τέχνη καὶ τὴν τεχνικὴ ἀκόμα τῆς δ. Λοβέρδου. Ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Παλαμᾶς σ' ἕνα προοιμιακὸ τοῦ γράμμα, οἱ «Images» εἶναι πεζὸς λόγος πῶς ἔχει, ὄμως, τὴ μουσικὴ τοῦ ποιητικοῦ καὶ συγκινεῖ διπλά μὲ τὸ νόημα καὶ μὲ τὸ σίχο. Μουσικὴ κορτή, στακάτη, ἑλλειπτικὴ, πῶς ποτὲ δὲ γίνεται μελωδία, πῶς ποτὲ δὲν καμπυλώνεται σὲ τραγοῦδι, μὰ πῶς δείχνει — καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαῖο — ὅτι ἀναδίνει πιστὰ ἕνα ρυθμὸ, ἕνα κυμάτισμα, ἕνα παλμὸ, τὰ κανήματα μᾶς ἔσωτερικῆς ζωῆς.

Μιά ποιήση πῶς μποροῦσε εὐκόλα νὰ πέσῃ στήν ἐκζήτηση, σπάνια μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση τῆς ἐκζήτησης. Καὶ αὐτὸ τὸ βλέπουμε καὶ σὲ εἰκόνες (ἰδίως σ. 22, 24, 37, 42, 72, 77, 80) καὶ στὰ ἐπίθετα. Μερικοὶ φραστικοὶ τρόποι («... la beauté de Parthénon que 2.000 ans de commentaires n'ont pu banaliser») θυμίζουν, εἶναι ἀλήθεια, «lichés», «roulés» μοντέρνας τεχντροπίας πολυτρομιμένα καὶ κάπως εὐτελεῖ, καὶ τὰ ἐπίθετα διαλέγονται κάπου κάπου ἐπίτηδες, θάλεγες, ἀρηρημένα, πεζολογικά, τεχνικά, γιὰ μὰ εὐκόλη ἀντίθεση καὶ γιὰ νὰ δίνουν μὲν αἰσθησιζ, χαρακτηριστικὰ μοντέρνα, ψυχρότητας καὶ ἐγκεφαλισμοῦ. Μὰ καὶ φραστικοὶ τρόποι καὶ ἐπίθετα ἔχουν κατὰ κανόνα στή συλλογὴ τῆς δ. Λοβέρδου, τὴ σφραγίδα τῆς ἀναγκαιότητος, τὸν τόνο τοῦ ἔσωτερικοῦ ρυθμοῦ. Καὶ πῶς κάποτε μᾶς θέλγουν μέσα στὸ ὕψαδι τοῦ ἐμπροσθεισμοῦ τῆς, ὅταν, ἰδίως, πραγματώνονται σὲ εἰκόνες, ὅπως, ἀφνης, στὸ ποιήμα «Orange», ὅπου ὁ κεραυνὸς βυθίζεται μὲς στή σιωπηλὴ γῆ «σὰν ἕνα μεγάλο ἔρπετό», ἢ στὸ ἄλλο ἐκεῖνο, τὸν «Λουόμενος» πῶς τελειώνει μὲ τοὺς ζωγραφικώτατους καὶ τόσο βαθειὰ καὶ πραγματικὰ σενσουαλιστικούς στίχους:

Un sourire a crevé ses lèvres salées et son dos se dore au soleil

comme un fruit
équatorial.

Ἡ δ. Λοβέρδου λέγει ἀπὸ ποιήμα της «In-
différence» :

«... et qu'importe au poète
l'amertume des critiques
s'Il a dit
ce qu'Il avait à dire»

Ἡ «amertume» γιὰ μένα, τοῦλάχιστον, πι-
στεύω πὼς δὲν ἔχει τὸν τόπο της. Μ' αὐτὸ δὲν
ἔχει καὶ σημασία. Σημασία ἔχει ἂν εἶπε ὁ ποιη-
τὴς ἐκεῖνο πὼς εἶχε νὰ πει. Ἡ δ. Λοβέρδου
μοῦ φαίνεται πὼς τὸ κατώρθωσε. Στὴν καθαρ-
ρή, λοιπὸν, σφαῖρα τῆς τέχνης, τὴν παγκόσμια,
τὴν ἔξω ἀπὸ πατριδές, εἶναι δικαιωμένη. Ποιέ-
θῃς, δὲ θὰ πεισθῶ πὼς ὅσο τέλεια καὶ ἂν
ἐκφράστητε σὲ μιὰ ξένη γλῶσσα, δὲ θὰ ἐκφρα-
ζόταν ἀκόμα τελειότερα στὴ μητρικὴ της, καὶ
δὲ θὰ μπορῶ νὰ μὴ λυποῦμαι ἀπὸ ἕνα ἀπο-
μεινίρι — τὸ στεγνὸ, ἴσως—ἐθνικοῦ ἀταβισμού,
ὅτι στίχοι σὰν αὐτοὺς γραφίκαν σὲ μιὰ ξένη
γλῶσσα καὶ ὄχι στὴ γλῶσσα μας :

«... des lambeaux de joie
fulgurante
reslent accrochés
à nos chevelures
moites.»

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Καίσαρος Ἑρμανουήλ: «Ὁμιλεῖ ὁ Νάρκισ-
σος» τοῦ Paul Valéry.

Οἱ δύσκολες νίκες μόνο ἔχουν ἀξία. Φαίνεται
ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἀναχωροῦν ὅσοι ἐπιχει-
ρήσαν ὡς τῶρα νὰ μεταφέρουν ποιήματα τοῦ
Βαλερύ στὴ γλῶσσα μας. Γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλή-
θεια γιὰ μένα τὸ ἐγγεῖρημα εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ
δύσκολα, ἴσως καὶ ἀδύνατα κυριολεκτικά, μὰ
γι' ἄλλους δὲν εἶναι, καὶ ἀφοῦ ἕνα ἀπὸ τὰ
εὐγενικώτερα γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι
νὰ καταπιάνεται μὲ ὅ,τι ἀκριβῶς παρουσιάζει
τις μεγαλειότερες δυσκολίες, δὲ μπορῶ παρὰ νὰ
ἐπιδοκιμάσω αὐτὲς τις προσπάθειες.

Ὁ κ. Καίσαρ Ἑρμανουήλ μετέφρασε τὸ πιὸ
σύντομο σχετικὰ (οἱ 58 στίχοι τοῦ πρωτοτύπου
οἱ χωρισμένοι σὲ τετράστιχα, πεντάστιχα καὶ
ἑξάστιχα, ἔγιναν 61, χωρὶς χωρισμὸ σὲ στροφές)
ἀπὸ τὰ δύο κομμάτια πὼς ἐνέπνευσε ὁ μῦθος
τοῦ Ναρκίσσου στὸ Βαλερύ, ὄχι τὰ «fragments
du Narcisse» ἀλλὰ τὸ «Narcisse parle». Οἱ
περισσότεροι στίχοι του εἶναι ἄβροϊ, μουσικοί,
μὲ μιὰ μαλακὴ καὶ ἀέρινη μελωδία ὑφασμένοι,
μὰ ὄχι καὶ πιστοί. Εὐθὺς ἀμέσως τὸ δεύτερο
στίχο «pour m'être déstré dans votre malité»,
τὸν μεταφράζει ὁ κ. Ἑρμανουήλ: «γιατὶ πολὺ
τὴν ἴδια σας ἐπρόθησα τὴ γύμνια», ἔννοια ἐντε-
λῶς διάφορη ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἀπὸ
τὸν τέταρτο παραλείπει ἕνα ἐπίθετο τὸ «pur»

πὼς μειώνει αἰσθητὰ δλόκληρη τὴ μουσικὴ
συγκρότηση τοῦ στίχου. Λέγει ὁ Βαλερύ:

Je viens au pur silence
offrir mes larmes valnes.

Καὶ ὁ κ. Ἑρμανουήλ μεταφράζει :

Τὰ μάτια δάκρυα μου ἔρχομαι
μὲς τὴ σιωπὴ νὰ δώσω.

Ξέρω ὅτι προσωδϊακὰ ἦταν ἀδύνατο, ἴσως,
νὰ «χωρέσει» καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοση τοῦ «pur»
στὸν δεκαπεντασύλλαβο, μὰ, ἂν παραλείψῃ ὁ-
πάσχει, σὲ ποιὸν πρέπει τὸ λάθος νὰ φορτω-
θῇ; Ὁχι βέβαια, στὸν Βαλερύ, οὔτε πολὺ λι-
γώτερο στὸν ἀναγνώστη, ἀλλὰ μονάχα στὸ με-
ταφραστὴ. Μὰ καὶ ὁ μεταφραστὴς πὼς ν' ἀπο-
δώσῃ στὴ γλῶσσα του, ποιήματα ἑνὸς ποιητοῦ
πὼς πιστεύει ὅτι ἡ ποίηση δὲν εἶναι παρὰ «un
système pur des ornements et des chances
du langage», ἴατι, δηλαδή, ἀποκλειστικὰ λε-
ξικοκρατικὸ; Πὼς νὰ μεταφράσῃ στίχους, τόσο
πυκνὰ (καὶ μουσικὰ) ἀρχιτεκτονημένους, τόσο
μονοκόμματα χυμένους, τόσο ἐπιγραμματικούς
(θέλω νὰ πῶ πὼς κλείνουν μιὰ δλόκληρη κατά-
σταση ἢ ἔννοια) σὰν αὐτοὺς ; :

Un grand calme m'écoute,
où j'écoute l'espoir.

Délétieux démon,
détrable et glacé!

La flûte, par l'azur
ensevelit module
Des regrets de troupeaux
sonores qui s'en vont.

Tiens ce baiser qui brise
Un calme d'eau fatal.

Πὼς ν' ἀποδοθῶν οἱ ἑξαισιοὶ αὐτοὶ στίχοι
πὼς οἱ ὕμνοι τόνου των πᾶνε σχεδὸν νὰ διαμορ-
φοθῶν σὲ τόνους μουσικούς;

Ὁ κ. Ἑρμανουήλ (πὼς δὲν εἶχε ὑπ' ὄψιν
τον, φαίνεται, τὴν ἐκδοσὴ πὼς ἔχω ἐγὼ, γι'
αὐτὸ καὶ δὲ βρῶσκω στὴ μετάφρασή του τὸν
ἴσο καὶ ἄλλο στίχο τοῦ δικοῦ μου κειμένου) μετα-
φράζει τὸν στίχο (τὸν ἀμέσως παρακάτω, τὸν
7ο, καὶ πὼς βρῶσκεται καὶ στὰ δύο κείμενα :)

J'entends l'herbe d'argent
grandir dans l'ombre salate.

Νοιώθω τὰ χόρτα τὰ χρυσᾶ
ναὐξάνουν στὸ ἄγιο θάμπος.

Ὁ στίχος του, μολονότι ὄχι πέρα ὡς πέρα
πιστὸς (τὸ «ἀσημένιο» χορτάρι γίνεται «χρυσὸ»

ὁ «ἴσκιος» «θάμπος») εἶναι, ὡστόσο, γιὰ μένα
τὸ κατὰ προσέγγισιν πρότυπο μιᾶς καλῆς, τῆς
καλλίτερης δυνατῆς, ἴσως, μετάφρασης ποιήμα-
τος τοῦ Βαλερύ. Γιὰτὶ ἀποδίδει πιστὰ ὄχι μόνον
τὴ μουσικὴ συγκρότηση τοῦ στίχου, μὰ καὶ τὴν
πιὸ μύχια κίνηση, τὸν πιὸ ἐσωτερικὸ κυματισμὸ
του καὶ παλμό. Μὰ καὶ πάλιν ἡ ἄρτια μετά-
φραση τέτοιων στίχων μπορεῖ νὰ μὴν ὑφελλε-
ται παρὰ σὲ μιὰν ἀπλὴ μόνον σύμπτωση. Μπο-
ρεῖ νὰ συμβῇ οἱ ἀντίστοιχες λέξεις στὶς δύο
γλῶσσες νὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ἀπάνω κάτω μέγε-
θος, τὴν ἴδια περίπου μουσικὴ ἀξία, ὅποτε ἡ
μετάφραση μὲ λίγη προσοχὴ καὶ λίγη πείρα
(καὶ κάμποσα ποιητικὰ αἰσθητήρια καὶ γούστο,
φυσικὰ) γίνεται μόνη.

Οἱ δύο ὑπερόχοι, αἰώνης, αὐτοὶ στίχοι τῆς
«Φαίδρας» τοῦ Ρακίνα, ἀπὸ τοὺς μουσικώτε-
ρους πὼς ἔγραψε, ἀποδίδονται ἐντελῶς κατὰ
σύμπτωσην, θαυμάσια στὰ ἑλληνικά :

Arlanc, ma soeur
de quel amour blessée,
vous mourez aux horils
où vous l'êtes laissée.

Ἀριάδνη, ἀπὸ ποιὸν ἔροτα,
ἀδελφή μου, πληγωμένη,
στὸ ἀκρογᾶλι ἀπέθανες
πὼς σ' εἶχανε ἀφημένη...

Ἡ ὁ περίφημος τοῦ Λαμαρτίνου, ἀπὸ τὸ
«Vallou», μοῦ φαίνεται :

Un seul être nous manque
et tout est détrempé.

Μεταφράζεται ὄχι λιγώτερο θαυμάσια στὴ
γλῶσσα μας, μὲ τὸ στίχο :

Λεῖπει ἕνα πλάσμα μοναχὰ
κα' ὁ κόσμος ἐρημώνει...

Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐγκαταλειρῶθῃ κανεὶς στὴ
σύμπτωση, «au pur hasard», ὅπως θάλεγε
ὁ Βαλερύ, δὲν εἶναι ὅ,τι πιὸ ἀντιβαλερικό
μπορεῖ νὰ γίνῃ, ὅ,τι πιὸ ἀντίθετο σὲ μιὰν ἀντί-
ληψη σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία στὴν τέχνη ὅλα
πρέπει νὰ ἐκπορευθῶνται καὶ νὰ οργανώνονται
ἀπὸ τὴ θέληση, ἀπὸ τὸ νοῦ; Λοιπὸν; Ἄλλοί-
μονο! προκειμένου γιὰ ποιήματα τοῦ Βαλερύ,
τουλάχιστον, φαίνεται ὅτι σωτηρία δὲν ὑπάρχει.
Μὰ εἶπαμε: οἱ δύσκολες νίκες ἔχουν μονάχα
ἀξία...

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Μαρίας Περ. Ράλλη: «Γυναίκεια λόγια»

Ἴσως νὰ ἦταν λίγο υπερβολικό, ἀλλ' ὄχι
καὶ ἐντελῶς σφαλερῶ, μοῦ φαίνεται, αὐτὸ πὼς ἔ-
λεγα τελευταῖα, μὲ κάποις ὀμὴ εἰλικρίνεια, σὲ μιὰ
γνωστὴ μου ποιήτρια: ὅτι γυναίκα στὴν Ἑλλάδα
δὲ μᾶς ἔδωκε βαθειούς, ἀληθινὰ συγκλονιστι-
κούς ποιητικούς τόνους, ἀλλή ἀπὸ τὴ Μαρία

Πολυδούρη. Στὴν ποιήσῃ της, πὼς δὲν ἔχει τὴ
σφραγίδα μιᾶς μεστῆς καὶ ὄριμης καλλιτεχνι-
κῆς συνείδησης, τὴν πολὺ ἀπλοϊκὴ κάποτε, τὴ
ρητορικὴ, πὼς μένει συχνὰ δῶθε ἀπὸ τὸ ποιη-
τικὸ νόημα, ἀκούμε, ὡστόσο, τοὺς πιὸ πολῦτι-
μους, τοὺς πιὸ χαρακτηριστικούς, τοὺς πιὸ βα-
θειούς τόνους τῆς γυναικειᾶς ψυχῆς: τὸν τόνο
τοῦ πάθους, τῆς τρυφερότητας, τοῦ αἰσθημα-
τος ἐκείνου, τοῦ ἀβίαστου καὶ ἀνυστερόβουλου
πὼς σπρώχνει τίς πραγματικὰ ἐρωτευμένες γυ-
ναῖκες στὴ θυσία, στὴν ἀφροσύνη, στὸ ὀλοκλη-
ρωτικὸ δόσιμο τοῦ ἑαυτοῦ των.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τόνους αὐτοὺς, ὄχι οἱ λι-
γώτερο κολύτιμοι, ἴσως, ἀκούγονται καὶ στὰ
«Γυναίκεια Λόγια», τὴ συλλογὴ τῆς κ. Μαρίας
Ράλλη. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματά της εἶναι
πραγματικὰ ἀναβρούσματα γυναικειᾶς ψυχῆς,
καλλιεργημένης κ' αἰσθαντικῆς, κάποις ἀτεχνᾶ,
βέβαια, ἀλλὰ γνήσια, καὶ πὼς φανεροῦν ἐσω-
τερικὸ κόσμον συγκροτημένο καὶ ἀληθινὸ. Ἀνα-
βρούσματα πὼς δείχνουν ὅτι ἂν ἡ ποιήτρια δὲν
ἐνοιῶσε κατὰ βάθος, σίμωσε, ὅμως, «ἐπλεύρισε»,
ἂν μπορῶ νὰ πῶ, αἰσθητήρια, ἀπὸ τὰ δυνατώ-
τερα τοῦ ἀνθρώπου, ἔζησε δράματα ἀνθρώπινα
ἀπὸ τὰ πιὸ ἰσχυρὰ :

Ὡ μὴ γυρεύεις πλαῖσιο
στὴ θλίψη πλέσον ἑξαισιο
ἄλλο ἀπὸ τὴ σιγή.
Ὁ ἀδάκρυτος ὁ πόνος
πῆρε στὰ χέρια μόνος
ὀλόκληρη τὴ γῆ.

Τὴν ἔνταση καὶ τὴ διάχυση τοῦ βουβουῦ πό-
νου, τοῦ πιὸ ἀλγεινοῦ, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι
βουβός, τὴν ἐκφράζει ἡ κ. Ράλλη ὄχι φυσικὰ
μὲ μιὰ πρωτότυπη, μὲ μιὰ βαθεῖα ποιητικὴ
ἐκφραση, ἄγρια καὶ συγκλονιστικὴ, τὸ αἰσθημὰ
της ὀμωσείναι γνήσιο. Κραυγὲς σὰν τὴν παρα-
κάτω δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι «δανεισμένες». Ἀνα-
βρῶσαν ἀπὸ πείρα ἀτομικὴ, τὴν ἴδια πείρα
τῆς ποιήτριας :

Δυὸ μάτια, Θεέ μου, καὶ μποροῦν
τὸν κόσμον μέσα νὰ χοροῦν
δίχως νὰ τὰ στενεύει.

Μοῦ φαίνεται, ὡστόσο, ὅτι εὐκολώτερον ὑπο-
τάζει τὴν ἐκφραση ἡ κ. Ράλλη στὰ μικρὰ της
ποιήματα, τὰ συμμαζεμένα καὶ σὰν ἐπιγραμμα-
τικά, ὅτι σ' αὐτὰ δίνει τοὺς πιὸ προσωπικούς
τόνους της. Καὶ ἴσως ἂν καλλιεργοῦσε περισ-
σότερο τὸ αἰσθημὰ τῆς μορφῆς, καὶ ἂν κατώρ-
θωνε νὰ ἐξουσιάζει περισσότερο τὴν ἐκφρασὴ
της, θὰ μᾶς ἔδινε μιὰ μέρα στίχους πιὸ προ-
σωπικούς, σὲ μιὰ φόρμα ὄχι ἀπλοϊκῆ, διάχυ-
του πάθους καὶ χειμαρρῶδους λυρικής ὀρμῆς,
ἀλλὰ σύντομη, συμπυκνωμένη, σὰν αὐτὴ ὅπου
εἶναι γραμμένο ἕνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα ποιήματα
τῆς συλλογῆς, καὶ πὼς τελειώνει μὲ τοὺς τόσο
πικρούς, τόσο ἀπογοητευμένους στίχους :

Ὡ, μὴν πιστέψεις πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι οὐσία
εἶναι μιὰ τέχνη δίχως φαντασία.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Πέτρου Σπανδωνίδη : « Αβέβαια πράματα κι' άλλα διηγήματα. »

Όταν φτάσῃς στὸ τέλος τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου, μπορεῖς νὰ δώσῃς ἀμέσως τὴν ἐντύπωσή σου μ' ἓνα πείραγμα τοῦ τῷ φέρει στὴν ἄκρη τῆς πέννας ὁ τίτλος του. Μὲ πειράγματα ὅμως μόνο πολεμικὴ γίνεται. Καὶ τὰ « Αβέβαια πράματα » τοῦ κ. Π. Σπανδωνίδη δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπικίνδυνα βιβλία ποὺ πρέπει νὰ καταπολεμηθοῦν ἕστω καὶ μὲ τὴν εἰρωνεία, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ προκαλοῦν τὴ συμβαθεῖα ὅσων ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προσπάθειαν τῶν νέων, προπάντων τῶν νέων ἐκείνων ποὺ βασανίζονται ἀπὸ ἀνησυχίες καὶ προσπαθοῦν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ τὰ χλιιδιωμένα. Ὁ κ. Σπανδωνίδης δὲν στέκει σιὰ φαινόμενα. Τὰ λόγια κι' οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι τὸ τέρμα τῶν ἀναζητήσεών του, ἀλλ' ἀπλὲς ἀφιετηγίες. Κι' ἀπὸ μιὰ φράση ἢ ἀπὸ ἓνα γεγονός ξεκινάει γιὰ νὰ φτάσῃ κάποτε ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένει κάποτε οὐτ' αὐτός. Τὸν ἐνδιαφέρει ἡ λεπτομέρεια, τὰ σκετῆματα τῆς ψυχῆς ποὺ τὰ βλέπουν μόνο οἱ σταθοῦν μ' ἐπιμονὴν καὶ μ' ἀγάπη ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, οἱ σκέψεις ἐκείνες ποὺ ἐνῶ δὲν κατασταλάζουν σὲ κάτι τὸ ὄρισμένο, δημιουργοῦν τὴν καταστάσειν ποὺ μᾶς κυβερνοῦν στὶς δύσκολες ἀλλὰ καὶ στὶς ἀσήμαντες στιγμῆς.

Εἶναι μιὰ ἀξιοπρόσεκτη προσπάθεια αὐτὴ ποὺ κάνει ὁ νέος διηγηματογράφος. Ἀλλὰ τ' ἀποτελέσματά της δὲν μποροῦν ἀκόμα νὰ θεωρηθοῦν ἱκανοποιητικά. Ὁ κ. Σπανδωνίδης ζῶνει μὲς' στὶς ἀγωνιώδεις ἀναζητήσεις του τὸ κύριο πρόσωπο ἢ τὸ κύριο θέμα του, μένει διστακτικὸς ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ καθορίσῃ τὴν πτάση του καὶ προπάντων δὲν κατορθώνει πάντα νὰ δίῃ λογοτεχνικὴ μορφή στὶς ἀνησυχίες του. Ἡ ἀφήγησή του δὲν ἔχει τίποτε τὸ προσωπικὸ καὶ δὲν εἶναι κἀν ἁπλή. Συχνὰ μᾶς σταματοῦν φράσεις χωρὶς κανένα ρυθμό, — ἔχει κι' ὁ πεζὸς λόγος τὴν ἀρμονίαν του, — καὶ πολλὰ φορὲς προκαλοῦν τὴν δυσφορίαν μας μερικὲς ἀσυγχώρητες γλωσσικὲς ἰδιότητες. Γράφει λ. γ. «σιωπάει» ἀντὶ σιωπᾶν ἢ σιωπᾶ, «ἀπορημένος» ἀντὶ μὲ ἀπορία κ. ἄ.

Ἐπιτόσο τὰ « Αβέβαια πράματα ». — τὰ ξαναλέω, — στὸ σύνολό τους εἶναι ἀξιοσημείωτη προσπάθεια καὶ θέλω νὰ ἐλπίζω ὅτι θὰ ἔχουν μιὰ καλύτερη συνέχεια.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

NEA BIBLIA

Costis Palamas : « Alexandre Paradiamaniti ». Traduction de Jean Dargos.

« Costis Palamas, A Living poet of Greece. »

Ἄρθρα τοῦ Παμπιντρανῶθ Ταγκῶρ, Ἀριστέδη Φουτρίδη, Λεονάρδου Αἰνσον Κλάιν καὶ ἄλλων.

Γ. Σεφέρης : « Πιέρνα ». ποιήματα

Μαρίας Α. Κρυσιτάλλη : « Ζουμπούλια ». Ποιήματα. Δρ. 20.

Σοφοκλέους : « Οιδίπους Τύραννος ». Μετ. Γεω.

Σταταλά. Ἐκδοτικὸς οἶκος Βασιλείου, Δρ. 20. **Θράσου Καστανάκη :** « Μυστήρια τῆς Ρωμιοσύνης ». Μυθιστόρημα. Δρ. 50.

Φάνη Μιχαλοπούλου : « Ὁ Παπαδιαμάντης, (ἓνα ψυχολογικὸ σημεῖωμα) ». Ἐκδόσεις περιοδικοῦ « Σήμερα ».

Γιώργου Μουρέλου : « Στοχασμοί, φαντασίες, αἰσθήσεις ». Ποιήματα. Ἐκδόσεις Π. Σ. Βαρδαρέσσου.

Βασ. Δ. Λαμπρολεοβίου : « Ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ Σωκράτη ».

Ἰαν. Χ. Δραγάση : « Ἡ ζωή μου, 1853—1933 ». « Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία ». Ἐκδόσεις « Νεοελληνικῆς Τέχνης ».

Γεωργίου Κ. Ζωγραφάκη : « Ὁ Νέος ». Ἐκδόσεις « Νεοελληνικῆς Τέχνης ». Δρ. 20.

Δημητρίου Π. Πασχάλη : « Ἀνδριανὸν γλωσσάριον ». Δρ. 30.

Μανόλη Κριαρά : « Ἡ λέξις ἄτις τῶν κρητικῶν κειμένων ».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

— Εἰς τὴν « *Εστία* » (18 καὶ 19 Σεπτ.) δύο σημεῖωματα τοῦ Ἀλκ. (Α. Ἀνδρεάδη) διὰ τὰ θεάτρα τῆς πρόξας καὶ τὸ μελόδραμα τῶν γαλλικῶν λουτροπόλεων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν πληροφῶραι καὶ παρατηρήσεις χρήσιμοι διὰ τοὺς διευθύνοντας θεατρικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τοὺς ἐπισηθῆποτε ἀσχολουμένους μὲ τὸ θέατρον.

— Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα (21 Σεπτ.) οἱ « Πανακας Μακρυγιάννη » τοῦ κ. Δ. Γατοπούλου, ὁ ὁποῖος ἐξιστορεῖ πῶς ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης « συνέλαθε τὴν ἰδέαν τῆς ἀναρρέσεως ἐνὸς ζωγράφου, εἰς τὸν ὅποιον νὰ ἀναθέσῃ ὁ ἴδιος καὶ καθ' ὑπόδειξιν του, τὴν σύνθεσιν σειρᾶς πινάκων, ἄλλων μὲ ἐμπνεύσεις τῆς πατριωτικῆς φαντασίας του καὶ ἄλλων μὲ ὑποδείξεις διὰ τὰ κατὰ τόπους συντελεσθέντα γεγονότα ».

— Εἰς τὴν « *Πατρίδα* » ἤρχισε (ἀπὸ τῆς 17 Σεπτ.) τὸ ἀθηναϊκὸν μυθιστόρημα τοῦ κ. Γιάννη Κότσικα « Μία κυρία καθὼς πρέπει ».

— Ἐκ' εὐκαιρίας τῶν ἑορτῶν τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐνδιαφέρουσαι ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Σκλαθὸν τοῦ κ. Β. Πιλάδη εἰς τὰ « *Ἀθηναϊκὰ Νέα* » (19 Σεπτ.) καὶ τὸ « *Ἐλεύθερον Βῆμα* » (20 Σεπτ.) καὶ τοῦ κ. Γ. Πράτοιχα εἰς τὴν « *Ἠρώταν* » (20 καὶ 23 Σεπτ.). Ἐπίσης, εἰς τὴν « *Βραδυνήν* » (21 Σεπτ.) « ὁ Κύριος Ἀλέξανδρος » τοῦ κ. Σωτ. Σκίπη, ὁ ὁποῖος, ἐκτός τῶν ἄλλων, τονίζει, ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ἀπέδειξε μὲ τὸ ἔργον του ὅτι ἡ ἑλλάς δὲν εἶναι μόνον ἀρχαίων ὀνομάτων ἀλλὰ λαὸς ζωντανὸς καὶ εἰσιμιμος νὰ δημιουργήσῃ ἓνα καινούριον, δικό του πολιτισμό.

— Εἰς τὸ « *Ἐλεύθερον Βῆμα* » (21 Σεπτ.) εἰς ἀφορμῆς τῆς πτώσεως δέκα μινωρέδων εἰς τὴν Σερβίαν ἀπὸ μιαν θύελλαν, ἄρθρον τοῦ κ. Νυχ. Παπαντωνίου περὶ μινωρῶν γενικῶς, τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀξίας του ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως, τῶν μεταβολῶν ποὺ ὑπέστη εἰς τοὺς διαφόρους τόπους καὶ τοῦ μουσικοῦ ρόλου ποὺ παίζει εἰς τὴν προσεσχὴν τοῦ μουσεῖου. Τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Παπαντωνίου εἶναι ὅτι εἰς τὴν Ἰουρλίαν δὲν ἀνῆκει πλέον τὸ ἕνα μέρος εἰς τοὺς μινωρέδους καὶ

ὅτι εἰς τὴν ἑθνήπιπν ὁ « μινωρῶν, διατηρημένους κι' ἐκεῖ ὅσων κῶσημα, θὰ ἱκανοποιῆ τὸν ἱστορικὸ ἢ τὸν περιηγητὴ καὶ θὰ δέχεται γιὰ λίγο ἀκέρη στὴν κορυφὴν του μερικὸς κελαργὸς ἐντελῶς καθυστερημένους καὶ « ντεμοντέ ».

— Εἰς τ' « *Ἀθηναϊκὰ Νέα* » δύο ἄρθρα τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου (17 καὶ 19 Σεπτ.) διὰ τὴν « Φωτεινὴν Σάντρα » καὶ τὰς μεταβολὰς ποὺ τῆς ἐπέφερε ἐπιεῖτ' ἀπὸ εἰκοσι πέντε χρόνι διὰ νὰ τὴν καλεῖ ἡ Ἀλίκη. Ἐπίσης, ἀναμνήσεις του ἀπὸ τὴν πρώτῃν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ἀπὸ τὸ παλῆμο τῆς Κυβέλης καὶ τῶν ἄλλων συνεργατῶν τῆς.

— Ἀπὸ τὴν τακτικὴν κατὰ ἑατάρτην φιλολογικὴν συνεργασίαν τοῦ κ. Γ. Μ. Παναγιωτοπούλου εἰς τὴν « *Ἠρώταν* », σημεῖωθμεν τὴν « Νεοελληνικὴν γλυπτοθήκην » (27 Σεπτ.), εἰς τὴν ὅποιαν εἰς ἀφορμῆς τοῦ νομοθετικοῦ μέτρου περὶ τῶν γλυπτικῶν ἔργων τῶν νεκροταφείων διατυπώνονται ὀρθόταται παρατηρήσεις διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀναρχίαν, « ποὺ μοστίζει τὸ πρῶτον μας νεκροταφεῖον » καὶ τονίζεται ὅτι, « ὅταν οἱ « περιλειπόμενοι καταλάβουν πῶς δὲν τιμοῦν τὴ μνήμη τῶν ἀγαπημένων τους στολιζόμενος τὸν τάφο τους μὲ φτηνὰ καὶ πρόχειρα βαναυσουργήματα, ἡ νεοελληνικὴ γλυπτικὴ θὰ βρῆ μπροστά της ἀνοιχτὸ ἓνα πεδῖον σημαντικῆς δράσεως » καὶ ἡ « γλυπτικὴ τοῦ πένθους » ποὺ εἶναι ἓνας μέγιστος κλάδος τῆς τέχνης, θὰ μπορέσῃ μὲ τὸν καιρὸ νὰ μᾶς δώσῃ ἔργα μεστὰ, μὲ πραγματικὸ ἀνθρώπινον περιεχόμενον ».

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα ἡ « Ἀρρώστεια » τοῦ κ. Φώτου Πολίτη (29 Σεπτ.) ὁ ὁποῖος, γράφει δι' ἓνα ἀμερικανικὸν κινηματογραφικὸν διαγωνισμόν, ἐβρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ καθορίσῃ τὴν διαφορὰν θεάτρου καὶ κινηματογράφου τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφesoῦ « Οἱ κατ' Ἀνθίαν καὶ Ἀθροκόμην ἐφεσικῶν λόγοι » (ἀπὸ 17 Σεπτ.), μεταφρασμένο μὲ πολλὴν εὐσυνειδησίαν ἀπὸ τὸν κ. Α. Κουκούλαν' καὶ ἡ « Ὥδη τῆς Χαράς » τῆς κ. Σοφίας Σπανοῦδη, ἡ ὁποῖα σχετικῶς μὲ τὸν προκηρυχθέντα διαγωνισμόν διὰ τὴν ποιητικὴν μετάφρασιν τῆς « Ὥδης πρὸς τὴν Χαράν » τοῦ Βίλλερ' ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Μπατόθεν στὸ « Ἀλλέγχο Φινάλε » τῆς Ἐνάτης Συμφωνίας του, προτείνει νὰ διδαχθῇ τὸ ἔργον « μὲ τὰ γερμανικὰ λόγια, τὰ ὁποῖα καὶ μόνον αὐτὰ — ἀναποδράστως — εἶναι ἱκανὰ ν' ἀποδώσουν τὴν κριταρχικὴν δημιουργικὴν διατύπωσιν τοῦ μνημειώδους αὐτοῦ φινάλε ».

— Εἰς τὸ « *Libre* » τοῦ κ. Λουὶ Ρουσσὲλ (τεῦχος Ἀγούστου Σεπτεμβρίου) κριτικὰ σημεῖωματα δι' ἄρκετά ἀπὸ τὰ τελευταῖα βιβλία τῶν λογοτεχνῶν μας καὶ παρατηρήσεις τοῦ ἀκαταπαύτου Ἑλληνιστοῦ διὰ πρόσωπα καὶ πράγματα ποὺ παίζουν ρόλον, μικρὸν ἢ μεγάλον, εἰς τὴν φιλολογικὴν μας ζωὴν.

— Εἰς τὴν « *Νέαν Ζωὴν* » (τεῦχος Ἰουλίου) μιὰ πολὺ στοχαστικὴ μελέτη τοῦ κ. Γέλλου Ἄγρα διὰ τὴν « Κερένια κοῦκλα » τοῦ Χρηστομάνου καὶ γενικώτερον διὰ τὸ ἑλληνικὸν μελιχρῶδες μυθιστόρημα. Ἐπίσης, ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Θεοφίλου Κατῆρη, γραμμένα ἀπὸ τὸ 1839 ἕως τὸ 1844, δηλαδὴ κατὰ τὴν πλέον γόνιμον περίσθον τῆς δράσεως τοῦ συγγραφέως τῶν « Στοιχείων φιλοσοφίας », ποιήματα τῶν κ. κ. Μ. Γοιρμῶκου, Ἡέου Δελοῦ κ. ἄ., καὶ

κριτικὰ σημεῖωματα τῶν κ. κ. Μ. Κυριακίδη, Θ. Εἰδῆ, Μιχ. Στασινοπούλου, Γ. Ἄγρα καὶ Γ. Κ. Βλάχου διὰ τὰ τελευταῖα βιβλία.

— Εἰς τὸ « *Σεμῆμα* » (τεῦχος Ἀγούστου) συγχίζεται ἡ ἔρευνα διὰ τὰς μεταπολεμικὰς κοινωνιολογικὰς θεωρίας, τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ποιησιν, καὶ δημοσιεύονται ἀξιόλογοι στίχοι καὶ πεζὰ νέων λογοτεχνῶν.

— Ἐλάδομεν, ἀκόμη, « *Πεταμένους Ἀλήθειες* », ποὺ θ' ἀποτελοῦνται ἀπὸ « ζωγραφικὰς μαζωμένους στὸ ματωμένο ὄροιο τοῦ κοινωνικοῦ σχολείου », « *Ἐκκλησίαν* », « *Μούσας* » Ζακύνθου, « *Μπουκέτο* », « *Παναθήναια* », « *Οἰογένειαν* », « *Θεατὴν* », « *Les Balkans* », « *Ἑλληνικὸν Θέατρον* », « *Ἐπιθεώρησιν Νοτίου Ἑλλάδος* », « *Ἐβδομάδα* », εἰς τὴν ὅποιαν ἐβρίσκομεν πάντοτε ἐργασίαν παλαιῶν καὶ νέων λογοτεχνῶν μας, « *Αυτομόνον* », « *Θυμῆλην* », « *Φίλον τῶν ζώων* », « *Ρυθμόν* », « *Νεανικὴν ψυχὴν* », « *Ἑλληνικὴν Ἐπιθεώρησιν* », κ. ἄ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Τὴν 18ην Σεπτεμβρίου ἐτελέσθησαν εἰς τὴν Σκλαθὸν ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐρικῶσοι πενήντα διανοούμενοι τῆς ἐταιρίας « Ἰκνυῖομ Μπυντέ » ἐπισκέφθησαν τὸ σπίτι τοῦ συγγραφέως τῆς « Φόνισσας » καὶ κατέθεσαν στεφάνους εἰς τὸ μνημεῖον του. Εἰς τὸ προσκύνημα αὐτὸ μετέσχον καὶ ἐκδρομῆς τοῦ « Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου ».

* Ἐντὸς ὀλίγου ὁ κ. Γ. Κατσὶμπαλης κυκλοφορεῖ πλήρη βιβλιογραφίαν διὰ τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη.

* Τὸ ἀπόγευμα τῆς 20 Σεπτεμβρίου δεξίωσις εἰς τὴν μεγάλῃν αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῆς ἐταιρίας « Ἰκνυῖομ Μπυντέ ».

* Τὴν 21ην Σεπτεμβρίου εἰς τὴν Λέσχην Καλλιτεχνῶν ὤμιλησε ὁ γεν. γραμματεὺς τῆς ὡς ἄνω ἐταιρίας περὶ τοῦ « Προβλήματος τοῦ συγχρόνου οὐμανισμοῦ ».

* Τὸ ἀπόγευμα τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου ἐγένετο ἐπιστημονικὸς περίπατος τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας Βυζαντινῶν Σπουδῶν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Δαφνίου, περὶ τῆς ὁποίας ὤμιλησε ὁ σύμβουλος τῆς ἐταιρίας καὶ ἑφορος τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων κ. Α. Συγγόπουλος.

* Τὴν Κυριακὴν, 1ην Ὀκτωβρίου, ὦραν 11 π. μ. εἰς τὸ « Στούντιο » τὸ βερνισάζ τῆς ἐκθέσεως τῶν Ἑλληνίδων ζωγράφων.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

27 Σεπτεμβρίου

κ. Π. Ν. Ἐνταῦθα. Στὸ « Παράπονον » ὑπάρχουν μερικοὶ καλοὶ στίχοι. Ἀλλὰ στὸν Λάμπρο Πορφύρα ἡ « Νέα Ἔστια » ἀφιέρωσε ὀλόκληρον τεῦχος. — κ. Α. Α. Ἐνταῦθα. Ὁ κ. Ε. σὰς εὐχαριστεῖ πολὺ γιὰ τὰ συγχαρητήρια. Περιμένομεν. — κ. Στ. Π. Ἐνταῦθα. Ἡ Μπαλλάντα στὴ « Φωτεινὴ Σάντρα » γραμμένη μὲ πολλὴν συγκίνησιν καὶ τέχνην. Ἀλλ' ἡ δημοσίευσίς της εἰς τὴν « Νέαν Ἔστια » θὰ ἦτο

μία ἀρχή, πού δέν θά εἶχε τέλος. — δ. *Μ. Σ.* Θεσσαλονίκη. Τό θέμα ἀρκετά καλό, ἀλλ' οἱ ἀντιθέσεις πολὺ συνηθισμένες. Ἐνικῶς, ἐλόκληρο τό «Παλιό σπίτι» ἔχει τὰ γνωρίσματα τοῦ πρωτόλειου. (Ὁπωσδήποτε, καί στό πρωτόλειο αὐτό εὐρίσκουμε ἱκανότητες, πού μποροῦν, ἂν καλλιέργηθοῦν, νά δώσουν ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα. — κ. *Αἴμ. Μ.* Σμύρνη. Ἔχετε δικη. Ἡ ἀγγελία δημοσιεύεται καί στό τεῦχος αὐτό. (Ὁ κ. *Σ.* ἔκαμε τὸ χρέος του. Ἀπόσπασμα ἀπὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ στ' Ἀθηναϊκῆ Νέα» ἐδημοσιεύσαμε εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος. — δ. *Β. Γ.* Ἐνταῦθα. Καί οἱ νεώτεροι στίχοι σας μετριώτατοι. Ἐὰ στιχογραφικὰ λάθη εἶναι πολλὰ καί τὸ θέμα κοινότατο, ἐξηγτημένον ἀπὸ πολλοῦς ἄλλους ποιητῆς. Συμπληρώσατε τὴν μέρφωσίν σας καί προπάντων ἐκφράσατε τὸν ἐκείνόν σας ἐλευθερος ἀπὸ κάθε ἐπίδρασιν. — κ. *Γ. Χαρ.* Ἐνταῦθα. Καλογραμμμένο, ἀλλ' ἐγκυφαλικό. Ὁπωσδήποτε, ἂν καλλιέργησατε τὸ εἶδος αὐτό καί προπάντων ἂν ἀφήσατε τὸν ψυχικόν σας κόσμον νά ἐκδηλωθῇ, θά γράψετε ἐνδιαφέροντα πράγματα. — κ. *Η. Β.* Λευκωσία. Τὸ γράψιμό σας ὀμιλῶ καί σὲ ἀρκετὰ σημεία προσωπικό, καί πού σπανίως συναντοῦμε στό πρωτόλειο. Ἀλλ' ὁ τύπος τοῦ μεταλλωρύχου μὲ τὸ βιολί πολὺ «φιλολογικῆς», δηλαδὴ ἀπίθανος, κατασκευασμένος. Ἄν ἔλειπε, καί εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑπῆρχε ἕνας ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ἕνα γεγονός ἢ κατ' ἄλλο, τὸ διήγημα θά ἐκέρδιζε πολὺ καί θά ἦτο δημοσιεύσιμο. — κ. *Π. Δρ.* Λεμεσό. Μετριώτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα. Τὸ σοννέτο δὲν σηκώνει παραγεμίματα. Περισσότερο παρὰ σὲ κάθε ἄλλο εἶδος ποιήσεως, ἡ λέξις στοὺς δεκατέσσαρις στίχους του πρέπει νά ἔχη τὴν ἀξίαν της. Περιμένουμε κατ' ἄλλο. — κ. *Γ. Η.* Ἐνταῦθα. Ὁ κ. *Χ.* συμφωνεῖ ἀπολύτως. Θά σὰς γράψῃ ἰδιαιτέρως. — κ. *Κ. Χρ.* Ἀρεόπολιν. Ἡ κατάσταση σας μᾶς συνεινέη. Ἀλλὰ πρέπει νά εἴμασθε εἰλικρινεῖς μαζὺ σας, καθὼς καί μετ' ὅσων τούσ νεῦς πού μᾶς ἐμπιστεύονται τὴν ἐργασίαν των. Ἐὰ δυὸ τραγούδια σας, καί ἰδίως ἡ «Προσμονή», καλύπτει ἀπὸ τὰ ἄλλα. Κλείνουν κάποιαν συγκίνησιν καί ἔχουν μερικοῦς συμπαθητικούς στίχους. Ἀλλ' ἵστεροῦν ὡς σύνολον. Ὁ ζήλος σας ὅμως εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θά δώσῃ κατ' ἄξιολογώτερο καί δημοσιεύσιμο. — κ. *Μ. Φ.* Βιάννον. Προσπαθήσατε ν' ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὀλοφυρομένων ποιητῶν. (Ὁπωσδήποτε, ὡς πρωτόλειο δίνει ἀρκετὰς ἐλπίδας. — κ. *IV. Η.* Τρίκκαλα. Ἔχετε δικη. Ἀλλ' ἐξ ἀφορμῆς τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ἔχομεν ἀρκετὰ ἄλλα παράπονα καί ἡ δημοσίευσίς της ἐπιστολῆς σας θά ἀδημιουργοῦσε ἀξιώσεις πού δέν θά κατορθώσαμε νά ἱκανοποιήσασθε. Ὁπωσδήποτε, ἡ «Νέα Ἔστια» δὲν εἶχε «ἄλλοτε» μόνον στοργὴν διὰ τὴν ἐργασίαν σας. — κ. *Χ. Κ. Δ.* Θεσσαλονίκη. Δέν μποροῦμε νά δημοσιεύσωμε τὸ γράμμα σας, γιατί δέν ὄνταν σωστό νά κατηγορηθῇ τόσο τὸ κοινὸ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπειτα, δέν μᾶς φαίνεται νάχετε δικη. Παντοῦ, λίγο-πολύ, ἡ μάζα εἶναι ἡ ἴδια. Ὁ κ. *Σ.* μιλοῦσε γιὰ τὴν πνευματικῶς ἀνώτερη τάξιν. Κι' ὑπάρχουν πολλὰς ἐνδείξεις ὅτι ἡ τάξις αὐτή, στὴ Θεσσαλονίκη, νεωτερίζει καί ἀριστερίζει. Ἐέρσεται, ἀπὸ μακρὰ, ἀπέξω, καμμιά φορά βλέπει κανεὶς καλύτερα ἀπὸ ἐκείνους πού εἶναι κοντὰ καί μέσα. — κ. *Χ. Αλ.* Ἀσβεστοχώριον. Ἡ ἐκτέλεσις κατωτέρα τοῦ θέμα-

τος. Ἐλπίζομε ὅτι θά μᾶς στείλετε σύντομα καλύτερους στίχους. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεως ἐγένετο. — κ. *Γ. Β.* Ἐνταῦθα θά ψάξωμε καί θά σὰς ἀπαντήσωμε στό ἐρχόμενο. — κ. *Γ. Μπ.* Ἐνταῦθα. Στό τραγούδι σας περισσότερο εἶναι οἱ ἐπιδράσεις ἀπὸ τῆς προσωπικῆς συγκινήσεως. Καί, τὸ χειρότερον, ἐπιδράσεις ἀπὸ ἐξιδιαιτερωμένης ποιητικῆς δέν μπορεῖ νά ἔχη μαθητῆς. — δ. *Εὐφ. Δ.* New Hampshire. Καλογραμμμένο, ἀλλὰ θά θέλαμε κατ' ὀνομαστικώτερον. Νομίζομε ὅτι μπορεῖτε νά χρησιμοποιήσατε τῆς ἱκανότητός σας γιὰ νά δώσατε πρῶτον πού νά μὴν εἶναι ἀπλή περιγραφή καί νά κλείνῃ ἀξιόλογο περιεχόμενο. — κ. *Κλ. Αρ.* Ἐνταῦθα. Οἱ μεταφράσεις δυστυχῶς δέν ἐδρέθησαν. Θά σὰς παρακαλοῦσαμε νά μᾶς τῆς ἐκναστείλετε μαζὺ μὲ τὸ πρωτότυπο. — κ. *Αθ. Η.* Δολιανά. Ἐύχαριστοῦμεν. Δημοσιεύεται, ὅπως βλέπετε, σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος. — κ. *Κ. Τσ.* Κοζάνην. «Γ' ἄρματα τοῦ παποῦ μου» τὰ κρατοῦμε, ἂν θέλετε, γιὰ τὸ Χριστογενεϊάτικο τεῦχος. Τὸ ἄλλο δὲν τὸ βρήκαμε. — κ. *Αρ. Δ.* Κιλκίς. Ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ δημοσιογραφικὰ γραμμμένο. Μπορεῖτε νά μᾶς τὸ ἐκναστείλετε διὰ τὸ δώσατε λογοτεχνικώτερη μορφή. — κ. *Ν. Τρ.* Ἀγγρίνιον. Ἀρκετὰ καλογραμμμένο, ἀλλὰ στὰ περισσότερα σημεία του εἶναι ἐκθεσις ἰδεῶν παρὰ διήγημα. Τὸ τεῦχος ἐστάλη. — κ. *Α. Η.* Ἰάφραν. Ὁ συνεργάτης μας δέν ἀπήντησε καί ἡ συζήτησις δέν ἐγένετο. Ὁπωσδήποτε, εὐρίσκομεν ὅτι ἡ γνώμη σας περὶ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν λογοτεχνῶν στηρίζεται εἰς σαθὰ ἐπιχειρήματα. — κ. *Ἀλκ. Γ.* Θεσσαλονίκη. Ἄδικα τὰ παράπονά σας. Ἡ «Νέα Ἔστια» δὲν ἀπαντᾷ ἀπλῶς: «εἶναι καλό, θά δημοσιευθῇ», ἀλλὰ δικαιολογεῖ τὰς «ἐγκρίσεις» ἢ τὰς «ἀπορρίψεις» καί προσπαθεῖ νά κἀνῃ ὑποδείξεις, πού νά μὴν ἐνδιαφέρουν μόνον τὸν συγγραφέα τοῦ κρινομένου ἔργου. Ἀπὸ τὰ τραγούδια πού μᾶς ἐστάλατε προτιμοῦμε τὸ «Μάτια». Κατ' ἄλλο θέλουν νά ποῦν πραγματικῶς, ἀλλὰ τὸ χαλοῦν μερικὰς λέξεις κατὰ τοποθετημένους, καί ἰδίως ἐκεῖνα τὰ «κλέη» πού δέν πηγαινὺν καθόλου μὲ τὸ «γέλοιο» — κ. *Σ. Ρ.* Ἐνταῦθα. Κίς τὴν «ἀπορίαν» σας θά ἐπρεπε νά ἀπαντήσῃ κανεὶς μὲ δλόκληρον κριτικὸν δοκίμιον. Ἡ «εἰλικρίνεια» εἰς τὴν τέχνην εἶναι θέμα πού δέν ἐξαντλεῖται εἰς τὰς ὀλίγας γραμμὰς μᾶς ἀπαντήσεως. Περιοριζόμεθα, λοιπόν, νά παρατηρήσωμεν ὅτι στίχοι «εἰλικρινεῖς» εἶναι οἱ ἀυθόρητοι, ἐκεῖνοι πού δέν κατασκευάσθησαν ἀλλ' ἐπήγασαν ἀπὸ πραγματικὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην, πράγμα πού τὸ καταλαβαίνει εὐκολὰ ὅποιος ἔχει μόρφωσιν καί καλλιέργειαν. Ἐννοεῖται ὅτι δέν ὑπάρχει ἕνα μόνον εἶδος «εἰλικρινείας» εἰς τὴν τέχνην. Ἀπὸ τὸ «Τραγούδι» καί τῆς «Γαζίας» λείπει κατ' ἄλλο τὸ προσωπικὸ καί τὸ ἀπηλλαγμένον ἀπὸ ἐπιδράσεως. Θέλωμε νά ἐλπίζωμε ὅτι ἐντωμεταξὺ ἐγράψατε καλύτερους στίχους. — δ. *Ι. Μπ.* Ἐνταῦθα. Μετριώτατο. Ἡ δημοσίευσίς του θά σὰς ἐξημίωσεν. — κ. *Λύσ. Η.* Ἰωάννινα. Οἱ «νεοὶ τῶν ἐπαρχιῶν» δέν πρέπει νά ἔχουν παράπονα ἀπὸ τὴν «Νέαν Ἔστια». Ἰ πάντοτε τοὺς ἐπρόσεξε καί διέθεσε τὰς σελίδας της διὰ τὴν ἐργασίαν των. Περιμένουμε. — κ. *Κ. Ε.* Ἐνταῦθα. Θ' ἀρχίσουν σὲ λίγο.